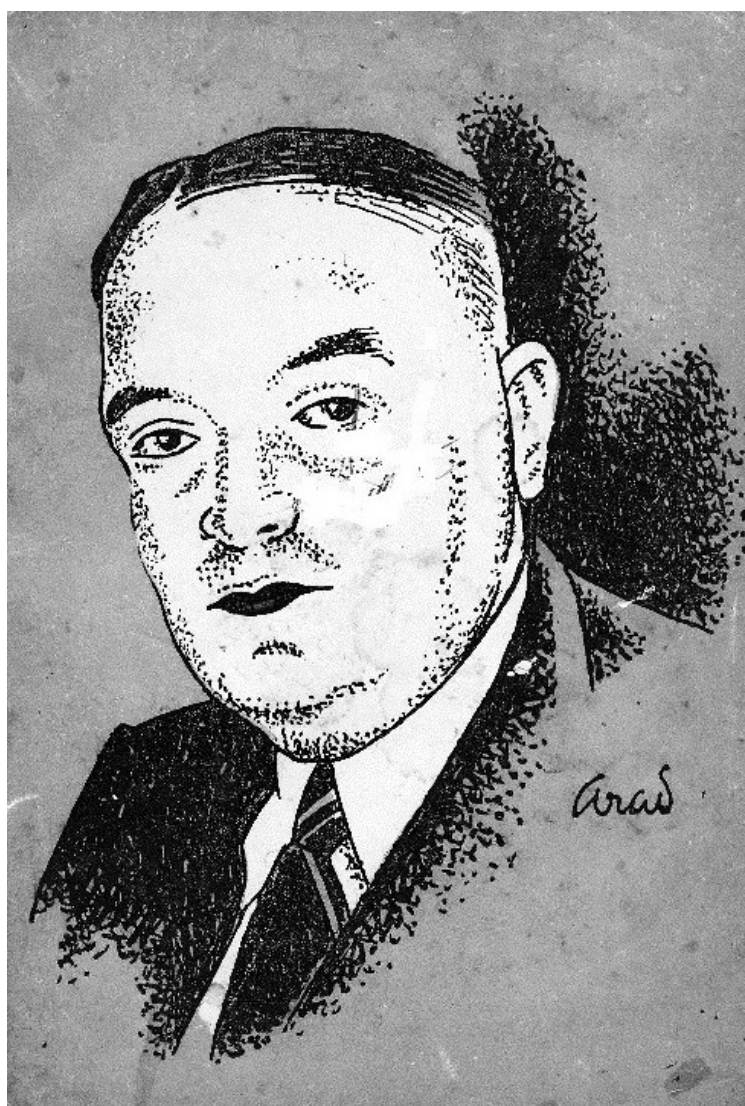

Münir Süleyman Çapanoğlu

İSTANBUL ŞAİRİ YAHYA KEMAL

HAYATI — HÂTİRALARI — NÜKTE ve FİKRALARI —
O'NUN İÇİN NELER SÖYLEDİLER, NELER YAZDILAR?

Bir Kaç İstanbul Şiiri

İSTANBUL
1958

YENİ MATBAA — İSTANBUL — 1958

Ölmek kaderde var; Yaşayıp köhnemek hazin
Bir çare yok mudur buna ya Rabbülâlemin

SESSİZ GEMİ

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,
Meçhûle giden bir gemi kalkar bu limandan.

Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil, ne de bir kol.

Rıhtımda kalanlar bu seyahatten elemli,
Günlerce atyah ufka bakar, gözleri nemli.

Biçâre gönüller! Ne giden son gemidir bu.
Hiçrenli hayâtın ne de son mâtemidir bu!

Dünyâda sevilmiş ve sevilen nâfile bekler:
Bilmez ki giden sevgililer dönmiyecekler.

Bir çok gidenin her biri maranın ki yerinden,
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden.

B İ R K A Ç S Ö Z

Yahya Kemal, hiç bir zaman sanat derbeleri olmadı. Sanatında yalpalı gidişleri de görülmedi. Daima bir sanat havarisi olarak kaldı. Vakûr, dindik ve büyük bir mümtaziyet içinde yolunda yürüdü. Ruhunda ıstıkrar, zevkinde muvazene vardı. Her şiirinde ince bir zevkle yfıksoldı ve muhakkak ki en büyük şairimiz oldu. Bazı manzumelerinde mâzînin hasretini söyleyen sesler dinledik. Tarihin nefes aldığı sayfalara bakmaktan zevk aldı ve gurur duydu. Ecdat zaferlerini, kahramanlıkları dile getirdi. Geçmişten gelen vecdî, kükreyyen bir hissanla anıattı.

Yahya Kemal bir zamanlar (nesir) de yazdı. Mütarekenin acı günlerinde (Tasfiri Efkâr) da, (Tevhîdî Efkâr) da çıkan bu yazılarda (Ezansız Semtler) in hüznünü ve melâlini dinledik, (Ezan Sesleri) nde bu kutsal ahengis zühdünü ve hisli bir İstanbul çocuğunun mâremini okuduk. O, bu nesirlerle inancımıza uhrevî bir bereketlik verdi ve karşımıza bir (Nesir Ressamı) olarak çıktı.

O, İstanbul'u çok seven ve öven bir insandı. Bu (Şehr-i şehrin) sematlerini ve mesire yerlerini yaşatan mısraları, işlenmiş birer pırlanta hüviyetini taşıyan birer sanat nefisesi, birer sanat âbidesidir. İstanbul'da yaşadığı halde bu güzel şehrin daussızasını çekiyordu.

Yahya Kemal, Divan edebiyatının son mâmeasili ve son yaratıcısı oldu. Edebiyat tarihimizde bu hüviyeti ve asaleti ile ebediyen yaşayacaktır.

Rahmetli üstadımız, Nedim'in yolunda yürütüyordu. Onun kadar güzel, ince ve işlenmiş mısralar, beyitler söyledi. Hattâ zaman zaman onu geçtiği oldu. Nedim,

Yahya Kemal'in mnasırı olsaydı, onun şiri şıklaştıran mırsları karşısında hayranlığını haykırırdı.

Yahya Kemal, bu kubbeye hoş bir seda bırakanlardandır ve bu seda ebediyen çınlayacaktır. Ben, kendi hesabına onun ayarında, onun kıratında bir şairin doğmıyacağına inanıyorum.

Gerek sağlığında, gerek ölümünden sonra, Yahya Kemal'in kıymeti, sanatçılığı hakkında söylenmedik söz, yazılmadık bir şey kalmadı; alkışlandı, sevildi ve sayıldı. O'nun ölümünden sonra yazılanları topladım, bunları okuyunca onun ne büyük bir şair olduğunu anlayacaksınız ve esasen bilirsiniz ve tanırınız. Bu kitapçığı gelecek nesillere bir vesika, bir doküman olmak üzere sunuyorum. Gelecekte, O'nun hakkında etüdler, monografiler yazacaklara, faydalı bir eser olursa ne mutlu.

MÜNİR SÜLEYMAN ÇAPANOĞLU

BİYOGRAFİSİ :

2 OCAK 1884 — 1 KASIM 1958

Yahya Kemal Beyatlı 1884'de Üsküp'te doğmuştur. Asıl adı Mehmet Ağâh'tır. Bir ara Üsküp'te belodiye başkanlığı yapmış bulunan Niş'li İbrahim Naci Bey'in oğludur. Baba tarafından, III. Mustafa devri sancak beylerinden Şehsuvar Paşa'ya bağlıdır (şairin Beyatlı soyadı, bu Şehsuvar kelimesinin türkçeleştirilmiş şeklidir). İlk öğretimini Üsküp idadisi, Selânik idadisi ve İstanbul'da Vefa idadisinde yapmıştır. II. Abdülhamit istibdadıyla mücadele için Fransa'ya kaçmış bulunan Jön Türk'lerin cazibesine kapılarak Paris'e gitmiş, orada Siyasî Bilimler Okuluna girmiştir.

Meşrutiyetten sonra İstanbul'a dönmüş, Birinci Dünya Harbi sırasında Ziya Gökalp'in çıkardığı Yeni Mecmuada yayınlamaya başladığı şiirlerle geniş ün almış, bu yıllarda Darülfünun'da medeniyet tarihi, daha sonra Garp edebiyatı ve Türk tarihi okutmuş.

Bir müddet de Darüşşafaka'da öğretmenlik yapmıştır.

1922'de Lozan sulh hey'etinde müşavir olarak bulunmuş, 1923'te ikinci Büyük Millet Meclisinde Urfa milletvekili olarak yer almıştır. 1926'da Varşova, 1929'da Madrid elçiliklerine tayin olunmuş, sonra tekrar Tekirdağ milletvekili seçilmiş ve 7'nci seçim devresine kadar bu vazifede kalmıştır. Sonra C.H.P. Estetik müşavirliğine tayin edilmiştir. 1948 yılında İnönü sanat armağanını ka-

zannıştır. Aynı yıl, yeni kurulan Pakistan - Hind Cumhuriyetine Büyük Elçi tayin edilmiştir.

Şiirleri «Yeni Mecmua», «Tavus», «Dergâh», «İnsan», «Foto Magazin», «İstanbul», «Akademi», «Aile», «Salon» ve daha bir çok yeni dergilerde, ayrıca «Akşam», «Cumhuriyet», «Hürriyet» gazetelerinde yayınlanmıştır.

İlk eserleri «Açık Deniz», «Akıncı» ve «Mohaç Türküsü» çocukluğunu anlatan manzume ve şiirleridir. İlk şiirleri «Yeni Mecmua» da (Bulunmuş Sahifeler) başlığı altında çıkmıştır. 1921 yılında «Dergâh» mecmuasını çıkarmış, fakat dergi 1923 te kapanmıştır.

En meşhur şiirleri arasında «Rindlerin Hayatı», «Rindlerin Ölümlü», «Gece», «Yeniçeriye Gazel», «Vuslat», «Deniz Türküsü», «Eylül Sonu», «Ses», «Hayalşehir», «Sessiz Gemi» iki nesli birbirine bağlayan şiir âleminin şaheserleri olarak telâkki edilmektedir.

Yahya Kemal Beyatlı, Paris'te Siyasal Bilimler Okulunda okuduğu sırada, orada ders veren ünlü Fransız tarihçisi Albert Sorel'in tesiriyle Türk tarih ve medeniyetini incelemeye koyulmuş ve bu çalışma sonucunda, Edebiyat-ı Cedide şiirinin bizim zevkimize ve lehçemize yabancı ve alafranga olduğu inancına varmış; Batı taklitçiliğini bırakarak şiiri kendi varlığımızdan çıkarmayı düşünmüştür. 1891 de Fransa'da şair Jean Moreas tarafından İleriye sürülen ve «Romantizm» (Fr. Romanisme) veya «Roman Okulu» (Fr. l'Ecole Romane) diye adlandırılmış olan edebiyat akımının tesiriyle, klâsik şiire dönmeyi düşünmüş ve Türk klâsik edebiyatı olarak gördüğü Divan şiirini örnek alarak, o yolda birtakım gezeller, şarkılar, murabbalar, tahmisler, rubailer yazmıştır. Yeni Mecmua'da «Bulunmuş Sahifeler» genel başlığı altında yayımladığı bu yoldaki şiirlerin yanında, bir taraftan da sade dille ve yeni şekillerle de şiirler yazmıştır.

Hece - aruz münakaşalarının en şiddetli devrinde, hece veznini küçümsememekle, hattâ hececilerin tarafını tutmakla beraber, şiir için veznin esas değil sadece bir âlet olduğuna inanarak, manzumelerini aruz vezniyle yazmıştır.

Meşrutiyet'ten evvel ve ondan sonra bir müddet daha, vezin ve kafiye ile ifade edilen, hakikatte nesir olan şiirimizden başka bir yol aramaya çıktığını, söyleyen şair, Tevfik Fikret ve Mehmet Âkif'in şiir anlayışlarının aksine olarak, «şiirin nesirden başka bir hüviyette, musiki-den başka türlü bir musiki» olduğu düşüncesiyle, nazma nesirden uzaklaştırmıştı.

Doğu ve Batı kültürünü millî tarih şuuruyla eriterek şiirinde Türk medeniyeti sentezinin en güzel eserlerini vermiştir. Yahya Kemal'i öğremeden Türk şiirini anlamak kolay olmayacaktır. O, hayatı boyunca Türk şiirinde bir irtifai muhafaza etmiş, «dün» ü «yarın» a bağlamıştır. Mânevî vatan kurucularından biridir. Ve Türkçeye verdiği emekle de bir «İç Kale» kahramanıdır ve artık:

... Serin serviler altında yatan kabrinde
her selcer bir gül açacak, her gece
bir bâbü'l ötecektir ...

Yahya Kemal Beyatlı, çok hassas ve titiz oluşu ile ve bilhassa İstanbul'a olan sevgisi ile de meşhurdur.

در کمال احترام و با نهایت تألم و تأثر
 بدین وسیله عرض می‌گردد که این بزرگوار
 کرامت‌آفرین و مافوق‌طبیعی بود عالم
 جانان به واسطه حزن و غم و اندوه
 در کمال

Büyük şair Yahya Kemal Beyatlı'nın 1934 nisanında yni bundan tam 28 sene evvel Reşid Halid Gncm koleksiyonuna hediye ettiği kendi el yazısını ve meşhur mısraını taşıyan fiş.

Üstadın el yazısı şudur: «Reşid Halid Beyefendiye, z dostluk hisleriyle arzu ettiği bu iki mısraı kemalî hicap ile takdim ettim.

Km almadık misafiretinden bu âlemin
Cazanla, meyle son günü c mevt sendeyiz.»

YAHYA KEMAL

NİZAMETTİN NAZİF TEPEDELENLİOĞLU

Yahya Kemalimiz de göçmüş...
İstanbul şehrimizin bir hastahane odasında?!!
Bütün Türk nesilleri için bir milli matemdir bugün...
Böyle mi ayrılacaktı aramızdan?
«Müstahak mıydı böyle bir ölüme büyük Yahya?
Asla...

On göbekten uç beyi torunu, beş göbekten sancak be-
yi torunu Nişli Yunus Beyzade İbrahim Naci bey oğlu
Agâh'a Allah, büyük akınlar devirleri şehitlerinin cennet-
teki makamını nasip eylesin...

Onun için tasavvur edilebilecek en uygunsuz ölüm, en
zavalı son, meselâ, eski Niş'in sancak beyi konağı avlu-
sunda, yeni bir gazaya revan olmak niyeti ile:

— Bismillâh...

Deyip durmadan şahlanan, her an gemi aزیya almaya
hazır üç sekili saklâvi küheylânına atladığı anda sekten
ölmek olabildi.. Gazaya tam zamanında yetişememek he-
yecanından gelen bir sekte..

Yahut,

Nişava deresinin Morava nehrine katıldığı noktada
Sırpı reâyâsının bir hâin tuzağına düşüp vurularak kö-
pürmüş sulara gömülmek olabildi...

Yahut,

Macaristan'da veya İstirya'da ilgar ederken mola verdiği bir ovada Nemçeli bir cariyenin cüvesine kanıp som, yâkut bir kadehle sunulmuş zehirli bir şarap ile yere serilmek ve bir daha kendine gelememek olabildi. Ve ona lâıyk ölüm ise ancak şimdi rüya olmuş devirlerimizin en-ğin serhadlerinden birinin mutlaka ötesinde bir ana baba günü hediyesi olarak tasavvur edilebilirdi.

Meselâ Arş'ı âlâ'nın titredığı bir fermanlı fırtına, bir korkunç bora gününde Balkanların veya Alpler'in veya Karpatlar'ın bir ormanında yıldırımlar, bütün çınarlar ve çamlar arasında en ulu çınar olarak sonu seçip çarp- saydı ve o çam gövdeli bir uç beyi olarak devrilse ve nice nice küçük yaratılmışları ve küçüklükleri eze eze yok ol- saydı...

O zaman tuğlarının pervânesi ne kadar Sipahi varsa, bir ağızdan:

— Oyyy beyzade! Oyyy beyzade! diye dövüncekler- di, göğüslerini bağırarını yırtacaklardı... Sonra içlerinden en genç olan dilâverleri dört koldan tatar edip Âsitancye, Mora Beylerbeyi'ne, Belgrad ve Bûda paşalarına koştur-acaklardı... O hafta ne Tuna boylarında bunu öğrenmeyen tek Voyvoda kalacaktı, ne de Eflâk'ı ve Buğdan'ı ve Po-temya ve İstirya'yı ve Sırb'ı ve Bulgar'ı ve Yunan'ı gü- den tek Türk beyi. Ve ayını doldurmadan Akdeniz'in bü- tün hilâli kıyılarında, Nil'in uzunluğunca Afrika derin-lerinde, Türk'ün koruduğu bütün İslâm ülkelerinde acı haber duyulmuş olacaktı. Ama bu da gene ona pek lâıyk bir ölüm olmayacaktı. Gönül onu meselâ Fas'ta bir Portekiz Kralını, İkinci Sebastiyen'i tepelemiş de sonra on ok- la vurularak devrilmiş bir Trablus levendi veya bir Tu- nus serdengeçisi gibi tehayyül etmek isterdi. O malazgirt'- te, Karataavuk ovasında, Niğbolu'da, Mohaç'ta şehadet şer- beti içmiş olanların neslinden değil miydi? Onlardan na-

sılsa artmış olarak ve asırlar boyu daha fazla uzanmış bir ömre sahip olarak yaşıyormuş gibi dolaşmıyor muydu aramızda? Gazze'nin, Çanakkale'nin Allâhüekber dağı günlerinin, hattâ Sakarya ve Dumlupınar'ın da muasırı oldu idi... Neden ölüm ona bu destanlardan biri içinde yer ayırmadı?

Kader'in sırtına akıl erdirilmez bir gadridir bu...

Ecel işte..

Nasıl gelir?

Niçin gelir?

Yalnız bilen bilir...

Türk'ün ulu hâtıraları ile taayyüş ederek yaşayan bir dev için son uyku diyelim buna... Böyle mi ölür bir Yahya Kemal? Bütün uzaklaşmış büyüklüklerimizle beyni kaynıyarak aramızda dolaştığı günleri artık hasretle anacağız:

Tarihi ululuğumuzun bir canlı âbidesidir göçen.

Yahya Kemal merhum 1884'de Üsküp'de doğdu. 1958'de vefat ettiğine göre 74 yıl yaşamıştır.

İlk ve orta tahsilini Üsküp'te gördükten sonra İstanbul'a geldi. 1903'de Paris'e giderek Siyasî Bilgiler Yüksek Okulunu bitirdi. Bir taraftan da Sorbon Üniversitesinin tarih kurlarına devam ediyordu. 1912 yılına kadar süren Paris tahsil hayatı genç Yahya Kemal'i edebiyat ile uğraşmağa da teşvik etti. Bu devre süratle Avrupalılaşma taraftarı genç Türk münevverlerinin Sultan İkinci Abdülhamit Han'a karşı sert bir cephe aldıkları günlere tesadüf eder. Yahya Kemal «Jön Türk» hareketinin dışında kalmak şöyle dursun, pek genç yaşta Ahmet Rıza beye katıldı. Sonra'dan Cumhuriyet haricîyesinde Elçi olarak hizmete alınması, bu sırada, yani 1906'da, Paris'te, Jön Türk hareketine katılanlar arasında bulunan doktor Tevfik

Rüşti Aras'la tanışmış olmasının bir neticesidir. Yahya Kemal'in babası İbrahim Naci bey ve genç kardeşi Regat bey de Üsküp'te aynı yolun yolcuları arasındaydılar. Memleket dışından Rumeli'ye gizlice gelen ihtilâlciler onların Üsküp'deki konaklarında saklanırlardı.

Yahya Kemal, memleketeye döndükten sonra (1912) ilk şiirlerini neşretti ve daha ilk mısraları ile şöhrete ulaştı. Bir müddet sonra Darüşşafaka'da muallimliğe başladı. Darülfünun (eski Üniversite) müderrisliğine seçildi. Uzun müddet medeniyet, garb edebiyatı ve Türk edebiyatı tarihleri okuttu. Birinci Dünya Harbi mütarekesinde bir ara Sabah Başmuharrirliğinde de bulundu. Fakat ancak iki makale yazabildi. Zira bu gazetenin politikasını beğenmemişti. Bu makaleler «Berzah» ve «Göçit» adlarını taşıyor...

1922 de Lozan'a giden Anadolu murahhas heyeti müsavirleri arasında o da vardı. 1923 de Urfa Mebusluğuna tâyin edildi. 1926 da Vargova, 1929 da Madrid Orta Elçiliklerine gönderildi. Eski bir derebeyi torunu olması, Şövalöresk tabiatı, Madrid sarayının dikkatini çekti. Kral 13. Alfons onu şahsi dostları arasına aldı. Bu dostluk o derece ilerledi ki günün birinde (1939) Alfons memleketinden kaçınca Elçi Yahya Kemal de valizlerini alıp onu takip etti. Vazifesine kızıl renkli İspanya Cumhuriyeti nezdinde devam etmek istememişti.

Bir müddet sonra Tekirdağ Mebusu olarak tekrar Büyük Millet Meclisine katıldı. Sonra... uzun bir ihmal devri başladı. Onu çok unuttular. Zaman zaman bağlanan şöyle, böyle maaşlarla güya ona yardım ettiklerini sananlar da oldu... Ve o, hiç şikâyetle bulunmıyarak, Türk edebiyatını ulaştırdığı şahikadan bu hasis dünyaya lütfen merhametli nazarlar atfederek ve daima atılışının başında Balkanlara ve Orta Avrupa'ya saldıracağı ânu bek-

leyen bir uç beyi gibi gaza hasretli çekerek ve inliyerek yaşadı.

Biz, kendini bilmezler inleyişlerini duydukça,

— Şiir söylüyor...

Dedik ve ona bir unvan aradıkça;

— Şair..

Diye mırıldandık,

Ve o bize baktı, baktı ve mayamızın asil gerçeğini hep hatırlatmağa çalıştı; haykırdı:

«Çıktı Otranto'ya pürvelâle Ahmet Paşa»

«Tuğlar varsa gerektir Kızıl Elma'ya kadar..»

Ve ne olduğumuzu hiç unutmadı:

«... Gitmelidir bank-ı Ezân»

«Bu sefer Rimpapa'dan Hazret-i İsa'ya kadar..»

«Yahya Kemal» imiz...

Bir başka devrin Türkü'ydü o. Aramızda bir başka devrin insanı olarak ama bizi hiç incitmemeye çalışarak, kendi devrine de asla ve bir ân ihanet etmeden, devrini her ân beyrinde ve gönlünde yaşatarak dolaştı, durdu... Her biri o deviren bir iz veren tahassüslerini bazan; âdetâ kendisine ihanet edebilecek birer vesika imiş gibi titiz titiz gizlemeye savaşıyor dolaştı, durdu.. Ve nihayet işte İstanbul şehrimizin bir hastahanesinde öldü.

Yazık bize!

Kaderin ne garip, fakat ne kadar yerinde bir cilvesidir ki fânî dünyadaki Yahya Kemal macerasının sona ermesi için batıda bir Rimpapa'nın daha önce uhra yolunu açması gerekti..

Türk - İslâm medeniyetinin büyük sahâbesi Yahya Kemal'i bugün fânî dünyamızdan uğurluyoruz dostlar! Bugün «Gitmelidir bank-ı Ezân.» Arş-ı Âlâ'ya kadar.

(2 Kasım 1968, HÜRRIYET)

YAHYA KEMAL

PEYAMÎ SAFA

Arûz en son şâirini de kaybeti. Hâşim'in ölümünden sonra, bu vezin, Yahya Kemal'in şiirinde bütün Osmanlı edebiyatının zevkini, bilhassa Nedim'in rind meşrebini, divân hassasiyetinin ölümsüzlüğe namzet bâzı duygu özelliklerini tâze bir kesafet hâlinde yaşatmağa devam ediyordu.

Mâziden aldığı tesirlerin bir ucu Osmanlı, öteki ucu da XIX. asır Fransız şiirine bağlanan Yahya Kemal'in, ruhi teşekkülünde en hâkim tesir mihrakı Osmanlı edebiyatıdır. Şiirlerinin bir çok hayâtileri, son yapılan bâzı araştırmalarda da meydana çıktığı gibi, geçen asırdaki Fransız şiirinin klişeleri olmakla beraber, Yahya Kemal'in aldığı tesir kaynağını, Batı aşısıyle tâzelenmiş olarak, Osmanlı şiir tarihinde aramak doğrudur.

Hayat önündeki tavrı, zevki ve mizacı olarak Yahya Kemal tam bir Osmanlıydı. Hususî sohbetlerinde çok bulunmuş olanlar, onun büyük Osmanlı seferlerini anlatırken, mâziyi hâl içinde imiş gibi ne samimi bir heyecanla yaşadığını ve yaşattığını çok görmüşlerdir. Eğer onun sözleri vaktiyle ses makinesine alınabilmiş olsaydı, bugün, Ahmet Refik'ten sonra tamtakır denecek kadar boş kalan tarih edebiyatımız şaheserlere kavuşacaktı. Bence son zamanlarda orijinaliği münakaşa edilen şiirlerindeki şahsiyetinden ziyade, onun kudretli tarafı, Osmanlı tarihine karşı duyduğu cezbe hâlindeki büyük heyecanı ifadelendiren konuşmalarıydı. Yahya Kemal'in bu emsalsiz tarih lirizmini, hiçbir iz bırakmadan, beraberinde götürmüş olması en çok yandığım kayıptır.

Bâzı Avrupa mütefekkirleri millî ve tarihi bir roman-

tizm yaratan şâirlerden mahrum milletlerin yaşama kabiliyetinden şüphe ederler. Yahya Kemal konuştuklarını yazsaydı Türkiye'de bu romantizmin en büyük mümesili olduğu anlaşılacaktı. Fakat bâzı şiirleri, Osmanlı veya Fransız edebiyatının beylik mazmunlarından ayıklandığı takdirde, saf ve samimi unsurlarıyla, tesirini ve kudretini tarihten alan heyecanların mısra hâlinde kesafetidir.

Yahya Kemal'in talihsizliği, bu heyecan kaynağının değil, onun ifade vasıtası olarak kullandığı arüzün kendisinden çok evvel ölmüş olmasıydı. Fakat son şiirini yazmaya kadar Yahya Kemal bu cesede bir canlılık intibası kazandırmakta benzersiz bir sihir kudreti gösterdi. Onun şiirini bugünkü dünyanın bambaşka şiir anlayışı bakımından değil, son çeyrek asırda hakarete uğrayan edebî tarih değerlerinin en sağlam ve zarif mahfazası olarak değerlendirmek lâzımdır.

Bu bakımdan Yahya Kemal yalnız geçmiş devirlerin şâiri olarak kalmaz; geçmişin ebedî değerlerini geleceğe götüren tek şâir olarak da hayranlık, minnet ve şükranla yâdedilecektir.

(2 Kasım 1958, MİLLİYET)

YAHYA KEMAL ve RUMELİHİSARI

PEYAMI SAFA

Yahya Kemal ile aramızda bir kaç yıl süren sıkı bir dostluk devresi vardır (1934 - 1937). Buluşmadığımız gün pek azdı. Münir Nureddin'in konserlerine gider, oturduğum bir pansiyonda ve dostların evlerinde saz âlemleri terippler, o tarihte çıkardığım (Kültür Haftası) mecmuasının aylık toplantılarında münakaşalar ederdik.

Bir sabah, çok erken saatte, Yahya Kemal Beyoğlu'ndaki pansiyonuma geldi; beni Rumelihisarı'na götürmek istediğini söyledi. Beyazıt'a gidip Hamamîzâde İhsan'ı da aldık.

Yolda, eski ve ahşap evlerin, büyük ve küçük binaların, hiç bilmediğim tarihlerini anlatıyordu. Fakat buna anlatma demek hâdiseyi en dar eb'adında küçültmek olur. Anlatmıyor, terensüm ediyordu. Söylerken, her kelimenin içine kendiliğinden melodiler dolduran tannan sesi, cümlelerine bâzan bir mısra, bâzan bir şarkı âhengi veriyordu. Bizi dışarıdan gösterdiği her binanın içine sokuyormuş gibi, orada yaşıyormuş gibi, geçmişe yaptırıldığı sayahatte rehberlik ediyormuş gibi harikulâde bir çekiciliği vardı.

Rumelihisarı'nda, fetih şehitlerinin mezarları önünde durduk. Bizi fetih günlerinin ânları içine çekti. Gasyoluyordu. Ona mı, fethin serdarlarına mı hayran olacağımı şaşıryordum. Birbiri kadar güzeldiler.

Sâhile indik, Arnavutköyüne doğru yürüdük. Öğle yemeğini Boğazın karşısında bir lokantada yedik ve bir hayli içtik. Garson Rumdu ve bize çok dikkatli hizmet ediyordu.

O zaman Yahya Kemal şu unutulmaz sözü söyledi:

— Türk Fâtih'lere Rum garsonlar lâzamdır. Dünya, muvazenesini öyle bulur.

Bu sözüne kendi de hayran oldu ve o gün saatlerce tekrarladı:

— Türk Fâtih'e, Rum garson!

Çok neşeliydi. O günü ebediyete maletmek istiyor, unutmayacağını tekrarlıyordu. Belki bu özleyişle, bir ânu manzum bir sözle tesbit eden ârüzcuların geleneğine uyarak şu beyti söyledi:

Beş asrı geçirmiş Boğazın manzarasında

Gün geçti Peyamî'yle Hamamî arasında

Bu muhteşem hediyeği hâfızalarımıza kazdık.

Şimdi o, yine beş asrı geçirmiş Boğaz'ın manzarasında yatıyor. Ölmüş Türk serdarlarıyla yaşayan hayranları arasında.

(4 Kasım 1968, **MİLLİYET**)

YAHYA KEMAL İÇİN

U L U N A Y

Türk şiiri büyük bir mâtem içindedir. Yahya Kemal evvelki gün vefat etti ve dün de defnedildi. Bildiğimiz, anladığımız, duyduğumuz ve sevdiğimiz şiirin bu son mâsî, taşında, toprağında bitmez tükenmez ilham kaynakları bulduğu güzel İstanbul'un, çok sevdiği Boğaz'ın, daima bir zafer âbidesi olarak yaşayan Rumelihisarı'nın yanında ebedî uykusunu uyuyor.

Yahya Kemal başlıbaşına bir kuvvet ve kudret hârikası idi. Ölünceye kadar, hassas ruhu ile koca bir tarihi yaşatmış ve onda yaşamak zevkini duymuştur. Şiirlerinde bir yandan zafer şafaklarında doğan sedef yelkenli kâdurgaların Boğazın penbe sularını yararak ufuklara uçan kanat seslerini, büyük Türk zaferlerini yapan ecdadımızın harb meydanlarında atlarının nal seslerini, barut kokularını duyarken bir taraftan da tarihe sığmayan fütûhat ile örülen bir zarafet devrinin inceliklerini yaşarız.

Yahya Kemal'de: «Her şey ki Türktür, benimdir» diyen bir hâlet vardı.

Millî Türk misikisinin hayranı değil, aşkı idi. İtrî'leri, Dede'leri takdis ederti. Ne garip bir tesadüftür ki dün Konservatuar Türk musiki konseri Râhat-ül-Ervâh fash-

nı icra ederken onun da tedfin merasimi yapılıyordu. San-ki hassas ruhunun rahata vardığını, klâsik faslın ismi ile bize söylüyordu.

Yahya Kemal, bir daha yerine konulamayacak bir kıymettir. Onun kaybı ile açılan boşluk dolmaz.

Bir şairin :

Hürmet sana, bânine, mukaddes gühedâna

Hürmet seni mahveylemeycn dest-i-zemâna

Dediği Rumelihisarı'nın sâyesine ilticâ eden şâirin huzurunda eğilerek ruhuna fâtihalar ithaf eyliyorum.

Güzel Boğaz'ın gümüş mehtabını bile sükûnundan uyandırmak istemeyen Yahya Kemal'in kabrini ziyaret eden!

Sessiz, sedâsız ağla ki şâir uyanmasın!

(3 Kasım 1958, MİLLİYET)

YAHYA KEMAL!

ORHAN SEYFİ ORHON

En büyük şairimizi kaybettik: Yahya Kemal Beyatlı'yı! O bizim millî şairimizdi. Onun kadar Türk şiirini, Türk musikisini, Türk tarihini içten duyarak seven az bulunur! «Nedim» tarzındaki gazelleri Pastiche değildir. O devri bütün zevkiyle, bütün neçesiyle tekrar yaşıyordu. Nedim, o şiirlerde kendi gazellerindekinden daha canlıdır. Hattâ asıl Nedim odur: Sağ olsaydı, Yahya Kemal'in Lâle devrine dair gazellerini, şarkılarını okurken: — Bunları ne zaman yazmıştım? En güzel şiirlerimi unutmuşum!

Diye şaşacaktı! Meselâ şu :

«Atladı damca tutup üç çifte bir zevrakçeye,

Geçti sandım mah.-ı nev âyine-i billûrdan!»

beytinin, kendisinin olmadığına Nedim'i inandırabilir miydiniz? Hayır, bu şiirler asla taklit değildir. Taklitte mutlaka biraz sahtelik ve yalancılık vardır. Taklit bu kadar samimi olamaz. Bunlar, şairin hayalinde o devrin canlanışı, onu tekrar yaşamaktır: Bir nevi «ba'sü bâdelmevt»!

Yahya Kemal'in kendini zaman zaman bu şiirin üstadları halinde hissettiğine eminim. Bâki'nin, Neşatî'nin bir beytinde yaptığı tashihler bunu gösteriyor!

Eski musikimize karşı hayranlığı da böyleydi. «İtrî» için yazdığı o güzel şiir bunu anlatmıyor mu? Onun hasretini nasıl yaşadığı içinde duyduğu seslerden belli:

«Belki hâlâ o besteler okunur

Gemiler geçmiyen bir ummanda!»

Tarih menkıbelerini anlatırken de bu vakaları tekrar yaşıyor, kumandanları kendi benliğinde hissediyor, onlarla beraber akınlara dahiyo, serhadlerde çarpışıyor, kalelere hücum ediyordu. İstanbul fethine ait şiirinde Fatih'in ordu kumandanlarından biri gibi Yeniçerilere haykırıyor:

«Vur, pençe-i Âlî'deki şimsîr aşkına!»

Şairin hayatı da buna uygundu. Yahya Kemal 1884'te Üsküp'te doğmuştu. İlk gençliği Niş'de, Rakofça'da geçmişti. Eski Türk akıncılarının neslindendi. Kendi tâbi-riyle: «Evlâd-ı fatihan» dan! Dedesi, Sancak Beylerinden Şehvar Paşadır. «Beyath» soyadı oradan geliyor. Şehvar demek Çocukluğuna ait hâtıralarında bize bunları ne güzel anlatıyor:

«Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğum,

Her lâhza bir alev gibi hasretti duyduğum,

Aldım Rakofça kırlarının hür havasını,

Duydum akıncı cedlerimin ihtirasını...»

Şiirlerinde Türk ve Müslüman olmanın bütün samimiliği, bütün gururu vardır. Gedik Ahmet Paşaya gazelinde bunu ne kadar hissediyoruz:

**«Çıktı Otrantoya pür velvele Ahmet Paşa,
Tuğlar varsa gerektir Kızılalmaya kadar!»**

Yahya Komal, Türk tarihine, Türk hayatına, Türk Milletine ait herşeyi seviyordu. Cedlerimizin kahramanlığı kadar halkımızın saf, sessiz, mütevazî yaşayışı da hoşuna gidiyordu. Onun için «Koca Mustafa Paşa» yı yazdı: Onun için Üsküdüre hayrandı. Mütevazî, sessiz, fakir halkı bağrına basmak istiyordu:

**«Gönlüm, dilim, kanım ve mizacımla sizdenim,
Dünya ve âhirette vatandaşlarım benim!»**

Son şiirlerinde ölümü çok yakından duyduğu seziliyordu. Ona karşı rindane bir teslimiyet duyuyor, âdeti onda bir lirizm buluyordu. Ölümün kendisine çok yakınlaştığını hissettiren şiirleri vardı:

**«Dönülmez akşamın ufkundayız. Vakit çok geç,
Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç!
Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile,
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.**

**Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmiyen sükûnlu gece...»**

Şimdi o, bu sükûnu bitmiyen gecenin huzuru içindedir. Arkasında kalanlar, bu milletin diline, sanatına, zevkine yaptığı büyük hizmetleri düşünerek adını sevgiyle, hürmetle, rahmetle anıyorlar!

(2 Kasım 1958, HAVADİS)

ARUZ ÖLDÜ MÜ?

ORHAN SEYFİ ORHON

Büyük şairimiz Yahya Kemal'in ölümünden bahseden bir fıkra muharriri arkadaşımız: «Aruz vezni son şairini aybettii!» diye söze başladıktan sonra: «Yahya Kemal'in talihsizliği, ifade vasıtası olarak kullandığı aruzun kendisinden çok evvel ölmüş olmasıydı.» diyor.

Görünüğe bakılırsa, arkadaşımıza hak verdirecek sebepler vardır. Meselâ, şairin ölümünden bir gün önce söylediği bir beyitin ikinci mısraını bütün gazeteler vezinsiz yazmışlardı. Yahya Kemal, ölümünden şikâyetini şu mısralarla anlatıyor:

«Ölmek kaderde var, yaşayıp köhnemek kazın,
Bir çâre yok mudur buna, ya Rabbülâlemin?»

Gazeteler, bu beytin ikinci mısraının veznini bozarak şöyle yazdılar:

«Buna bir çare yok mudur, ya Rabbülâlemin?»

Vâkıa hatâ ehemmiyetsiz gibi görünüyor ama, musikide falso, yazıda imlâ bozukluğu neyse, şiirde bu da onun gibidir. Hattâ ondan biraz daha fazladır. Çünkü bunu farketmeyenin, aruz veznini bilmediğinden şüphe edilemez. Fakat, bu aruz hatâsının bir edebî kültür ihmalinden başka, gazeteci arkadaşların bu beyti birbirlerinden aynen kopye etmelerinden ileri geldiği bellidir. Böyle olmasa aynı hatâ, aynı şekilde tekrarlanmazdı.

Yahya Kemal'e, aruzun son şairi diyen Ziya Gökalp de şairi hece vezniyle şiir yazmaya çevirmek için iltifatlı bir tariz olarak ona «aruzun hatemüşşuarası» diyordu; Ziya Gökalp'le Yahya Kemal arasındaki tek ihtilâf noktası da buydu. Ziya Gökalp, bir türlü aruzu bırakmıyan şaire: «Gözün mâzidedir, âti değilsin!» diyordu. Yahya Kemal

de ona şöyle cevap veriyordu: «Kökü mâzide olan âtiyim!»

Aruzun Yahya Kemal'den çok önce öldüğünü söyleyen fıkra muharriri arkadaşımızın bu fikri, önce kendisinin düşünüş tarzına uymuyor. Çünkü millî kültürümüzü tamamlamak için Arap harflerinden başka Osmanlıca'nın gramerini de öğrenmeyi gerekli gören arkadaşımız, aruzun öldüğünü kabul etmemeliydi. Aruz vezni bizi mâziye bağlayan kültür bağlarının içinde olduğu gibi, Osmanlı gramerinin de küçük bir faslını teşkil eder. Aruz veznini hissetmeden bu kültürle temasa gelinemez!

Aruz gerçekten ölmüş müdür? Yahya Kemal aksini iddia ediyordu. Hece vezniyle «Ok» manzumesinden başka şiir yazmadı. Yahya Kemal'i anlamayı millî kültürümüzle, millî zevkimiz için gerekli sayıyorsak, aruzun yaşadığına inanmalıyız.

Türkçenin tarihine bakılırsa, aruz onüçüncü asırdan beri dilimizde kullanılıyor. Şiirde ne vezni, ne kafiye, ne şekli kabul etmeyen yeniler müstesna, hececiler de zaman zaman aruz veznini kullanmışlardır.

Aruza ölmüş demek çok güçtür. Halkın büyük bir hevesiyle ve zevk ile dinlediği «mevlût» aruz vezniyledir. İstiklâl Marşımızın güftesi de aruz vezniyledir. Yeni şarkılarımızdan halk arasında en çok yayılmış:

«Adalar sahilinde bekliyorum!»

gibi bazı güfteler de aruz vezniyledir.

Son nesil hatiplerinin pek çok tekrarladığı Âkif'in «Çanakkale» şiiri de aruzladır. Bugünün büyük şairi saydığımız Yahya Kemal Beyatlı da şiirlerini aruz vezniyle yazdığına göre aruzun ölümünü ilân etmede acele etmeyelim. Belki mevcut aruz şiirlerinde dil biraz eskimiş sayılabilir ama, bu en temiz ve en güzel türkçenin

aruzla yazılamıyacağının bir delilidir denmez. Aruz hâlâ Türk şiirinin en güzel âhengini duyuran bir musiki vasıtası olarak aramızda yaşıyor!

(5 Kasım 1958, HAVADİS)

AHMET HAŞİM - YAHYA KEMAL

(VÂ-NÜ)

Ahmet Haşim ile Yahya Kemal iki edebî partinin bir birine rakip lideri gibiydiler. Ekser zaman araları açıldı ve konuşmazlardı. Elbet buna dair nice hâtıralar anlatılacaktı.

Ben bugünlük önüme bir defter açıp, içinden Ahmet Haşim'in şu meşhur manzumesini kopya ediyorum:

PEYALE

Zannetme ki güldür ne de lâle
Âteş doludur, tutma yanarsın
Destimde şu gülgün peyale.

Yahya Kemal bir gün evime misafir gelmişti. Genç bir yakınım, bazı şiirleri defterine kopya etmiş. Üstat rakibinin yukarıki üç mısraını o defterde görünce:

— Ben olsam şöyle yazardım. - diyerek değiştirdi:

Karşında ne güldür, ne de lâle,
Gül rengine aldanma, yanarsın,
El sürme atçtır bu peyale.

Yahya Kemal'in yazısıyla defter hâlen bende duruyor. Halit Fahri ve Orhan Seyfi üstadlara da gösterdim. A. Haşim'le Y. Kemal'in ciletiklerindeki fark bakımından enteresan buldular.

Eser şöyle devam eder. Ve Yahya Kemal kalemini dokundurmamış; bu kısmı aynen kabullenmiş:

İçmişti Fuzulî bu alevden
Düşmüştü bu eksîr ile mecnun
Şîrin sana anlattığı hale

Bunun altındaki üç mısra Ahmet Haşim'de şöyledir:

Yanmakta bu sagardan içenler
Doldurmuş anıñın seb-i aşkı
Baştan başa efgan ile nalo

Yahya Kemal ise son iki mısraı kendi zevkine şöyle ternessül ettirmiş:

Aksetmede sevda gecesinden
Baştan başa feryat ile nalo

Yahya Kemal'in ruhundan özür dilerim: Sağ olsaydı bu değiştirilmiş mısraların basılmasını belki arzu etmezdi. Çünkü o kendi eserlerini de uzun müddet neşretmez, her kelime üzerinde titizlikle aylarca, yıllarca oynardı. Ömür boyu tereddüt gösterdikleri de olurdu.

Fakat, ne de olsa, bahsi geçen defterdeki kalem oynatışlar, Haşim'in yamık kelimeler ve tâbirlerden, ibhamlardan, «flu» luklardan zevk almasına karşılık Yahya Kemal'in vuzuha, «net» e olan meylini gösteriyor.

İki «şîr partisi» nin yolu görünmüş oluyor.

«— Hangisi iyi?»

Edebiyatta ayrı ayrı okullar vardır; birini yahut öbürünü beğenmek zevk meselesi: Münakaşa kabul etmez.

YAHYA KEMAL, ŞİRLERİ VE SON GÜNLERİ

REŞAT EKREM KOÇU

«Rindlerin Akşamı» vedâ şiiri idi. Bunu, ilk okuduğu gün duyduk; fakat:

Dönümez akşamın ufkundayız, vakit çok geç
Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç!..

dediği zaman, bu son faslın bu kadar kısa süreceğini bilemedik.

Geniş kanadları boşlukta simsiyah açılan
Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan
Geçince başlayacak bitmeyen sükunlu gece!..

diyen Yahya Kemâl...

Ölüm denilen son yaprak olmasaydı, hayatın asaleti kalmazdı; Kutup gibi, Hattüştüva gibi olurduk.

O kaçılmaz hakikati idrâk ederek hayata bağlananlaradır ki rind diyoruz.

Bir Cihan İmparatoru olan Kanuni Sultan Süleyman, gök kubbeyi kum saatinin cam balonuna benzetiyor; ve insana milyonlarca kum zerresi kadar ömür biçiyor:

Olsa kumlar sağışınca ömrüne haddü aded
Gelmeye bû şişci çerh içre bir saat gibi...

Yine azdır. Yahya Kemâl de, hayata doymuş görünmez:

Kâm almadık misâfiretinden bu âlemin
Cânan ile, mey ile, son günü, ey mevt, sendeyiz!..

Kanuni de, Yahya Kemâl de, hayata hemen aynı yaşlarda veya ettiler; İmparator 71. şair 74 yaşında...

Biri devlet ülkesinde, öbürü bir milletin gönül ülkesinde saltanat sürdü...

Vak'anüvis efendi: «O kadar alışmıştık ki, ölmeyecek sandık» diyor. Biz de Yahya Kemâl için aynı duyguyu besliyorduk.

İkisi de birer devir kapadı. Birinin ölümü haşmetli ve azametli fütuhât devrinin sonu, öbürünün ölümü haşmetli ve azametli arûzun sonu oldu.

Öyle bir kalem ki, Anadolu'ya Müslüman Türklerin yerleşmesinden, Rumeline ayak basan ilk akıncılardan, İstanbulun fethinden ve nihayet Kanunî'nin zincirleme zaferlerinden bu yana, o azametli ve haşmetli tarihî hiç bir Türk şairinin ulaşamadığı kudretle terennüm etmişti:

Morasan ilerinden bir haber yok

Diyârı Rûma gelmiş evliyadan...

dedi; ilâhî, mistik bir hava aradı.

Ak tulgâlı Beylerbeyi haykırdı: ilerle!

Bir yaz günü geçtik Tunadan kafilelerle...

dedi. Buğdan, Bosna, Edirne, Macar akımlarına iştirâk etti.

Vur ruhi pür fütûhî Muhammedle yekzebân

Fecri hücum içindeki Tekbir aşkına!..

dedi, İstanbul fethini gördü.

Yavuz Sultan Selim Hanın önünde

Ok atan ihtiyar Bektaş subaşı

Bu yüksek tepeye dikdi bu taşı!..

dedi, bizi peşi sıra bir hamaset âlemine sürükledi.

Bugün bir fâninin hayat kitabı kapanmadı, Türkiye tarihinin gürül gürül çağlayan sesi yok oldu.

Ya İstanbul?! İstanbul!

Şu anda öyle perişanım ki, susmak ve acı acı düşünmek istiyorum.

İnanın bana, ona, bizden uzaklaştıkça, uzaklaştıkça ağlayacağız...

YAHYA KEMAL'e «MERSİYE»

MUNİS FAİK OZANSOY

Ey şair, ey güzelliği temsil eden zekâ,
Bir devre ihtişamla nihayet veren dehâ...

Şahsında tam «Kemâl» ini bulmuştu şiirimiz,
Her mısramda benliğimiz vardı, tertemiz..

Ermişti tam kıvâmına nazmında Türk dili,
Kaybın neler hatırlatıyor, bir düşünmeli.

Girmezdi şiire belki de hâlâ, o olmasa,
Üsküp'ten Erzurum'a, Muhac'tan Trablus'a,

Tarihimiz, akınlarmız, şanlı ordunuz,
İslâm şehirleriyle ve halkıyla yurdunuz.

Ey Türklüğün zekâsını temsil eden dehâ,
Duymaz senin kadar bizi, hiç kimse, bir daha!

Sevdiğin, ne varsa Türklüğe aid, büyük, derin;
Şehname'miz demektir o eşsiz şiirlerin..

Sendin, bu yurdun üstüne sevgiyle titreyen,
«Bir böyle zevke tek bir ömür yetmiyor..» diyen

Her bir taşında duygulu bir iz bıraktığın
İstanbul ağlasın sana, bir millet ağlasın.

Bir devre kendi ismini imza yapan dehâ,
Sevmez senin kadar bizi, hiç kimse, bir daha.

Nisyan hayâlî ruhuna ürküntü vermesin,
«Sessiz Gemi» ile şimdi bekaa âlemindeisin.

(4 Kasım 1958, ZAFER)

ÖLMEK DEĞİLDİR...

NEZİHE ARAZ

Henüz lise sıralarında küçük bir talebeydim... Edebiyat hocam, Yahya Kemal'in bir şiirini verdi ve bak, ne güzel, dedi.

**«Gurbet belâlı şey fakat uzlet sıkıntılı
Bilmem nasıl geçirmeliyim son beş on yılı...»**

diye başlıyordu.

Okudum, tekrar okudum, yine okudum... Körpe zihnim, koskoca bir şairin, bir milletin fikir ve duygu hamurunu mayalamış bir bahtlı adamın

«Da'sın yakında gözlerim artık son uykuma»

diye sızlanışını bir türlü kavıyamıyordu.

Bu şiir, herhalde Yahya Kemal'in en güzel şiiri değildi. Fakat ben her zaman şiirleri içinde en çok bunu sevdim.

Sonraları, yıllar geçip acıyı tatlıdan, akı karadan seçer olurca anlar gibi oldum.

Yahya Kemal bir «Yalnız adam» dı. Bu hem maddi hayatı, hem manevî hayatı için böyleydi...

Gün olur, Yahya Kemal hasta, derlerdi... Onu bir otel odasında, muhabbetten, geşkatten, itinadan mahrum acı bir yalnızlık içinde tasavvur etmek bana giran gelirdi. Ama bu, biraz talihinin cilvesiyle, biraz da kendi arzusunun neticesiydi. Onun asıl büyük yalnızlığı, seçilmişlerden bir seçilmiş olmasında, kendi nev'inde bir benzerinin bulunmamasındaydı...

Ben ne zaman Yahya Kemal'in şiirlerini düşünsem aklima Süleymaniye gelir. Ne zaman o şiirleri okusam ken-

dimi o emsalsiz âbidenin içinde kaybolmuş, erimiş, o âbidenin yapısına karışmış hissederim.

Benim için Süleymaniye'nin bizim hayatımız içindeki yeri neyse Yahya Kemal'in de yeri odur.

Yahya Kemal gerçek bir «büyük adam» dı.

Her büyük adam gibi hassasiyetleri, hususiyetleri, kaprisleri vardı. Çizginin üzerindeki adam değildi, olamazdı da...

Onu bir defa, kendi şiirlerinden bestelenmiş şarkıları Münir Nureddin Beyden dinlerken görmüştüm. Elindeki kadehi unutmuş, gözlerinde yaşlar zamanı mekânı terk etmiş gibiydi. «Yalnız adamı» işte bu çehrede bütün çizgileriyle görmüş, ızdırabını elle tutulur gibi hissetmiştim.

Ama onun bu derdinin devası yoktu. Onu bu «tek»liğe, bu yalnızlığa kendi bünyesi, kendi kaderi mahkûm etmişti.

Şimdi her şey bitti. Şimdi O, «arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan» geçerek bizim bilmediğimiz bir füsunlu gecenin şiirini yaşamıya başladı bile!..

Biz, Yahya Kemal'i iyi anladığımız kadar bir millet olarak kendimizi de anlıyacak ve göreceğiz. Çünkü Yahya Kemal en kısa deyişle Türk medeniyetinin ta kendisi idi.

(2 Kasım 1955, YENİ SABAH)

BÜYÜK KAYIP

BURHAN FELEK

Gegen haftanın bizim için en hazin hâdisesi, Yahya Kemal Beyin vefatıdır. Zamanımızın geçmiştekileri bir çok noktalarda geçmiş ve Türk klâsik şiirini en yüksek zirveye ulaştırmış en büyük şairi idi. Lisana tasarrufu ve

his inceliğiyle şiirlerinde mâna, lûfuz ve edâ bakımından fevkalâde renkli ve âhenkli eserler vermeğe muvaffak olmuştur. Tarihe olan vukufu ve nüktedanlığı emsalsiz idi. Yeri boş kalacaktır. İlah rahmet cıliye.

(2 Kasım 1958, CUMHURİYET)

YAHYA KEMAL

SİYAVUŞ GİL

Yahya Kemal öldü, Türk milletinin mâtemi var.

Türk şiirinin en salâhatlı kubbesi göktü. Fakat bu kubbeden fışkıran sada, bütün gök kubbesini doldurup taşıracak kadar azametlidir. Şiirin bu volvelesine kulağını tikayabilmek için sağır olmaktan öteye bir bahtsızlık lâzım. İnsanın gözleri olmayacak ki dalgalı denizin şahâne öfâcısını kendinden geçerek seyretmesin, sâkin suların menevişlerine dalmasın kim bilir hangi iklimde yelken açmış gemilere bakarak hayâl kurmasın. İnsan, insan olmayacak ki, sağlığında ölümün ürpertişini duyup da, bu sırta gönül yoluyla ermeyi denemesin. Nihayet insan vatansız olacak ki, Çaldıran'da dalgalanan sancaklar, Süleymaniye'de kılınan bayram namazı, Sarayburnu'nu selâmlayan Barbaros'un topları, serhad boylarında ut oynatan akıncıların kılıç şakırtılarını görmemezlikten, duymamalıktan gelsin.

İşte Yahya Kemâl bu ve bunun ötesinde ne varsa, o idi. Yalnız tarih değil, «Kökü mazide olan âti» idi. Yalnız bir tek telden ses çıkaran hünerli bir çalgı değil, kâinatın musiki namına ne varsa hepsini dile getiren muhteşem bir orkestra idi.

Genç şairin daha otuzuna basmadan bir çocukluk günahı imiş gibi artık hatırlamak bile istemediği şiirin o, son nefesine kadar, âzad kabul etmez bir bendesi oldu, kalbi şiirin ahengiyle çarptığı, kanı şiirin usaresiyle beslendiği, gönlü şiirin hazzıyla titrediği için... Gözünde ne konak vardı, ne yalı, fakat onların suya, havaya ve gölgeye karışmış şiiri. Gözünde ne sevgili vardı, ne makam, ne de şöhret. Yalnız tebah olan sevdalara içi yandı, Madrid'den, Varşova'dan, Karacı'den yalnız birer şiir gerdanlığıyla döndü, yalnız bir kaç dostuna şiir söylemeyi en büyük nimet bildi. Yoksa onun da çoluk çocuğu, Parkotelindeki daracık odasını aratmıyacak bir kâşanesi, üç beş dostunun cep defterinden daha gösterişli şiir kitapları olurdu.

Şiir, onun için bir ibadetti, Allahın huzuruna tertemiz çıkmak dileyen hakiki bir mümin titizliğiyle bütün ömrü boyunca şiirle yaşadı, şiirden teselli ve şifa buldu ve ancak musikinin mahfazasına oturtunca pırıl pırıl yandığını gördüğü mücevherleri bizlere hediye etti.

Acaba Yahya Kemal'i de birgün gelip unutacak mıyız? Belki, ama bir şartla... Güzel Türkçemiz bir gün hâfızalarımızdan siliniverirse. Bebek'de, Kandilli'de ve bütün Boğaz'da torikler gibi âvâre dolaşmaktan başka yapacak işimiz kalmazsa, ufka süzülen gemilere bakmayı ayıp saymağa başlarsak, ölüme bir mânâ bulmaktansa ot misâli yaşamayı tercih edersek, musikiye boş gürültü, duy-guya «şairânelik» diyip dudak büksek, düşünmeyi sandık odasına atarsak, hâsılı insanlıktan istifa edebilirsek, o zaman kendimizi unuttuğumuz gibi Yahya Kemal'i de unuturuz. Ama Cenabı Hak bizi böyle bir soysuzlaşmak felâketinden korusun.

Yahya Kemal'in o en büyük şairimizin mübarek nâşâ önünde eğilirken, içimde dilime ve tarihime beslediğim saygının rûkûa vardığını hissediyorum.

(2 Kasım 1958, YENİ İSTANBUL)

YAHYA KEMAL ve HÂTİRALARI

HALİT FAHRİ OZANSOY

Yıllardır ölümü o kadar terennüm etmişti ki, ölüm onu, sessiz ve yumuşak, bir dost eli gibi çekti götürdü. O, hayattaki yolculuğunun bu son merhalesini gizli bir tevekkülle bekliyor gibi idi. Bir rübaisi ne derindir:

Her rind bu bezmin nedir encamı bilir,
Dünyamızı nâgâh zalâm örtebilir;
Bir bitmiyecek zevk verirken beste,
Bir tel kopar, âheng (*) ebediyyen kesilir.

İşte o tel koparak, o âhenk kesildi ve Türk edebiyatı son aruz kahramanını kaybetti.

Yahya Kemal'i Balkan Harbindenberi tanırım. O zaman Paris'ten yeni gelmişti ve André Chénier tarzında Yunan mitolojisinden almış ilhamlarla yazdığı mısralarının dil sadeliği ve âhenk berraklığı o zamanki biz gençleri hayran bırakıyordu:

Mermerde üstü hârelî bir tülle örtülü
Şehvet ilâhı genç Adonis bekliyor ölü.

Beytini dinlerken coşuyor ve:

Mevkiple geldi lâhidine Biblos kadımları

Mısranda büsbütün kendimizden geçiyorduk. Yahya Kemal, bu suretle, bize, temiz ve duru türkçenin seslerini aruzla getiriyordu. Bunun arkasından, gene onun ağzından başka türlü mısralar da işitmeğe başlamıştık. Fakat bu defaki ses, tamamıyla bizden ve bizim benliğimizden, kökümüzden, tarihimizden aksediyordu:

(*) Aheng: Şairin kendi imlâsı ile.

**Şehstüvarâm kılıç koymamak azmiyle kına
Dolu dizgin koşuyorlardı akından akına.**

Yahut:

**Canavarlar kaçıyormuş gibi gür bir deludan,
Bir salıp ordusu bozgun kaçıyor Niğboludan.**

Bu beyit mükemmelliği, bu zengin kafiye harikulâde-
liği, o zaman, Rûbab mecmuasındaki biz «Yeni nesil»
gençlerine, İsmail Zühtü'ye, Ali Naci'ye, Selim Rifkî'ya,
Salâhattin Enis'e, Haklı Tahsin'e ve hepimize sevk verip
üstadlık eden Fecr-Âtiden Şahabettin Süleyman'a kadar
erişilmez bir sanat kudreti olarak belirliyordu. Bu şiirle-
rin çoğu tamamlanmış değildi. Hattâ:

..... Haç üstünde eti
Cürüyen nasıra peygamberin iskeleti.

gibi yarım kalmış mısraları ve kıtalarını tamamlamadığı
şiirleri de kalmıştır. Yalnız şu var ki, Yahya Kemal'in o
«şifahi» devrinde bile genç edebiyatımız ve edebiyatçıla-
rımız üzerinde tesiri çok büyük olmuştur.

Yahya Kemal'e başlayan dostluğumuz Birinci Cihan
Harbinin ilk senelerinde pek ilerlemiş, bir aralık bozulur
gibi olmuş ve sonra gene düzelmişti. Aradan seneler gel-
di, geçti, Kemal, daha Yeni Mecmuada ve Nedim mecmu-
asında ilk yayınlanan şiirleri ve Dergâh ile Peyam-ı Sa-
bah ilâvesindeki nesirleriyle çok geçmeden haklı bir şö-
rete kavuşmuştu. İlk zamanlarında çok ağır ve titiz bir
çalışma ile, mısralarını günlerce, haftalarca ve hattâ ay-
larca tatlı bir şikâyet gibi ağzından düşürmüyor, onları
âdeta öpüyor, okşuyor, eme eme lezzetini tadıyordu. En
sonunda onları öyle ince bir örgü ile örüyordu ki bu gay-

reti ve bu sanatı alkışlamamak kabil değildi. Kendisi, sık sık, Heredia'nın bir sonesini otuz senede tamamladığını söylardı. Bunu biraz da kendisine bir şeref payı çıkarmak için söylüyordu sanırım. Fakat zaman gene geçti, İkinci Cihan Harbinden sonra ilhamı birdenbire genişledi ve artık çok yazmağa başladı. Bunun neticesinde, bir vakitler ayda bir çıkan Hayat mecmuası ile sonradan Hürriyet gazetesinde hayranlarına sunduğu şiirlerin evvelkiler gibi uzun ömürlü olacağı iddia edilemez. Şair, az ve öz prensipini kendisi bozmuştu. Ne var ki, bir yanda, hepsi birbirinden güzel, öteki şiirleri, kahramanlık, masal, tarih ve bilhassa İstanbul ilhamları, ona, Türk edebiyatında ölmezliğin yerini çoktan hazırlamış oluyordu.

Yahya Kemal nüktedan ve rind bir adamdı. Bazan da şu veya bu tesire kapılarak, Ahmet Mithat Ef. tarzında gazaplara kapıldığı da oluyordu. Nasıl ki, bir yanlış tefsiri yüzünden, bir gün Galatasaray Lisesi önünde bastonla bana, eski dostuna bile hücum etmiş ve şiirlerinin hiç birinde kullanamayacağı kelimeler savurmuştu. Ölümü arkasından hüznle o günü de hatırlamaktan kendimi alamıyorum.

Onun «Rindlerin ölümü» şiirini bilmem okumayan var mıdır? Bir mısraında:

Ölüm âsûde bahar ülkesidir bir riude

Diye seslenir. Dilerim Tanrıdan, ölüm ona gerçekten o baharı versin. Büyük şair, o sükûnu o kadar özlemişti ki...

Yahya Kemal için nüktedandır dedim. Hatıralarım

arasından bunların bazıları benim iradem dışında belirliyorlar.

Bir gün gene içimizden birine kızmıştı. Kendisi söyledi:

— Ona bir tokat savurdum ki...

Dehşetle:

— Aman üstad! dedik, Ya o ne yaptı?

— Ne yapacak? Suratı kıpkızıl, yürüdü gitti.

— Yaaa?

— Evet. Ben Köprü'nün Boğaz tarafından geçiyordum, o Haliç tarafından. Karşıdan beni görünce şaşaladı. Hemen kolumu kaldırdım ve tokatımı yapıştırdım.

— Yani uzaklan?

— Evet. Mânevi bir tokat. Bu ona yetişir.

Böyle çocukça hiddetleri ve hareketleri de vardı.

Zaman zaman manzum konuşmayı da severdi. Yakup Kadri bir tarihte Kızıltoprak'ta oturuyordu. «Nur Baba»nın henüz üçte ikisini yazdığı sıralarda. O romanın o kadar kısmını bir gece bize, aramıza Tahsin Nahid'in de iltihakı ile, o evde okumuştuk. Yahya Kemal uzun müddet-tenberi bu evde misafir kalmakta idi. Bir gün, bir çok şairler, Yakub'un daveti üzerine, orada toplanmıştık. Çok nükteler savruluyor, çok sigara içiliyor, arkasından da bol köpüklü kahveler... Yakub'un bir uşağı vardı, İstepan isminde bir Ermeni... Bir aralık gene kahveler ısmarlandı ve aynı zamanda tükenen sigaraların boşluğunu doldurmak için bakkala gitmesi söylendi. İstepan gitti, gelmez. Yahya Kemal kahve için sabırsızlanıyordu. İçimizden biri sordu:

— İstepan nerde?

Yahya Kemal, hemen sedirin köşesinde doğrularak cevap verdi:

— Kahvemiz ne oldu?

Beklemekten de benzimiz soldu.

Bir hâbıra daha... Gene Mütareke devrindeyiz. Yahya Kemal Kadıköy'de Elektrik santralinin karşısındaki şimdiki yeşil olan sırtın yukarısında, merhum bir paşanın haremüne ait olan üç, dört katlı kocaman bir ahşap konağın son katında geniş mi geniş bir oda tutmuştu. O zamanki para ile buna ayda yirmi lira da veriyordu, tamtakır eşyası ile. Mevsim kıştı, kar yağıyor ve şiddetli bir soğuk hüküm sürüyordu. Üstad bir sabah Faruk Nafizle beni yolda gördü ve akşama odasına misafir çağırdı. Ortalık karardı, hava da büsbütün azdı. Buna rağmen Farukla birleşerek, gece, şairin davetine gittik.

Zangır zangır sallanan üç kat merdivenden odasına çıktığımız zaman, onu, karyolasında, sırtına yorganları ve battaniyeyi atmış, ıhlamur içerken bulduk. Üçüttüğünü söyledi. Şifalar diledik. Bir pencerenin kenarında, hançal bir kanapenin önünde, içinde kıvılcımları göz kırpan bir mangul vardı. Farukla hemen bu pırıltıların önüne geçtik ve ellerimizi ısıtmağa başladık. Fakat vücudümüz buz kesiyordu. Çünkü pencerelerin araklıklarından esen rüzgârın soğuk nefesi tepemizden eserek ayaklarımıza kadar bizi dondurmağa başlamıştı. Biraz sonra veda etmek istedik, ama Yahya Kemal ıhlamurun tesiriyle oldukça iyileşmiş, neşelenmiş, Seyh Galip'ten pek sevdiği mısraları okumağa başlamıştı. Bizi bırakmak istemedi. Aradan bir müddet daha geçti. Faruk bana bakarak gözleriyle yandan işaret ediyor, fakat üstadı gücendirmek korkusu ikimizi de sallantılı kanapenin iki ucunda ses çıkarmadan

dimdik tutuyordu. Nihayet bir ân geldi, ben dayanamadım :

— Müsaadenizle, Kemal Bey, dedim. Gene görüşürüz.

Yahya Kemal, sâf bir çocuk edasıyla :

— Canım, ne kadar da erken! dedi.

Faruk bir şey mırıldandı, fakat ne dediğini anlayamadım. Yalnız ben, yarı lâife, yarı ciddi :

— Aman üstad, dedim, oda çok soğuk, siz de rahatsızsınız. Biz de biraz daha kalırsak meşhur şiirinizdeki Leylânın âkıbetine uğrayacağız.

Güldü, izin verdi, el sıkışarak ayrıldık. Odadan çıkarken, dudaklarıma «Leylâ» nın —ki Nazar ismi ile çıkmıştır— şu mısraları geliyordu:

Geldi köy kızları, el bağladılar,

Diz çöküp ağladılar, ağladılar.

Allah rahmet etsin, nur içinde yatsın. Yahya Kemal'in bıraktığı hâtıralar şiirleri gibi sonsuzdur. İleride gene ona ait başka hâtıralarımı yazarım.

(3 Kasım 1958, HAYADİS)

YAHYA KEMAL İÇİN.

AHMET HAMDİ TANPINAR

Bir tel kopar ahenk cbediyen kesilir

Y. K.

Doğrusu istenirse bu çoktanberi korktuğumuz şeydi. Onun akşam gibi, gece gibi, bazı mevsimler gibi yavaş yavaş yaklaştığını, bu çok sevilen adamı tek zayıf tarafından, yani bütün maddesinden yakaladığını biliyorduk.

Hele son günlerde sararmış yüzü, ağırlaşan dili, daima ihtirasla ve coşkunculukla yaşamağa alışılmış ruhile hiç uyuşmayan ve bizi hastalığından fazla ürküten uysallığı, şaşır-maz avcının eşikte beklediğini iyiden iyiye anlatıyordu. Bununla beraber hcnüz maddesi kendisinin ve zekâsının emrinde idi. Henüz sadece adı ve eseri olmamıştı. Zekâsı, güneşten yeni koparılmış gibi prırpırıldı. «Kemal Bey» diyorduk, «Kemal Beyciğim» diyorduk, «üstadım» diyorduk, o cevap veriyordu. Mecalsiz olsa bile o tatlı ve hafif güphecî gülümseme zaman zaman yüzünde dolaşıyordu. Ahmaklığı, zevksizliği, dirayetsizliği, tektük sözlerle ve sözlerinin üslûbunda bakışlarla gene teşhir ediyor, gene kırıbaşıyordu. Ve bu sözler gene onun ağzından işite işite alıştığımız sözlerin benzeri idi. Zekâsının ve hizmetinin, yahud sevgisinin mahrekinden kuzgın alev parçaları gibi, yahud en tatlı okşamalar gibi geliyorlardı. Ve bakışları en keskin realizmle hakikî şair ruhunu, ürkük ve tatlı çocuk ruhunu beraberce, elele yürüten bakışlardı. Hepsî onun üslûbuydu. Sükûtumuz bile onun elinden çıkmış bir mimarî eser gibi büyük ve mânalıydı.

Son defa ziyaretine gittiğim gün çok halsizdi. Yeni kan vermişlerdi. O, odasının ortasında yatmayı sevmezdi. Koltuğunda, aziz dostu doktor Nihad Reşad Beyle, ben karşındaki kanapede oturuyorduk. Fakat aramızda bir başkası vardı. Bir başkası her an konuşmamıza karışıyor, bizi onun realitesini bütünle kabulden, ona kendisini ve dostlarına bütünle vermekten menediyordu.

Bunu hissetmemize rağmen gene ümidliydik. «Olamaz. Bu zekâ sönemez» diyorduk. Halbuki hepimiz de mülcizlerin ümitsizliğimizin çocukları olduğuna bilecek kadar yaşhydık. «Olamaz...» diyorduk. Kendisi de öyle diyor, yahud öyle olmasını istiyordu. Bu sessiz, sadasız hasta, hayata bağhydı. Yakın bildiği ölümünü geciktirmek

için her bir tedbiri almak şartı ile razı olmuştu. Tedavi için Avrupa'ya gitmeyi düşünüyordu. Nihad Reşad sade dostluk ve bağlılık yüzünden beraber yapacakları bu seyahatin şart ve imkânlarını ikimize birden anlatıyordu. Ve Yahya Kemal hakiki dostluğa karşılık verdiği zamanlardaki çehresile ve jestlerle ona cevap veriyor, onu övüyor, okşuyor, seviyordu. Yarabbim bu adam, kalbini konuşturmaya fırsat verdiğiniz zaman ne büyük bir mahremiyet ve sevgi havası kurmasını biliyordu. Diyebilirim ki pek az kadın onun kadar sevmesini bilir.

Bununla beraber korktuğumuz orada di. Bu aziz çehreyi benimsemişti. Bizim için otuz sekiz sene şiirin, zekânın, çok sağlam düşüncenin bütün olan başı, daha şimdiden karınlık suya eğilmiş, orada hâtıra, isim ve edebiyet olmağa, oradan parlayıp tutuşmağa hazırlanıyordu.

Biraz sonra Nihad Reşad Bey ile vefakâr dostu Asım Bey gittiler. Biz başbaşa kaldık. Sonra bir başka dost, Satıvci Lûtfi Bey geldi. Kapı bir kaç defa açıldı, kapandı, içeriye bir çok insan girdi ve çıktı. O, ölüm, istenmiyen varlık gitmedi. Damarlarına, bizim için elli sene üst-üste baharlar yaratan kanma yerleşmişti. Ancak onunla beraber bu odadan çıkacaktı.

Nihayet bu sabah ikisini beraber gördüm. Ölümü ve kendisi birleşmişler, bir hastahane odasının yatağında beyaz örtünün altında sönmiyen bir yıldız, soğumuş bir güneş gibi yatıyorlardı.

Burada güneş kelimesini bütün mânasını bilerek kullandım. Hakiki sanatkar, Yahya Kemal cinsinden sanatkar daima güneşe benzer. Güneş gibi doğar, ömrünün her merhalesinde başka başka feyizler coşturarak güneş gibi devrini yapar, ve bir güneş gibi bize yokluğunun gecesini bırakarak çekilir gider.

Biz Yahya Kemal'in eserinde ve zekâsında kırk sene fasılasız süren tek bir gün yaşadık. Şu hâdise oldu, bu hâdise oldu; fakat tabiate aid bir düzen gibi, cemiyetimizin ve hayatımızın bir tarafında onun aydınlığı devam etti.

Kendisine en muhtaç olduğumuz bir devirde ve belki de biraz gecikmiş olarak geldi ve gelir gelmez bir edebiyatımız, bizim olan bir edebiyatımız, şiirimiz ve dilimiz teşekkül etti. Bir yığın masal hayatımızdan çekildi. Milli hayatın her köşesinde onun tesirini hissetmemek kabil değildir. Pek az insan onun kadar yaptığını bilerek ve doğru olarak yapmıştır. Ve gene pek az insan asıl düşüncesinde onun kadar az aldanmıştır.

Gerçeği şu ki düşünce dünyamızın ve bilhassa şiirimizin kendisine kadar pek az tanıdığı meziyetlerle doğmuştu: Ölçü fikri ve realist görüş.

Hususi hayatında galiba herkes gibi, o kadar enfüsü olan bu şair, hayatın her ârızasını düşünce plânına çıkarmak gibi büyük bir hassaya malikti.

Yahya Kemal Avrupalıydı. İhtiyar imparatorluğun o kadar çalışıp da yapamadığı şeyi kendisinde yapmıştı. Düşüncesi garbliydi.

Bu her adımı milli hayatın ve tarihin bir köşesini aydınlatan, bizi mazimizle, onun sesile, yeniden barıştıran, her lâhza kendi kendimiz olmağa davet eden adamda vaziyetleri açık olarak görmenin dehası vardı. Garibtir ki bu sarahat ve realite dehasını Yahya Kemal şiirinde yalnız destan tarafından aldığı tarih disiplini ile yapmıştı.

Çok defa onunla konuşurken veya ondan ayrıldığım zaman, bu adam, bu kadar sarahatle ve bu şaşmaz realite duygusu ile nasıl oldu da bize bu hayal ve şiir âlemini yaratabildi, hattâ nasıl oldu da bu düşünce devam edebildi, diye düşünürdüm. Pek az şair bir cemiyet tarafın-

dan onun gibi kayıtsız ve şartsız kabul edilmiştir. Vaki İkinci Dünya Harbinin getirdiği değişikliklerle onun da eserine karşı bazı gençlerde aksülâmel başladı. Sanat dünyası da hayatın kendisi gibidir. Hiç bir nizamı, hiç bir saltanatı olduğu gibi kabul e'tmez. Sanatın da acı, hâris ve kıskanmanı vardır. Fakat buna rağmen aydın kitlemin hemen hemen bütünü şair kelimesini onun adile birleştirdi. Bir sanatkâr için mesud olduğu kadar da tehlikeli olan bu sevgi bile Yahya Kemal'i şaşırtmadı.

O sanatında ve adında mummyalanmağa razı olmıyan nadir insanlardandır ve bunu ancak o kadar mükemmel şekilde sahip olduğu ölçü fikrile yapabiliirdi.

Kendisinden, kaybettiğim dosttan, bütün gençliğim boyunca ömrümün her dönemecinde rastladığım ustadan, bahsedecektim. Eserinden bahsettim. Halbuki eser elimizde. O insan hayatının ebedî çehrelerinden biri olarak devam edecek. Nesiller gelip geçecek. Boğaz kıyılarımda âşıklar onun şiirlerinde teganni ettiği şekilde sevecekler, ıstırah çekecekler, özliyecek, hatırlıyacaklar. Halkımız günlük yorgunluğunu ve ıstırahlarını dinlendirdiği akşam saatlerinde ellerindeki kadehi onun rubailerini okuyarak kaldıracaklar, İstanbul sonbaharlarını onun şiirlerindeki içe gömülüşlerle seyredecekler, ölenlerini, onun sessiz gemisi veya başka şiirlerini hatırlıyarak içlenecekler.

Yahya Kemal cinsinden bir şair, onun eseri cinsinden bir eser dil devam ettikçe devam eder.

Fakat insan?... O konuşan, gülen insan nerede? O muazzam zekâ, o gitti. Büyük sulara düşen akşam ışığı gibi sadece bir hâtıra oldu. Odasına girer girmez sizi karışıl原因 o ince tebessüm, o geniş açılan kollar, o güzel, ihtiyarlığında ve hastalığında bile güzel ve yaralı ceylân

bakışı, gerçek şair bakışı, o zarafet, o medeniyet seviyesi bir gayzer gibi durmadan fışkıran nükte, ve neşe, bizim için hepsi kayboldu artık. Aziz Yahya Kemal, iyi ve güzel Yahya Kemal sana veda etmek ne kadar güç.

(2 Kasım 1958, CUMHURİYET)

VATANSEVER AYDIN MÜSLÜMAN ŞAİR:

YAHYA KEMAL

SELÂMÎ İZZET SEDES

«Sicilya kızları üryan, omuzlarında sebu... Ahularındaki çepçevre gülden efserler, Yayar bu mahfile âsâbı gevşeten bir bu... Ve gözleriyle derinden bakar, gülümserler... Sicilya kızları üryan, omuzlarında sebu...» diyerek bize kadife divanlarda kıvrır kıvrır çıplak vücutlar terennüm eden, «Ey şimdi elâ gözleri süzgün, sesi şakrak - Kumral saçım üstünde görürsen iki üç ak - Çık kuytu hiyabanlara al bir kuru yaprak - Yâdet ki seviştikî ilâhî Adalarda...» mısralarıyla gönül verenler diyarında dolaşan şair, annesinin mezarına «Ezanı Muhammedi» ithaf eden müslüman şairi :

«Emri bülendsin ey ezanı Muhammedi

«Kâfi değil sadana cihanı Muhammedi.

«Gök nura gark olur nice yüz bin minareden,

«Şehpal açınca ruhi revanı Muhammedi

«Ervah cümleten görür Allahü Ekberi

«Akseyleyince arşa isanı Muhammedi

«Üsküpte kabri madere olsun bu nev gazel

«Bir tuhfe-i bediü beyanı Muhammedi.»

Büyükada kıyılarında aşkın koynuna giren, aşkı inci tesbih gibi çeken, aşkı dilinden düşürmeyen Yahya Kemal, kimseye söylemeden, sessiz sadasız «Mahalle içlerinin sakat yollarından» camie giderdi. «Anne Millete» ezan sesleri dinlemek şartıyla dönüleceğine inanmış ve 1922 de yazdığı «Ezansız Semtler» başlıklı yazıda, yana yakıla bundan bahsetmişti:

«Kendi kendime diyorum ki, Şişli, Kadıköy, Moda gibi semtlerde doğan, büyüyen, oynayan Türk çocukları milliyetlerinden tam derecede nasip alıyorlar mı? O semtlerde minare görölmez, ezanlar işitilmez. Ramazan ve Kandil günleri hissedilmez. Çocuklar, çocukluğun müslümanlık rüyasını nasıl görürler? İşte bu rüya, çocukluk dediğimiz, bu müslüman rüyasıdır ki, bizi, henüz bir millet halinde tutuyor... Biz ki, minareler ve ağaçlar arasında ezan seslerini işiterek büyüdük, o mübarek muhit-ten çok sonra ayrıldık. Biz böyle bir sabah namazında anne millete tekrar dönebiliriz. Fakat minaresiz ve ezansız semtlerde doğan, frenk terbiyesiyle yetişen Türk çocukları dönecekleri yeri hatırlayamayacaklardır.»

Fakat onun Hayyamı övmesine: «Bahsetmedi Cennette akan kevslerden... Gül sevdi, şarâb içti, gülüp eğlendi... Zevk aldı traside rübailerden» demesine engel olmamıştır.

Dini Milliyet bilen: «Koca Mustafapaşa... Ücra ve fakir İstanbul - Tâ fetihten beri mü'min, mütevekkil, yoksul, Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar burada, - Kaldım onlarla bütün gün bu güzel rüyada, - Öyle sinmiş ki bu vatan semtine milliyetimiz, - Ki biziz hem görülen hem duyulan yalnız biz...» diyen şair, Nihat Sami Bannarlı'nın görüşüyle: «Hakiki şiiri bir başka dile kazandırmak için: «İman bir şevk olan zamanlar geçti. - Peygamberlerle kahramanlar geçti. - Dağ silsilesinde bir geçit

bulmak için - Dağdan dağa seslenen çobanlar geçti.» demekten kaçınmamış, Tanburi Cemil'in ruhuna ithaf ettiği gazelde de: «Cânibî rahmete son çektiği sâgarla» dönmekten çekinmemiştir. Ve Yenigöriye:

«Düşün çelengi Rûm'un, eğilsin ser-i Freng. - Vur, Türk'ü gönderen yed-i taktir aşkına» diye seslenirken milliyet onun gönlünce artık sadece müslümanlık değil, aynı zamanda Türklüktür.

Bizler Basra körfezinden Viyana kapılarına kadar garnizon tutmuş bir imparatorluğun çocuklarıyız. Falih Rıfkı 1915 te «Bizim İmparatorluğu» şöyle anlatır:

«Zeytindağın tepesindeyim. Lût denizine ve Gerek dağlarına bakıyorum. Daha ötede, Kırmızı denizin bütün sol kıyısı, Hicaz ve Yemen var. Başımı çevirdiğim zaman Kamame'nin kubbesi gözüme batıyor, burası Filistin'dir. Daha aşağıda Lübnan var, bir taraftan Süveyş kanalına, öbür taraftan Basra körfezine kadar çöller, şehirler ve hepsinin üstünde bizim bayrağımız. Ben hudutsuz İmparatorluğun çocuğuyum. Çıplak İyssa, Nâsıra'da marangoz çırağı idi. Zeytindağ'ın üstünden geçtiği zaman, altında, kendi malı bir eşiği vardı. Biz Kudüs'te kirada oturuyoruz. Halep'ten bu tarafa geçmeyen şey yalnız Türk parası değil, ne Türkçe ne de Türk geçiyor...»

Oraları çoktan kaybetmiş ve Rumeli'yi çoktan unutmak zorunda kalmıştık. Yahya Kemal bir türlü unutamadı, unutmuş görünüp hayalinde yaşattı:

«Ne Akdeniz'de şafaklar, ne çölde akşamlar, - Ne görmek istediğim Nil, ne köhne Ehramlar, - Ne Şam semasını yâlelle dolduran şarkı, - Ne Zahle'nin üzümden çekilmiş eski rakı. - Felekten istediğim zevki verdiler heyhat... - Eğer mezarda, şafak sökmeyen o zindanda, - Ceset gü-

rür ve tahayyül kalırsa insanda - Cihan Vatandan ibaret-
tir itikadınca - Budur ölümdə benim çerçevem, muradım-
ca - Vatan şehitleri karşında her saat bir bir - Fetihler
ufku Tekirdağ ve sevdiğim İzmir, - Şerefli kubbeler ikli-
mi, Marmarayla Boğaz - Üzerlerinde bulutsuz ve bitme-
yen bir yaz - Bütün eserlerimiz, halkımız ve askerimiz, -
Birer birer görünən anlı şanlı cedlerimiz - İçinde dalgalı
Tekbiri en güzel dinin, - Zaman zaman da Neva-Kâr'ı
doğsun İtri'nin, - Ölüm yabancı bir âlemde bir gecceye
bile, - Tahayyülümde vatan kalsın eski hâliyle.»

1925 te Türkiye - Suriye hudut komisyonunda üye
olan Yahya Kemal: «Mısır ve Suriye pek gençken haya-
limdi - O ülkelerde gezerken kayıtsızım şimdi...» diyen
şair Vatanı yine eski haliyle gönlüne sindirerek Varşova-
ya, sonra Madrid'e elçi oldu. İspanya'da çağımız rindleri-
nin biri Kemal'i bulduk :

«Zil, şal ve gül. Bu bahçede raksın bütün hızı... Şevk
akşamında Endülüs üç defa kırmızı - Aşkın sihirli şar-
kısı yüzlerce dildedir - İspanya negesiyle bu akşam bu
zildedir. - Her rengi isteriz gözümüz, şimdi aldadır -
İspanya dalga dalga şimdi bu şaldadır... - Gül tenli, kor
dudaklı, kömür gözlü, sürmeli, - Şeytan diyor ki sarmalı,
yüz kere öpmeli...»

Varşova'da da: «Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şen-
dik - Bin atlı, o gün dev gibi bir orduyu yendik? - Bir yaz
günü, geçtik Tunadan kafilelerle... Ak tolgalı Beylerbeyi
haykırdı: İlerle!...» diye eski günleri; «Bizdik o hücumun
bütün aşkıyla kanatlı - Bizdik o sabah ilk atılan safla yüz
atlı - Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle - Can-
landı o meşhur ova at kışnemesiyle...» diye eski zafer-
leri hatırlayarak, gönlünde Vatanı eski haliyle yaşatan

sıla hastalığına tutulmuş Yahya Kemal, «Bir şehir idi dünya güneşsiz - Tek semtini görmedim Bençe'siz...» dediği Varşova dönüşü şu mısralarla bir kere daha gönüllerimizi fethetti:

«Zihnüm bu şehirden, bu diyardan çok uzakta - Tanburî Cemil Bey geliyor eski plâkta. - Birdenbire mes'udum ışıltı hevesiyle. - Gölüm dolu İstanbul'un en tatlı sesiyle... - Sandım ki uzaklaştı kar ve karanlık - Uykumda bütün bir gece körfezdeydim artık.»

1934 te Milletvekili seçilen Yahya Kemal Ankara'ya sığamıyor, ruhunu yalnız Batı müziğiyle besleyemiyordu. İtî'isi o devirlerin ilhamıdır: «...O şafak vaktinin cihangiri, nice bayramların sabah erken, göküz top sesleriyle jümlerken, söylemiş saltanatlı tekbir - Ta Budinden İraka, Mısra kadar - Fethedilmiş uzak diyarlardan, Vatan üstünde hür esen rüzgâr, ses götürmüş bütün baharlardan! - O deha öyle toplamış ki bizi, yedi yüz yıl süren hikâyetimiz, dinlemiş ihtiyar çınarlardan. - Musikisinde bir taraftan din, bir taraftan bütün hayat akmış. Her taraftan Boğaz, o şehrayın, mavi Tuncayla gür Fırat akmış.

Nice seslerle gök ve yerlerimiz, hüznümüz, şevkimiz, kederlerimiz, bize benzer o kâinat akmış... Öyle bir musikiyi örten ölüm, bir teselli bırakmaz insanda. - Muhtemel görmüyor henüz gönlüm... Çok saatler geçince hıranda, düşölür bir hayale, zevk alınır. - Belki hâlâ o bes-teler çalınır, gemiler geçmeyen bir ummanda...»

1934 ten sonra Vatan sevgisini İstanbul'un gök kub-besi altında toplayan büyük şair 1947 de ilk Pakistan Bü-

yükөлçimiz oldu, 1948 de emekliye ayrıldı. Bu on dört yıl, yalnızlığı ve İstanbul sevgisinde hep hayalindeki toprakları terennüm etti!

«Ülfet belâhı şey, fakat uzlet sıkıntılı - Bilmem nasıl geçirmeliyim son on beş yılı? Yalnız duyan yaşar sözler derler ki doğrudur... Yalnız duyan çeker derim, en doğru söz budur... Ölmek değildir ömrümüzün en feci işi - Müşki ki budur ki, ölmeden evvel ölüş kişi...»

Ve İstanbul gözünde tutuyordu:

«Gurbette duyduğum sonu gelmez hüznüleri, yaprakların döküldüğü hicranlı günleri, adım birer birer, acıdım kendi halime, aksettii bir dakika uzaktan hayalime, tenha Emirânın çınar altında kahvesi...»

Ve yalnız ve yalnız İstanbula dönmek istiyordu:

«Gelmekçin ikinci bir hayata, bir gün dönüş olsa âh-retten - Her ruh açılıp da kâinatta, keyfince semada tutsa mesken - Talih bana dönse nâzikâne, bir yıldızı verse malikâne - Bigâne kahr o iltifata, İstanbul'a dönmek isterim ben...»

Artık sonunda Bebek, karşısında uykularda yüzen Kandilli, «Sâkin koyu, şen cephehî kasriyle Küçüksu. - Ardında Vatan semtinin ormanları kuytu...» sağının ötelelerinde «Şarkın ışık mimarının mamur ettiğı ve halkının hıfkati her semtini bir cennet eden hayal ve sahih Üsküdar», «Hüznün, ferahlığın bizim olsun kışın yazın - Hiç bir zaman kader bizi sende ayırmasın» diye dua ettiğı İstanbul'un ezan sesi duyulan en güzel kıyısında ebedi uykuna daldım Kemal. Fakat sesin kulaklarımızda, mısraların gönllümüzdedir: «Mehtap, iri güller ve senin en güzel aksın. - Velhâsıl o rüya duracak yerli yerinde.

(3 Kasım 1958, SON POSTA).

YAHYA KEMAL — AŞK VE ÖLÜM

SELÂMI İZEZT SEDES

«Adın ne? — Ağâh — Babanın adı? — Belediye Reisi İbrahim Naci, — Ananın? — Nakiye. — Leskofçeli Divan Şairi Galip Beyin yeğeni değil mi? — Evet efendim. — Kaç yaşındasın? — On bir.»

1895 te Üsküp idadisine yazılan, 1902 de İstanbul'a gelip 1903 te Paris'e giden Rakofça dağlarının hür havasıyla Balkan şehirlerinde büyümüş olan bu çocuğu Paris'ten döndükten dokuz yıl sonra, 1917 de Büyükkada'da Yacht Club'un Marmara'ya bakan terasında: «Bir gün dedim ki: İstemem artık ne yer ne yer - Çıktım sürekli gurbete, gezdim diyar diyar - Gittim o son diyara ki, serhaddidir yerin - Hâlâ dilimdedir tuzun engin denizlerin...» mısralarını okurken tanıdım. Yahya Kemal'in şarkıları ağızdan ağıza doluyor, kulaktan kulağa yayılıyor, gönüller fethediyordu. Ruşen Eşref'in dediği gibi efsanevi bir şöretti bu... Ortada kitap yok, fakat dillerde destan olan şaheser mısralar vardı. Büyük şair hakkında verilen hüküm ölümüne kadar değişmemiştir: Kitabı yoktu ama şairdir.

Yahya Kemal Beyatlı'nın edebî şahsiyetinden, şiir telâkkisinden, nesirler ve manzumeleriyle edebiyatımıza getirdiği yeniliklerden bahsedecek değilim. Kendimde bu yetkiyi bulmuyorum. Ben sadece, Birinci Dünya Savaşı'nın son yılında dostluk ettiğim şairin bilinmediğini sandığım bazı hususiyetlerini kaydedeceğim.

Yahya Kemal âşıkta, her güzelin şahsında aşka âşıkta. Yahya Kemal Eflâtunîliğin yeryüzünde en kuvvetli temsilcisiydi.

İsmail Habîb «Mehlika Sultan» ı 1907 de yazdığını söyler. Ben o manzumeyi Yahya Kemal'in ağzından ilk defa Büyükdada, merhum Tahsin Nahid'in köşkünün kapısı önündeki verandada dinledim. Dahiliye Müsteşarı Emin Beyin henüz çarşafa girmiş kızı Mehlika hanım geçti önümüzden. Yahya arkasından mırıldandı:

«Mehlika Sultana âşık yedi genç - Gece şehrin kapısından çıktı. - Mehlika Sultana âşık yedi genç - Karasev-dalı birer âşıktı.»

*
**

«Dalgın geceler, elele geldik yarınızda,
«Sallandık o şen kızla salıncaklarımızda.
«Hummalı denizlerden esen rüzgârınızda,
«Sallandık o şen kızla salıncaklarımızda?

O şen kız Şekip Beyin kızı Bedia Hanımdır: Bedia Muvahhit.

*
**

«Dün bezminizin bir ezelî neşesi vardı,
«Saz sesleri ta fecre kadar körfezi sardı,
«Vaktâ ki sular şarkılar inlerken ağardı
«Bendim geçen ey sevgili sandalla denizden...»

Bu körfez Büyükdada Zeki Paşa köşkünün önündeki koydur.

*
**

Bir sonbahar akşamıydı. Celâl Sahir, Tahsin Nahit, Tahsin'in eşi, Mina Irgat'ın annesi Şefika Hanım, teyzesi Necmiye Hanım, Yengesi Hayrinnüsa Hanım, Mehmet Rauf'un kızı - çocuklarının annesi - Nihal Rauf Hanım, hayli kalabalık bir kafiye Viranbağa gece pikniğine gittik. Yemeği Yahya Kemal'le Necmiye Hanım hazırladı.

Çam dalları toplayıp ateş yaktilar. «Viranbağ» şiiri o gecenin ilhamıdır.

«Adalardan yaza ottık de veda - Sızlıyor bağrımız üstündeki dağ - Seni hatırlıyorum Viranbağ - Gene bir sofrada şen, şakraktık - Gün denizlerde sönerken baktık - Ve çobanlar gibi dallar yaktık - Acı duymuş deye aşkın tadını - Hepimiz sevdik o solgun kadını - Ve o gün Rahibe koyduk adını... «Uyuduk kırdı, gezindik dağda - O yazın, ah, o engin çağda - Geçti en son günü Viranbağda.»

Ve dönüşte Hayrünnisa Hanım için irticalen şu mısraları söyledi: «Tepelerden dedik Allah... Hemen ses verdi - Bize bir ince, elâ gözlü Prenses verdi...»

**

Mehtaplı bir geceydi. Kadın erkek yine kalabalık bir kafiye halinde eşeklere binip tura çıktık. Mâdende Hanımlarla Beyler soyunup denize girdiler. Yolda, Şefika Hanım eşekte, eşi Tahsin Nahit merhum yaya, hafiften kavga etmeye başladılar. Bunu gören Yahya Kemal, şu mısralarla bizlere karı kocayı işaret etti:

«Sahilde deniz kızları hep sine gerer - Şefikanın yaya ama yine Tahsine gerer.»

**

Yahya Kemal'in iki baş düşmanı vardı: Biri şair Ahmet Haşim, biri de Karanlık. Haşim; Nişli Ağâh, deye diğbiler, Kemal onun ismini ağzına almazdı. Fakat ben Kemal'in Haşim'i övdüğünü duydum. Bir gece kolkola klübe giderken yolun bir kenarında durdu ve bana Haşim'in «O belde» sini okudu, sustu, şu mısraı tekrarladı: «Melâli anlamayan nesle âşina değiliz...» Sonra omuzuma elini dayayıp kulağıma eğildi: Büyük şair... dedi.

Ama karanlıkla hiç bir zaman bağdaşmadı.

Hiç unutmam İkinci Dünya Savaşı sırasında bir gece Tokatlıyan'da buluştuk, Karartma vardı. Yemeğinizi yedikten sonra kendisini Parkotele götürmemi rica etti. Şaşırdım: Yalnız gidemez misin üstadım?

— Gidemem dedi, her taraf karanlık, korkarım.

Koluna girdim. Beyoğlu'ndan Ayazpaşa'ya kadar sık sık ürpererek, arada bir titreyerek yürüdü ve otsele ayak basınca kendini topladı. İçerden müzik sesi duyuluyordu. Bir iki saniye ayakta dinledi, sonra mırıldandı: «— Ben de elinden kurtulunmayan şeyden, karanlıktan korkuyorum.»

«Her rind bu bezmin nedir encamı bilir,
«Dünyamızı nagâh zalâm örtebilir.
«Bir bitmeyecek şevk verirken beste,
«Bir tel kopar âhenk ebediyyen kesilir.»

Allah rahatlık versin Yahya Kemal.

Gençler, aşkın sırrına erince seni terennüm edeceklerdir:

«Dünyada ne ikbal ne servet dileriz - Hattâ ne de ukbada saadet dileriz - Aşkın gül açan bülbül öten vaktinde - Yâranla tarap, yâr ile vuslat dileriz.»

İhtiyarlar hep seni anacaklardır:

«Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç... Bu son fasıldır ey ömrüm nasıl geçersen geç... Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile - Avunmak istemeyiz böyle bir teselliyle... Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan. Ve arkasında güneş doğmayan büyük kapıdan, geçince başlayacak-bitmeyen sükunlu gece...»

İnsanoğlu dediğin gibi anlayacaktır:

«Yazdan kalan ne varsa olurken haşır neşir - Günler

hüzünleşir, geceler uhrevileşir. - Tecrinlerin hüznü geçer tâ iliklere - Anfar ki yolcu yol görünür serviliklere...»

Gençler de, ihtiyarlar da seni hatırladıkça hep bir ağızdan sesleneceklerdir: «Ölüm âsûde bahar ülkesidir bir rinde - Gönlü her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter - Ve serin serviler altında yatan kabrinde - Her şehirde bir gül açar, her gece bir bülbül öter...»

Kabrın nur, mekânın Cennet olsun Kemal.

YAHYA KEMAL'e DAİR HÂTİRALAR

FIKKRET ÂDİL

Yahya Kemal'i ilk defa, mütareke yıllarında bir Ramazan gecesi, Haliçte, Defterdar iskelesinde bir kahvede tanıdım.

Burası, semtin tulumbacı reisi Sami «Bilâder» in semai kahvesi idi. Herkese külhanbeyi ağzı ile «bilâder» diye hitap ettiği için Sami Reise böyle lâkap takmışlardı. Beni kendisine tanıttıran rahmetli Osman Cemal Kaygılı olmuştur, esasen Yahya Kemal'i oraya getiren de o idi.

Bugün kaybolmuş, yerini Defterdar Mensucat Fabrikası müstemilâtına terketmiş kahvede, Yahya Kemal se-mailler dinlemiş, işgal kuvvetleri zabıtasının ender uğradıkları, Kuvvayı Milliyeye kaçırılan silâhların gizli sevk merkezlerinden biri olan bu Türk İstanbul semtinde geçirdiği gecenin hâtrasını, o mahallenin evliyalastırılmış bir fetih şehidine ait adı ile süsleyerek «Yâ Vedûd» başlığı altında bir makale ile «Tasviri Ef-kâr» gazetesinde yayınlamıştı.

Kırk yıla yaklaşan bir zaman artık Yahya Kemal, şiirleri, manzumeleri ve sohbetleri ile her zaman hürmet beslediğim bir şahsiyet olacaktı.

Onun asıl adının Mehmet Ağâh olduğunu ve Üsküpte doğduğunu, babasının Niş'li İbrahim bey olduğunu daha ilk günü Osman Cemal bana söylemişti. Fakat ben kendisini daima İstanbullu ve Yahya Kemal olarak sevdim, öyle sanıyorum ki, bugün herkes, bu Yahya Kemal'i kaybetmiş bulunmaktan acı duymaktadır.

En son olarak, kendisini 13 Ekimde gördüm. Cerrahpaşa Hastahanesine yeni gitmişti. Çok sevdiği ve «lâtif çocuk» diye andığı müşterek dostumuz Fahri İşbay ile ziyaretine gitmişlik. O gün kendisine kan nakledilmişti. Bizleri görünce neşelendi, fakat fazla alıkoymadı. Yakında çıkacağını umuyordu. Aynı ümidi beslemek için, yanından ayrıldıktan sonra, bir birimizi inandırmağa çalışıyorduk. Aradan geçen kısa zaman içinde —On sekiz gün— Asaf Hâlet Çelebi, Nevin Seval ve Nurettin Aram'ın beklenmedik vefatları, kendisini tekrar ziyaret imkânına fırsat bırakmadı.

Fakat müşterek dostumuz kendisini sık sık görüyordu. Daha iki gün evvel, fenalaşmış, ona:

— Kendimi ölüme çok yakın hissediyorum.

Dediğini nakletti. Fahri İşbay kendisini teselliye kalkınca:

— Galiba artık gidiyoruz, Lâtif çocuk!

Diye bir hazin tebessümle mukabelede bulunmuş!

Yahya Kemal'i son ziyaretimde, Aralık ayında 75 yaşına basacağını söylemişti. Bir yazımda bundan bahsederek kendisine bir jübile tertip edilmek için harekete geçilmesi lüzumunu ileri sürmüştüm.

Meğer ona son ihtifali vefatı dolayısıyla yapmak mukaddermiş.

İlk gençliğimizin, iki büyük şairi, Ahmet Haşim ile Yahya Kemal idiler.

Yahya Kemal'in, Paris'e gitmeden evvel, «Malûmat» ve daha başka mecmualarda gazeller, «tahmis» ler neşrettiğini bilmiyorduk. Arûz ile yazılmış manzumeleri, «Yeni Mecmua» da çıkmaya başladı. Fakat bir kısmı dillerde dolaşıyor, mektep defterlerimizde zaptedilmiş bulunuyordu. O aralık Ahmet Haşim ile araları açılmıştı. Halbuki Ahmet Haşim onun için şöyle diyordu:

— «Yahya Kemal, yaprakları gümüşten bir zeytin ağacı gölgesine uzanmış, beyaz mermer harabe sütunları aralıklarından Akdenizin maviliklerini seyrediyor. Onun tasavvur ettiği türkçede «terkip» ne kadar yoksa, hece vezni de yoktur. Çok hissedip, çok esirgemek... Yahya Kemal'in sanatı işte budur.»

Mütareke yıllarında, iki büyük şairin dargınlıkları devam ediyordu, hayranları, sanat toplantılarında onları karşılaştırmamak için âdeta canbazlık ediyorlardı.

Süleyman Nazif, Yahya Kemal'i Ahmet III devrinde doğmuş, Pariste tahsil etmiş bir Lâle devri şairi olarak ahyordu. Bir görüşmesinde şöyle demişti:

— Yahya Kemal'in altmış biri tamam olmak üzere yüz yetmiş iki mısırını gördüm. Gördüm ve beğendim. Başkaları bunları da görmediği halde, onu vecd ile, aşk ile alkışlıyorlar. Mevlâna Celâleddin-i Rumi hakkında Monla Cami «Nist Peygamber Velî Dâred Kitâb» demiş, bizim Yahya Kemal ise, kitabı olmayan peygamberlerin sünnetine mütassıbâne riayetkâr.

Bu kitap meselesi, Yahya Kemal'in ömrü boyunca bir mesele oldu. Yahya Kemal'in kendi imzasını taşıyan bir «mecmua-i eş'ar» ı yoktur. Bu büyük estet —Onun için muhakkak ki en uygun sıfat budur— hiç bir zaman şirlerini tamamlanmış, nihai şeklini almış saymazdı. O sebepten kendisine yapılan bütün müracaatları reddederdi.

Bir gün, Güzel Sanatlar Akademisinde kendisiyle bir pencere önünde konuşuyorduk, Akşam oluyordu. Üsküdar, o «fakir Üsküdar» a eskiden niçin «Heliopolis» denildiğini seyrederken Yahya Kemal:

— Güzel sanatlar, dedi, parmaklardan geçer. Çok yazmak, çok çizmek, çok çalmak lâzımdır ki, edebiyat, resim, musiki halk arasında yayılabilsin.

Fırsattan istifade edersek, neden şiirlerini halka hitap halinde vermediğini antolojilerde yanlış şekillerde yayılmasına müsaade ettiğini sordum. Titizleştii.

— İsteddiğim gibi bastıramam ki!

Dedi. Bu işle meşgul olmağa müsaadesini istedim. Verdi, «İnkılâp» Kitabevi sahibi ile görüştüm, bana, her nerede, hattâ Avrupanın neresinde istersin, ne şekilde isterse hangi kâğıda istersin ve kendi tayin edeceği telif hakkı mukabilinde basmağa hazır olduğunu bildirdi. Cevabı Yahya Kemal'e getirdim. Yüzünü buruşturdu. Bir müddet sustuktan sonra yüzüne gülerek baktı:

— Vaz geç'..

Ve ilâve etti:

— Öyle derler ama, yapmazlar.

Şiirlerince, şurada, burada ve hemen daima müsaadesiz tasarruf edildiğini son bir defa söylediğim zaman da, Fuzulî'nin şu mısralarını söyledi:

Pâre pâre dil-i mecrûh-i perîşanından
Seri kâyunda gezen her ite bir pâre fedâ

YAHYA KEMAL'İN SON SEFERİNDE

FİKRET ADİL

İstanbul, Boğaziçi, bütün güzelliğini, haşmetli, sihirli güzelliğini takındığı bir günü ile en büyük sevdalılarından Yahya Kemal'i ebedi medfenine teşyi ediyor.

Rumelihisarı, işbu 2 Kasım 1958 pazar günü, restore edilmesi için kırk yıl evvel ilk teşebbüsü yapmış olanlardan Yahya Kemal Beyutli'yi kucagina almak için sanki süslenmiş.

Akın ve Fatih günlerinin hasretini en içten mısra'larında canlandıran bu şiir «Şehsuvar» ı cedlerinin kâhesinin remzinde, onlarla kavuşmağa geliyor.

**Kâm almadık misafiretinden bu âlemin
Cânımla, meyle son günü ey mevt, sendeyiz.**

Diyen şairin, cenaze namazı Fatih camiinde kılındı ve İstanbul'lular nâ'sını götürdüler, mevt'e teslim ettiler.

Fakat hâtırasına ebediyen muhafaza eyleyeceklerdir.

SANATKÂRLAR MEZARLIĞI

Hatırlıyorum, yine böyle, harikulâde güzel bir gündü. Sekiz yıl oluyor. Yine Kasım ayında idik. Orhan Veli'yi, buraya getirmiştik. Orhan Veli «Urumeli Hisarına durmuşum» demişti. Nasibi yatmakmış.

Biraz ileride, işte Aşiyân. Fakat Tevfik Fikret Eyüp Sultan'da yatıyor. Ahmet Hâşim de orada.

Yirmi yıl evvel, yine böyle bir Kasım günü Celâl Nuri İleri sonra Sedat Nuri ve Suphi Nuri daha sonra Arif Dino'yu da buraya getirdik.

Rumeli Hisarı kimbilir daha nice değerlere medfen olmuştur.

Ve olacak! Buraya sanatkârlar mezarlığı denilse yerinde olurdu. Boş temenni. Düşünüyorum da, biz sanatkârlarımızı anmak, hâtıralarını devam ettirmek hususunda çok kayıtsızız. Ahmet Hâşim için âbide yapmağı düşündük, yapmadık, Mehmet Âkif'e de aynı vaitlerde bulunduk. Sözde kaldı. Şimdi, eminim, Yahya Kemâl için de buna benzer iddialara girişeceğiz. İyisi mi, bırakalım nûr içinde yatsınlar.

NASIL GELDİ

Hisar burnunda, bir başka kalabalık, cenazeyi bekliyor. Merasim, Fâtihi'ten itibaren tuhumınlerden fazla âlâka ve tezahür yüzünden gecikti. Denizde kotralar, tekneler var. Bayrakları yarı indirilmiş. Bir balıkçı kayığı geçiyor. Arkasında bir daha, tripten dönüyorlar. Tam burun hizasında duruyorlar, reislerinin sesi duyuluyor:

«— Büyük bir adam kaybetti millet... Susun çocuklar.»

Hep birden işlerini, ağıları bırakıyorlar, ayağa kalkıyorlar.

Ve sonra çekip gidiyorlar. Saat 16.

Ruhatsızdı, değerli doktor ve muharrir dostu Fahri Celâl'den randevu istemişti. Taksim'de doktorun muayenehanesini bulamamış, tekrar telefonla aramıştı, adresi öğrendi ve şu beyti söyledi:

**Dimağın ihtilâli tecennübün raddesinde
Arar Fahri Celâl'i Lamartin caddesinde**

KAÇ KILO İNMİŞ

Zayıflamak için yaptığı rejimlerden biri esnasında, sıksık tartılarak kontrol ediyordu.

Yirmi yıl kadar evvelidi. Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar ile, şimdi tarihe karışmış olan Beyazıt Camii yanındaki Eminefendi lokantasında, yemek yemiş, çıkmış-

lardı. İleride bir kantar vardı. Üstündeki «bozuk» levhasına aldırış etmeden, delikten on kuruş atıp tartı yayına çıktı. Tabii ibre sıfır üzerinden kımıldanmadı. Döndü, arkadaşlarına muzaffer bir tebessümle baktı. Onlar da:

— Maşallah üstad, dediler, ne kadar sayıflamıştınız.

EN RAHATSIZ EDEN

Zaman zaman aleyhine yapılan neşriyata kızardı. Böyle bir zamanında ona Emîrgân'da rastladım, iltifat etti, yanına çağırdı, bahsi o açtı:

— Üstadım, dedim, aldırış etmeyiniz. Bunlar küçük şeyler.

Durdu :

— Evet amma insanı rahatsız eden asıl bu küçük şeylerdir.

— ?!...

— Meselâ, büyük bir yere, bir dağa çıkıp oturabilirsin.. amma iğne üzerinde oturabilir misin?

YAHYA KEMAL ve JAURES

On dört yıl oluyor. Harp devam ediyordu. Yahya Kemal ile yine Emîrgân'da idik. O günkü gazeteler, meşhur Fransız sosyalisti Jean Jaures'ın otuzuncu yılından bahsediyorlardı. Yahya Kemal kendisini tanımış onun hakkında şunları söyledi:

— Peygamber gibi bir adamdı. Uzun boylu, geniş aklımlı, gür sakallı bir güzel adam. Onun kadar kuvvetli bir hatip görmedim. Jaures içimizde ne duyuyorsak onları söylardı. Ben o tarihlerde henüz gençtim, konferanslarını takip ederdim, bir defasında, meşhur enternasyonalin kabulünden sonra idi, bu kelimeye vatan hıyaneti gibi bir mânâ veriliyordu. Jaures demişti ki: «Bize enternasyonalci diye hakaret ediyorlar. Halbuki asıl enternasyo-

nalci kendileridir. Yabancı başka memlekette, paraları yabancı banka'larda, kızlarını Amerikalı milyonerlere veriyorlar! Bizler ise toprak altında çalışıyoruz, biz vatanper-veriz.»

VUSLAT

1940 Nisanında, Abdülhak Hâmid'i ebedî medfenine tevdi ettiğimiz gün, Yahya Kemal «Vuslat» ı negrediyordu.

Hâmid'in mezarında, söz söyleyenlere kulak veriyordum. Büyük bir ölünün arkasından muhakkak büyük lâf etmek icabettiğini zannediyorlardı. «Hâmid şu edebiyata son verdi, şunu diriltti» gibi şeyler söylüyorlardı

Dün de cenaze otnasında buna benzer mütalâalar, fikirler ileri sürülüyordu.

Şiirde, sanatta neden şekil, tarz, mektep üzerinde bu kadar dururuz? Bize güzel yetmiyor mu? İşte, her şey bir çukurda bitiyor, «Bâkisi dürug-u bî nihayet!»

(3 Kasım 1958, YENİ SABAH)

BÜYÜK YAHYA KEMAL'E DAİR

HASAN REFİK ERTUĞ

Son bir kaç yıldır sık sık uğradığı hastalıklar, hele kanına geçmiş olan son maraz, onu hayli sarımsıyordu. Her çağın kendisine mahsus üstünlüğüne o kadar inanmasına rağmen, hastalıklarla arası pek iyi değildi. Bu duygunun tesiriyle olsa gerek, geçen yıldanberi, yakın dostlarına ikide birde şu sözleri fısıldadığı duyulurdu:

«Ölmek kaderde var;
Yaşayıp köhnemek hazin».

Ölmek kaderde var.
Yaşayıp köhnemek hazin».

Bize sorarsanız, aramızdan ayrıldığı şu anda bile, onun köhneliğini söylemek, gerçekten imkânsızdır.

Yahya Kemal, milletimizin ve Türk dilinin ebedi bir âbidesi halinde, Türk vatanının kubbesi altında, tek taş kınıldamaksızın yükselmektedir ve yükselmekte devam edecektir.

Onu, dün saat 9.50 de ruhunu teslim ederken görenler bile, hasta bünyesi içinde, kafa ve ruh yapısının en küçük bir ârizaya uğramadığını anlatırlar.

Son hafta içinde hastalığının hayli endişe uyandırır bir hale gelmesine rağmen, hayattan, şirden, dostlarından ve vatanından daima ümitle, arzu ile bahsediyordu. Hastalığının böyle tekrarlamasından dolayı, 2 aralık günü idrâk edeceği doğum yıldönümünde dostlarıyla bir arada yemekte bulunmak ve sohbet etmekten mahrum kalacağı endişesindeydi. Bir taraftan bunu söylüyor, bir taraftan da yanındaki iki dostunu, o zamana kadar hastahaneden muhakkak çıkacağına inandırmaya çalışıyordu.

Diğer bir gün kendisine kan veriliyordu. Etrafta çıt yok. Yedi sekiz doktor, hepsi bir işle meşgul. Onu mümkün olduğu kadar az yorarak, şifa umdukları kanı damarlarına aktarmaya uğraşıyorlar. Biraz uzunca süren bu yorucu ameliye, kendisini sabırsızlandırmaktadır, vakit geçmesine yardım etmek üzere, etajerdeki kitaplardan, mecmualardan bir şey okunmasını arzu edip etmediğini soruyor. Üniversite Tarih mecmuasından Abdülhamidin hâtıraları üzerine yazılmış bir tetkiki okumamızı istedi. Bir taraftan kan verilirken, bir taraftan da okuduğumuz makaleyi takip ediyor ve üzerinde durduğu bazı cümleleri tekrarlatıyor, bazı paragrafların doğru olmaması lâzım geldiğini salâhiyetle ileri sürüyordu. Gerek doktorlar, ge-

rekse odadaki bir iki dostu onun tarih bilgisindeki derinliğe, alelâde vakaların oluş tarihlerini ayına ve gününe varıncaya kadar hatırlayıp tekrarlamasına bir daha hayranlıkla şahit oluyorlardı.

Kan verme ameliyesi bitmiş, biraz rahatlamış ve kar-yolası yanındaki koltuğa çökmüştü. O sırada kapı önünde bir hareket sezildi, hafif bir tıkırtıdan sonra, hemşire kıyafetinde genç bir kız içeri süzüldü. Yahya Kemal, bu genç misafirin güler yüzle bakınca o, «efendim, Hemşire Okulu talebeleri elinizi öpmek için müsaade istirham ediyorlar, acaba izin verir misiniz?» diye korkarak sordu. Aldığı müsaadeyi duyunca uçar gibi dışarı koştu. Biraz sonra beş altı genç hemşire namzedi, sessiz, sadasız hareketlerle içeriye girdiler, her biri iki elleriyle onun elini tutup öptüler ve başlarına koydular, oı bağlayıp karşısına dizildiler, hatırını sorduktan sonra içlerinden birisi: «Efendim, size kan verildiğini öğrendik. Aramızda sözleştik. Eğer lütfen kabul buyurursanız, bizler ve okulumuzdaki bütün arkadaşlarımız kanımızı size vermeğe geldik» dedi. Onun ve hepimizin gözlerimiz yaşlarla dolmuştu.

Büyük insan Yahya Kemal, onları güzel sözlerle karşıladı, teşekkür etti ve kendisine doktorlarının her türlü tedaviyi yaptıklarını, eğer lâzım olursa kendilerine de müracaat edebileceklerini söyledi. Hepsî, yine aynı sessizlik içinde odadan gıkarlarken huşu içinde elini ayrı ayrı öpüp başlarına koydular.

Yanımızdaki doktorlardan birisi, her gün böyle müracaatlar yapıldığını, tıb talebelerinden, genç hekimlerden birçoğunun Yahya Kemal'e kan vermek için kliniğe başvurduklarını söyledi.

Türk milletinin yetiştirdiği büyük insanlar arasında sanat tarihimizde pek mümtaz bir yer alan Yahya Kemal'i,

milletimiz, çok az kimsceye nasip olan bir alâka ve muhabbetle sarmıştı. Hastalığının bütün safhaları ilgi ve endişe ile takip ediliyordu. Memleketimizin iftihar ettiği üç otoriteleri başında nöbet tutuyorlar, derdine çare bulmak için ellerinden geleni esirgemiyorlardı. Profesörlerden başka, genç doçentler ve asistanlar, tıbbi yardımlarla yetinmiyorlar, yemeğine, suyu ve ilâcına, kalkıp oturmasına yardım etmek ve sıkılmamasını sağlamak için canla başla gayret ediyorlardı. Bir iki genç doktor ,sanki mukadder âkıbeti karşılamak, onunla boğuşmak için yanından bir dakika bile ayrılmıyorlar, biri çıkarsa, yerine, ikisi, üçü hizmetine koşuyordu. Bu sahneleri unutmak ve anmamak mümkün müdür?

Gazetelerde sağlığına dair haberler çıkmadığı günler telefonlar işler, telgraflar gelir, yurdun dört bucağında ömrüne dualar edilirdi.

Büyük şair ve büyük fikir adamı Yahya Kemal için bız ne diyebilir ve bilinen şeylere ne katabiliriz? Sanat tenkidcilerimiz ona dair, sanatkâr ve şair Yahya Kemal'e dair çok, pek çok şey yazacaklar, onun kadr-ü kıymetini nesillere anlatmakla bitiremeyeceklerdir.

Şair ve sanatkâr tarafıyla büyük Türk dehâsı Fuzulî'den bu yana, Türk milletinin yetiştirdiği en azametli Türk şarımız odur. Fakat bizce, o asıl büyük hizmetini Türk dili için yapmıştır. Türkçemiz, onun güzel tavsıfiyle, Türkiye Türklerinin türkçesi, sanatkâr kalemi sayesinde öyle bir olgunluğa ve ifade kabiliyetine yükselmiştir ki, bu dille anlatılamıyacak bir duygu kalmamıştır. Her günkü hayatımızda kullandığımız basit, alclâde ve mütevazı kelimelerimize bile öyle ifade ve mâna kudreti kazandırmıştır ki, bu sayede dilimize yeni bir hayat ve yaşama gü-

cü aşlanmıştır. Bundan 500 yıl sonra, şu veya bu kelime-
mizin nasıl ve nerede kullanılacağını öğretecek hocalar,
hiç şüphe etmiyoruz ki, onun eserlerinden nümuneler ala-
caklardır. Türk dilinin tarihini yazacak ilim adamları,
türkçemizin yükseliş devrini, onun eserlerini yazdığı yir-
minci asrın ilk yarısından başlatacaklardır.

Evet, büyük insan Yahya Kemal öldü. Fakat adı; her
gün dilimizde dolaşan eserleriyle, milletimize, Türk diline
hediye ettiği büyük ve unutulmaz eserleriyle bir sembol
halinde hatırlanacak ve daima anılacaktır.

Çok yakınları ve sevdikleri için sık sık kullandığı bir
kelime ile ona bir daha seslenelim:

Aziz Yahya Kemal, müsterih ol, o kadar sevdiğin Türk
milleti, kendi diline kazandırdığın hazineler için sana
daima şükran duygularıyla dolu olarak seni her vakit ana-
caktır. Fakat seni çok seven dostların, seni sık sık hatırla-
yacak ve ağlıyacaklardır.

(2 Kasım 1958, VATAN)

A Y R I L I Ş

AHMET KUTSİ TECEİ

Yahya Kemal gözlerini kapadı. Arkasında bir devir,
bir eser bırakarak aramızdan ayrıldı. Mısraları sık sık
dilime dolandığı halde çoktanberi kendisini görmemiştım.
Bundan sonra da yine öyle olacak. Kendisini göremiyece-
ğim, ama sık sık mısraları dilime dolanacak. Kendimi
böyle teselli ediyorum. Üç gün evvel onu uğurlamak için
tabutunun ardı sıra giden bütün hayranları, bütün dost-
larının tesellisi de bu olacak. Yakın arkadaşları, sohbeti-

nin âşıkları, vefasının sıcak âşinaları, onlar da bu biricik teselli ile yetinecekler.

Yahya Kemal artık yeni eserler vermiyecek. Bu bir hakikat olmakla beraber, ne ehemmiyeti var? Şimdiye kadar verdiği eserlerle kişiliği o kadar tam ve bütün olarak bize kalıyor ki dudaklarında kitli kalan mısralar bize bıraktığı hazinenin içinde imiş gibi gelecektir.

Yahya Kemal her şeyden evvel şâirdir. Ama, bundan ayrı olarak, o aynı zamanda büyük bir insandır. Adının etrafında muhabbetle çarpan gönülleri birleştiren bu insan, hayranlık ve dostluğun üstünde, herkesi birbirine yaklaştıran bazı kıymetleri temsil ediyordu: Vatan, millî tarih, sanat kültürü, dil ve İstanbul... Onun şiiri herkesi bunlar üzerinde birleşmeye çağırır. Aşk yahut ölüm gibi temalar etrafındaki şiirlerinde bile daima bu kıymetleri ilhamının dokusuna karışmış buluruz. Onun şiirinde kendine hâs edâyı veren işte bu büyüdür. Başka bir deyimle, kuvvetli bir tarih kültürü, omsalsiz bir şiir kabiliyetiyle kaynaşarak bunların terkibi olan o müstesna kişiliği yaratmıştır. Reel bir duygu olarak vatan sevgisi, beşerî, reel bir anlamda tarih, reel bir yapı bütünlüğünde sanat kültürü, insan realitesi olarak dil ve nihayet İstanbul... Beşyüz yılın eseri; vatanı ve insanı diliyle, tarihiyle temsil etmek yetkisini taşıyan bu büyük gerçek... Bu kıymetleri ondan önce bu kadar toplu olarak edebiyatımıza getiren olmamıştır.

Yahya Kemal bizi ilkönce diliyle, sanatıyla büyülemiş, ilk adımında Şinasi'den Fikret'e kadar uzanan bir çağı hulâsa edivermiştir. O, ikinci adımını attığı zaman bir ayağını bu devrenin ötesine, daha uzağa, eski geleneğe kadar uzanmış gördük. Bu ikinci adım bir atlayış oldu. Kişiliğini yapan unsurlar işte bu atılışın potasında kaynaşır. Yahya Kemal, Leylâ'sı, Mehlika Sultan'ı, yahut sade-

ce şarkıları ile kalsa yine eşsiz bir şairdir. Ama bir de bunlara Sesi, Açık Deniz'i, Gazelleri, İtriyi, Vuslat'ı, Akıncılar'ı ve benzerleri, daha doğrusu bütün yarattıkları eklenirse onun asıl kişiliği meydana çıkar. Şüphesiz, Balkan Harbi'nden İstiklâl Savaşı'na kadar geçen on yıl zarfında milletimizin ve memleketimizin kaderini ilgilendiren olaylar bu kişiliğin meydana gelmesinde önemli rol oynar.

Türkçenin sadeliğe ve nazımda «Aruz» dan «Hece» ye geçişine raslayan bir devrede Yahya Kemal bütün sıcaklığı ile bu hareketi destekler. Kendisi bütün ömründe aruzu bırakmadığı halde gençlerin hece ile yazmalarını över, onları teşvik ederdi. Şairin hayatında çözülmesi en güç düğüm, bence, budur. Onun hakkında «alışkanlığını bırakmadığı için aruzu bırakmadı», yahut «Ok'la bir deneme yaptı, fakat başarılı olmadı» gibi üstünkörü sözler söylemek sadece gülünçtür. Hececilik akımı Türkçenin sadeliğe yönelişiyle birlikte canlanır. Birinci Dünya Harbi sırasında Ziya Gökalp'in idaresinde Büyük Mecma bu harekete kucak açtı. Yahya Kemal daha o zaman kişiliğini yapan o müstesna terkinin kimyası içindeydi. Bu dergide «Bulunmuş Sahifeler» gibi bir başlık altında değerlendirilen «Gazel» tarzındaki o yepyeni bir şiir havası getiren eserler yaratılıyordu. Birkaç sene sonra, Mütareke yıllarında, onun Dergâh'ın başında olduğu zamanlar, yukarıda saydığımız bütün kıymetler onun potasına atılmış bulunuyordu. O artık yalnız bir şair değil, bir «misyon» u olan adamdı. Onun içindir ki yeni bir saza dönmek için kaybedecek vakti yoktu. Bunu yetişen gençlere bırakarak kendisi bu «misyon» una devam etti. Burada Yahya Kemal'in, bu devre esnasında, en kara günlerde, bu misyonu ile bize millî suurun yükselmesinde, bir kültür silâhı gibi elimize verdiği şiirleriyle vatan, millet, tarih ülkümüzü derinden

derine duyuşumuzda oynadığı tarihi rolü, o günleri yaşayan biri olarak, mianetle anmayı bir borç bilirim. Yahya Kemal bu senelerde, Ziya Gökalp'ın saçtığı fikir tohumlarını kurutmak isteyen kara rüzgârlara rağmen milli ruha sanat havasıyla çiçek verdirmeye çalışan bir bahçıvan gibiydi. Cumhuriyet devri başlayıp ta siyah bulutlar üstümüzden kalkınca o yine misyonuna devam etti: Bize bütün güncşleriyle, bütün lûtuflarıyla İstanbul'u getirdi.

Yahya Kemal, sağlığında mısraları en çok tekrarlanmak talihine eren bir şairdir. Son yıllarda bunun biraz eksildiği farkolanıyor. Fakat bu neyi ifade eder? Kişiliğinin bir tuğlası bile yerinden oynamayan bu kunt yapının çökmek tehlikesi gösterdiğini mi? Hayır. Bu onun kişiliğine ait olmaktan ziyade zamana, yaşadığımız hayattaki değışmeye ait bir şeydir. Bu değışiklik edebiyatımıza yeni temalar getiriyor. Bu ise gerçek değeri olan bir eseri bu değeri kaybetmesi değildir. Her büyük adam, hele sanatçı, biraz da kendi zamanı ile sınırlıdır. Sonradan o bu sınırları aşar. Beklemek lazımdır. Yahya Kemal'e gelince, o bu sınırları daha şimdiden aşmıştır, sanırım.

Kendisi bir şiirinde büyük bestecimiz İtrî için :

O dehâ öyle toplamış ki bizi...

diyor. Dehânın bir lûrifini de içine almış olan bu mısra, hiç yadigarımadan İtrî kadar kendisi için de söylenbilir. Burada bir hâtıramı, daha doğrusu şahit olduğum bir şeyi, şairin ruhuna bir hürmet nişanesi olmak üzere, anlatayım: Paris radyosu, bir tarihte, Fransa'da okuyan ve yaşayan gençlerimize seslerini duyurmak ve Fransız - Türk kültür yaklaşmasına yardım etmek üzere konuşmak fırsatını verdi. Bu program çerçevesi içinde bir Yahya Kemal seansı yapıldı. Bunu o zaman orada okumakta veya inceleme maksadıyla orada bulunmakta olan genç ay-

dınlarımız istemişti. Şairin o zamana kadar fransızcaya çevrilmiş bulunan şiirleri arandı. Azdı bunlar. Arkadaşlar bazı yeni tercümeler ilâve ettiler. Bugün Edebiyat Fakültesinin değerli bir profesörü olan Mehmet Kaplan, şairin sanatına dair kısa notlar hazırladı. Ses ve okuma provaları yapıldı. Takdimi de ben yapacaktım. Bir gün Büyükelçi Menemencioğlu'na — o da şimdi rahmetlik oldu— bundan bahsettım. O kadar duygulandı ki «Ben de bu programa katılayım» dedi. Fransızca'yı ana dili gibi söyleyen Menemencioğlu sadece Yahya Kemal'in Ses şiirini türkçe olarak okumakla yetindi. Namık Kemal'in torunu ile bu programa katılan öteki gençler arasında en az üç kuşak yabancı bir memlekette, hepsi de aynı şevk ile bir tek ismin etrafında toplanmış oluyordu: Yahya Kemal. Aradan bir müddet geçti. Bir gün, tedavi için Paris'e gelmiş bulunan ve hiç kimseye temas etmeyen şairi otelinde ziyaret ettim. Bu söylediğim sekiz sene öncedir. Yahya Kemal daha o zaman bana çok değişmiş, sarsılmış görünüyordu. Numan Bey kendisine bu radyo yayımından bahsetmiş. Her zamanki nezaketiyle bana teşekkür etti. O zaman şöyle dedim: «Kemal Bey, bu program müşterek bir arzunun mahsulüdür. Burada hepimizin sizin adınız etrafında birleşmemiz, sizin bizim üzerimizdeki büyüleyici etkinizdir. Size daima bizim ödenmeyen bir borcumuz vardır.» Geçen gün de gördüm, tabutunun ardısına, herkes onun bu havası içinde yüzüyordu. Büyüleyerek geldi, büyüleyerek gitti. Güneş bile o gün bu büyüün sessiz, fakat parlak bir sembolü idi.

OTEL ODASINDA..

MÜMTAZ FAİK FENİK

Hiç «İstanbul'un Kitabı» yazılır da onda İstanbul'u en çok tanıyan, seven, ve sevdiren Yahya Kemal bulunmaz olur mu?

Bu kitabın ilk sahifesi için bir şiirini ricaya gitmiştim. Beni, Park Otelin Boğaza bakan küçük bir odasında kabul etti... Pencerenin kenarında bir ufak tahta masa üzerinde dağınık birkaç kâğıt... Komodinde bir açık kitap... Yatak sabahleyin erken toplanmış ama, belli ki, şair sonradan ağır cişsesiyle battaniyenin üzerine oturmuş, ve bir tarafını çöktürmüştü...

Kapının yanında iki eski bavul... Bavulun önünde üç gift iskele... Yerde üst üste konmuş kitaplar... Büyük şairin bütün eşyası bu!...

— Ya, işte böyle Mümtaz Bey dedi. Yahya Kemal'in devletkhanesi burası... Bu otel odası... Belki son göreceğim rahmet de bu otel odası...

Sonra bir anda bütün acıları zihninden silerek ve gözlerinin içinden gülcük bahsi değiştirdi:

— Bir kahve içer misiniz?...

— Lâtfederseniz, teşekkürle..

Zile bastı. Tahta masanın gözünden, dibinde biraz kahve kalmış bir kavanoz çıkardı... İçinden bir, iki kaşık alarak, bir beyaz kâğıda koydu; gelen garsona:

— Hadi bakalım dedi, beyefendiye bir güzel kahve yap!...

Sonra tekrar odanın perişan halinden özür dilemeye başladı:

— Kusura bakmayın, sizi buraya aldım ama, daha rahat konuşuruz.. diye düşündüm de...

Uzun uzun konuştuk. İstanbul bahsi açılınca, sanki o daracık otel odası, koca şehri bütün renkleriyle, ışıltılarıyla, ve hisleriyle içine almış gibi idi.

— Size, dedi, İstanbulun Kitabı için yeni bir şiirimi vermek isterim... Biraz çalıştım ama, yapamadım... Malûm ya hastalık!... Bu şeker beni harap etti... Artık eskisi gibi değilim, yorgunum!...

Onun için ben size İstanbul'a dair evvelce yazılmış bir şiirimi vereyim! Bu şiir, eskidir ama, pek fazla intişar etmemiştir. Herkes bilmez... İstanbul kitabına bunu koyarsanız iyi olur...

Kalktı, masanın üzerindeki perişan kâğıtlar arasından bir tanesini çekti ve uzattı:

Bu şiir mi, pek fazla intişar etmemiştir? Bu mu, pek bilinmezdi? O belki tevazudan böyle söylüyordu. Ama, şiir benim dahi ezberimde idi; fakat onun ağzından, sanki İstanbul'u ilk defa dinliyormuş gibi idim.. Bir başka âhengin ihtişamı içinde kalmıştım.

Okudu:

Sana dün bir tepeden baktım aziz İstanbul
Görmedim, gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer

Ömrüm oldukça gönül tahtıma keyfinece kurul
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre değer.

Nüve revnaklı şehirler görülür dünyada
Lâkin efsunlu güzellikleri sensin yaratan

Yaşamaktır derim en hoş ve uzun rüyada
Sende en çok yaşıyor, sende ölen, sende yatan..

Dün fecî haberi duyduğum zaman, eski bavullarıyla, dağınık kitaplarıyla, o otel odasının bütün dekoru hâfizanda canlandı.

İstanbul'a belki o, bu tepeden bakmıştı; fakat Üsküda-
rın az süren saltanatını buradan görmüştü...
Ve sessiz gemi, işte bu iskeleden kalktı gidiyor...

(2 Kasım 1950, **HAVADİS**)

MEVTA

ERTUĞRUL ŞEVKET

Yahya Kemal öldü.
Esağfurullah... Yahya Kemal, ölmezler arasındaki
mekkiine ulaştı.
Veyl o gafilere ki, hâlâ yaşadıklarını zannederler!..

(3 Kasım 1958, **HERGÜN**)

Ö L E N

ERTUĞRUL ŞEVKET

Dün Yahya Kemal'i gömdük. Bugün, onsuz olarak ilk
günü geçiriyoruz.
Bizler, üzgün bir ömür geçirmeğe devam edeceğiz. Fa-
kat Yahya Kemal; muhakkak şöyle diyor:
«Yattık bülemlend servilerin gölgesinde şâd»

İSTANBULU DİLE GETİREN ŞAİR

BİLGİN PEREMECİ

Türk Edebiyatı son yılların en büyük acısına uğradı.
Dünyamızı en güzel terennüm eden şair Yahya Kemal

Beyatlı aftık yorgun gözlerini açarak yeni bir mısra, taze bir beyit söyleyemiyecek...

**«Değmez Kemâl uyanmamız ikmâl-i ömür için
Varsın bu uykudan dil-i bitâb uyanmasın.»**

diyen şair artık uyanmıyacak.

İstanbul'un fetihini en iyi bilen tarihçi, fetih günlerinin heyecanını en iyi tahlil eden düşünür, İstanbul'u yedi tepesi ile dile getiren şair «Sessiz Gemi» sine binerek dünyamızı terketti.

İlk şiirini, 1 Eylül 1902'de İRTİKA dergisinde yayınlayan Yahya Kemal daha sonra şiirlerini Yeni Mecmua, Tavus, Dergâh, İnsan, İstanbul, Aile, Akademi, Resimli Hayat dergilerinde ve AKŞAM ile Cumhuriyet gazeteslerinde yayımlamıştır. Şiirlerinde kadın, aşk, sevgili ve nazî terennüm etmesine rağmen hiç evlenmemiştir. Hayatı boyunca bir tek «OK» isimli şiirini hece vezniyle yazmıştır. Diğer bütün şiirleri aruzla yazılmıştır.

Birçoklarının zannettiği gibi Divan şiirini taklidetmemiş, eskiyi yeni şekillerde söylemiştir. Böylece şiirde bir néoclassisme yapmayı düşünmüştür. Asıl edebiyatın nesir olduğuna inanır ve çok ağır yazardı. 100'e yakın şiiri, gazeli ve rübaisi vardır. Şiirlerini kitap halinde toplamamıştır. Buna rağmen yeni bitirdiği her şiiri kulaktan kulağa duyulmuş ve sanat dünyasında bir hâdise olmuştur.

Paris'de dokuz sene kalmasına, birçok yabancı başkentte büyükelçilik yapmasına rağmen, hayatı boyunca İstanbul'lu şehrinin bitmeyen bir aşkla sevmiştir. Üsküdar, İçerenköy, Kandilli, Mirgün, Adalar, Koca Mustafapaşa, Boğaz ve yedi tepesiyle İstanbul, Yahya Kemal'in mısralarında ebedî şiir mânası kazanmıştır. Bir şiirinde İstanbul için şöyle konuşur:

«Gelmek'çün ikinci bir hayata
Bir gün dönüş olsa âhırtien

Her ruh açılıp da kâinata,
Keyfince semada bulsa mesken

Talih bana dönse nâzikâne
Bir yıldızı verse malikâne

Bigâne kalır o iltifata
İstanbul'a dönmek isterim hen.»

★

Bir gün morhum Ziya Gökalp şair Yahya Kemal'e
«Gözün mazidedir, âti değilsin.» der. Hazır cevaplığıyla
meşhur üstad hemen cevap verir:

«Kökü mâzide olan âtiyim»

Bütün hayatında bu prensipe sadık kalmaya çalışan
Yahya Kemal'i gelecek nesiller de zevkle okuyacaklardır.
O şimdi vasiyeti üzerine toprağa verildiği Rumelihisarı
sırtlarından yine İstanbul'u seyrediyor... O artık yıllar
önce bir şiirinde söylediği gibi:

«Fânileri gökten ayıran perdeye değdim.»

diyebilir. İstanbul toprağı kendisini dile getiren büyük
şairi de kolları arasına alıverdi. Bu ölümden sonra Yah-
ya Kemal'e söylenecek en güzel şiir gone kendi mısra-
larıdır:

Ölüm âsude bahar ülkesidir bir rinde
Gönü her yerde, buhurdan gibi, yıllarca tüter

Ve serin serviler altında kalan kabrinde
Her seher bir gül açar, her gece bir bülbül öter.

(3 Kasım 1958, AKŞAM)

«ARTIK NE GELEN NE BEKLENEN VAR

TAHİR KUTSI MAKAL

«Ölüm âsude bir bahar ülkesidir bir rinde
Ruhu her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter,
Ve serin serviller altında kalan kabrinde,
Her seher bir gül açar, her gece bir hülbül öter.»

Fatih Camii avlusunda güz yaprakları uçuşuyordu. Uçuşan yapraklara basmaya kıyamıyan binlerce insanın başı eğikti. Gözler yaşlı, dudaklar sessiz dualar mırıldanıyordu.

Yahya Kemal ölmüştü ve bu binlerce insan bu büyük Türk şairinin «*Meçhule giden gemisi*» nin etrafında sevgi, saygı halesi yapmıştı.

Bütün hayatı boyunca insanlığın mukadder akıbetini düşünmüş, sanatında işlemişti. Kader değişmez, diyordu. Ölümü büyük bir tevekkülle kabuğ ediyor, mutlulukmuş gibi gösteriyordu:

«Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden
Bir çok seneler geçti, dönen yok seferinden»

Herşeyi, iyiliği, kötülüğü ile sevdiği dünyadan, çok zaman ışıklı bulduğu, özlediği, açlığını duyduğu hayattan ayırırken de aynı tevekkül içindeydi, fakat yine bir çare arıyordu:

«Ölmek kaderde var, yaşayıp köhnemek hâzin
Buna bir çare yok mudur ya Râbbülâlemin»

Ölümüne çare yoktu. Çaresiz, kadere boyun eğmişti. Cenaze törenine katılan binlerce insanın çaresizliği de aynıydı. Ömrü asıra yaklaşan ihtiyarlar, Yahya Kemal'in şiirlerini terennümle büyüyen gençler, öğrenciler teessür-

den iki kat, Büyük Şairin şiirlerinin verdiği dinamizm ruhıyla dimdik tabuta ellerini, omuzlarını değdirmek, ay yıldızlı bayrağın altında bayraklaşan şaire yaklaşmak mutluluğuna ermek istiyorlardı.

Yahya Kemal gidiyordu. Âşık olduğu, hissetmeye başladığından itibaren sevdiği, âşık olduğu, en güzel eserlerini O'na yazdığı İstanbul Caddelerinde telâşsız, sessiz ağır ağır gidiyordu. Mısralar dudaklarda dualaşmıştı:

**«Gittikçe derinleşir saatler,
Rikkatle, yavaş, yavaş ve yer, yer,
Sessizlik daima ilerler.»**

«Serviler şehri İstanbul» kendi iç aydınlığına dalmıştı. İstanbul ağlıyordu. Kendisini en çok seven, koca şairin mâşuka gibi övdüğü, kötülüklerini dahi fazilet sayıp alkışladığı İstanbul ağlıyordu. Çamlıca, Küçüksu, Üsküdar, Kanlıca, Erenköy, Kocamustafapaşa ağlıyordu.

**«Kocamustafapaşa, ücra ve fakir İstanbul
Tâ fetihten beri mümin, mütevekkil, yoksul»**

Ve bu semtlerin «Kuru ekmele beyaz peyniri lezzetle yiyen - Çeşmeden her su içerken şükür Allaha diyen» insanları ağlıyordu. Caddelerden taşan samimi sevgi hâlesi pek az fâniye nasip olmuştu. Bu candan alkış, bu samimi göz yaşları pek az fâniye nasip olmuştu.

Muhakkak ki şairin ruhu, Boğaz sahil yoluyla ilerlerken cenaze Üsküdar'da Kanlıca'da, İstanbul'un Yedi Tepesinde kalmıştır. Rumelihisarında ve her Türk'ün kalbinde ebediyyen kalacağı gibi...

**«Artık ne gelen, ne beklenen var
Tenha yolun ortasında rüzgâr
Teşrin yapraklarıyla oynar.»**

(3 Kasım 1958, YENİ GAZETE)

BÜYÜK ŞAİR YAHYA KEMAL'İN ARKASINDAN

R. N. EVRİMER

Demek sen de dönülmez bir sefere çıktın.. Seni seven, sana bağlanan binlerce insanı arkanda muhabbet ve samimiyetinin yetimi bırakarak o meğhul enginlere açıldın, gönül oldun, ruh oldun aziz büyük şair!...

Hastaydın, iyileşeceğini umuyorduk. Tıbbın, insanlara zaman zaman musallat olan bir ârizayı yeneceğini düşünüyor ve onunla teselli buluyorduk. Cerrahpaşa hastahanesine yattığın zaman içimiz burkuldu. Hastalığının ehemmiyetli olduğunu teessürle anlamakta gecikmedik. Fakat iç yapın kuvvetli, ruhi mukavemetin fazla idi. Bu hastalığı da dize getireceğini düşünüyorduk ve düşünüyorduk ki, iki yıl sonra senin müstesna şahsiyetine uygun bir jübile yapalım ve büyük şair taciyle seni bir daha tövîç edelim. Senin elden ele dolaşan ve her biri birer nefise olan şiirlerini kendi nezaretin altında toplıyalım, hepsi senin tetkikinden bir daha geçsin, onları kitap halinde bastıralım ve bu muhalledede, yetişmekte olan nesillere büyük şairin bir armağanı olsun...

Biz bu ümitle çalışırken, senin kapın erken çalındı.. Vakıa ölüm herkese mukadderdir, herkesin saati bir gün on ikiyi vuracak.. Fakat seni daha yıllarca aramızda göreceğimizi, sohbetlerinin neçesi ve feyzi içinde yaşayacağımızı umuyorduk.. Radyodan ölüm haberini duyduğumuz zaman yıldırımla vurulmuşa döndük. Gözlerimizden dökülen yaşlar, bundan sonra dinmesi mümkün olmayan bir ayrılık ıstırabının ilk belirtileri oldu.

Ölümden korkmazdın, onun insan oğlu için er geç en tabii bir netice olduğunu bilirdin. Nitelkim, «Eylül sonu şairinde şöyle diyordun:

**Ölmek kaderde var, bize ürküntü vermiyor
Lâkin vatandaş ayrılış ıstırapı zor..**

**Hiç dönmemek ölüm gecesinden bu sâhile
Ritmez bir özleyiştir ölümden beter bile..**

Sen, bir devri doldurup aşan, şiirimize İstanbul'un sesini, Süleymaniye'nin mimârisini getiren bir şairdin. Güzel İstanbul Türkçesi, senin mısralarında dile geldi, Ruhumuzun musikisini senin mısralarında daha çok sevdik. Senin tek mısraıla tekrar edelim ki «hüznümüz, şevkimiz, zaferlerimiz», o müstesnâ, o muhteşem söyleyişlerinle en güzel âfadesini buldu. Çünkü şiirde üstattın.. Bir gazeliindeki şu beyti yine sana tevcih ederek diyelim ki:

**Üstâd elinde serteser âhenk olur lîsân
Mızrâba ses verir kelimâtiyle tel gibi**

Üstâd sendin, insan oğlunun iç âlemini müstesna görüş ve sezislerinde mısralarına nakletmekte ne büyük başarı gösterdin.. Sen, bize tabii şiirin lezzetini verdin. Arzu en yüksek musiki vasıtası yaptın. Mısra örgülerin de, şiir mimârisinin bütün inceliklerini takip ve tatbik ettin. Şiirlerin başından sonuna kadar bir oluştu ve musiki gibi akıştı. Şiirin özünü bulan sendin.. Eserlerinde insan ruhundan hareket ederek tabiatı beşcri bir plâna soktun. İmajların yerinde, hâtıra ve hayallerin insanî değerinde idi. Eskiden yeni yapma ustahgını gösterdin. Türk tarihinin şanlı sahifelerini o harikulâde mısralarında dile getirdin. Aziz ruhuna hitap ederek diyoruz ki, sen şiirimizin ölmeyizlik sırrına eren en büyük havvarisi oldun.

Büyük şair.. Tam otuzyedi yıldır ki seni hocamız olarak, büyük şairimiz olarak, sohbet üstadımız olarak sevdik, daima aradık ve daima seninle beraber bulunmanın büyük feyiz ve zevkini derdik. Konuşmaların da şiirlerin gibi birer nefise idi. Şimdi Bebek'te, Moda'da, Kanlıca'da,

Çubuklu'da hep seni arıyacağız. Bütün teselliyi ancak bu hâtıralardan almağa çalışacağız.

Bütün emelimiz, gayemiz seni yazmak, seni o müstesna şiirlerinde bulup o müstesna hüviyetinle genç nesillere tanıtmaktır. Bunun için çalışıyorduk. Ama inan ki aziz şair, bu vazifeyi mutlaka yerine getireceğiz. Seni sevmek ve saymanın hakiki mânası bu olduğunu takdir ediyoruz.

Bu satırlarımızda sana yalnız kitâb-ı sineden sahifeler açarak, tam kıvamına gelmiş olan derin sevgimizi, bağlılığımızı ifadeye çalıştık. Halbuki sana söyleyecek o kadar çok şeyimiz ve senden bahsetmek için o kadar çok mevzuumuz var ki.. Aziz üstad! Sen, zamanı râmetmiş, zamanın üstüne çıkmış, zamansızlaşmış bir şairsin. Senden yüzyıllar her zaman vefa ile, hayranlıkla, takdirle bahsetmeyi, inan ki zevkli bir vazife bilecektir. Senin satırların sadırlara geçti.. Senin ruhun ruhumuzda, senin sevgin kalblerimizdedir. Yirminci yüzyıl Türk şiirinin hiçbir safhası sensiz düşünülemez. Türk edebiyatı, seninle her zaman övünecek ve seni haklı olarak yarattığın şiir şahikalarında saygı ile selâmlıyacaktır. Fânî varlığın göçebilir.. Sen de bir rübâinde de diyordun:

**Her rind bu bezmin nedir encâmı bilir
Dünyâmızı nâgâh zalâm örtebilir**

**Bir bitmiyecek gevrek verirken beste
Bir tel kopar âhenk ebediyyen kesilir.**

Fakat inan bize büyük şair.. Senin âhengin ebediyyen devam edecek.. Senin mısraların, bizim ruhlarımızın gerilen tellerinden yükselen ölümsüz nağmeler halinde devam edecek.. Bu itibarla da sen, büyük şair olarak, büyük Türk milletinin sana sevgi dolu kalbinde, vefalı hafızasında daima yaşıyacaksın..

Zaten gerçek hayat ta mânevi hayattır. Sen, bu hayatın şâhikalarına ermiş ve Türk milletinin kucagında milletleşmiş bir bahtiyarsın.. Ölüm, yalnız fânilere korkunç ve çetindir. Sen, ölümsüz olduğun için, sanatının büyük meş'alesi ruhlarımızı aydınlatacak ve biz senin mânevi huzurunda sana sevgilerimizi sunacağız.. Sen, meçhule giden bir sevgili değil, bizi bize veren, bizi bizde yaşatan ve bizde sen olarsın.. Ruhlarımızın biricik sevgisi ve sevgilisisin.. Sana hürmet ve minnet, büyük şair!.

(3 Kasım 1958, YENİ İSTANBUL)

ULUSLAR ŞAİRLERLE YAŞAR...

OKTAY AKBAL

Torton Wilder'in «Bizim Şehir» adlı eserinde şöyle bir sahne vardır: Piyces kahramanı Emily ölümünden sonra çocukluk günlerinden birini yeni baştan yaşar. Bu herhangisi bir gündür. Hiçbir özelliği, öbür üstünlüğü yoktur. Ölümden sonra yeni baştan yaşanan bu günün her şeyi Emily'e vazgeçilmez bir güzellikte görünür. Hayatın her anı eşsiz bir değer taşımaktadır. Bir bakış, bir koku, bir ses, bir renk, yaşarken farkına varmadığımız nice nice güzellikler hepsi hepsi kişiyi yaşamaya bağlayan değerlerdir. Emily insanların yaşadıkları sürece bütün bunları nasıl olup da göremediklerini, sezemediklerini düşünür. Kendisini gezdiren rejisöre der ki: «Bunu kimse anlayamadı mı, göremedi mi, insanlara bildiremedi mi?» Rejisör şu cevabı verir: «Bunu anlayanlar yalnız peygamberler, bir de şairler oldu.»

Ne zaman bir sanatçı ölse, bir şair, bir yazar bir daha

gelmemesiye aramızdan ayrılrsa bu küçük, ama derin anlamlı konuşma hatırıma gelir. Çünkü hayattayken üzerinde durmadığımız, fazla değer vermediğimiz bir sanatçıya bizler ancak ölümünden sonra önem veririz. Yazdıklarının taşıdığı bildiriye ancak o zaman anlamaya çalışırız. Hayatın, yaşamının kişiye Tanrının en büyük vergisi olduğunu sezdiren şairlerin kaderi çoğu defa ölümlerinden sonra sevimlik, anlaşılmaştır. Ama her şair için böyle olmuyor. İşte Yahya Kemal bunlardan biri. Yaşadığı süreçte içinde bulunduğu toplumda baş tacı edilen mutlu bir sanatçı. Ahdülhak Hâmit'den sonra bir Yahya Kemal'dir hayatı boyunca ününün, sanatının toplumca değerlendirildiğini, saygıyla, sevgiyle karşılandığını gören.. Bu bakımdan onu mutlu bir kişi saymalıyız. Yaptığının karşılığını bizlerden yeterince aldı. Bir sanatçının seslendiği toplumdan bekleyebileceği ne varsa hepsini elde etti. 65 yaşına girmesi dolayısıyla 1949 da Edebiyat Fakültesi salonunda yapılan jübile toplantısını hatırlıyorum. Kalabalıktan kapılar kırılmıştı. Bitmiyen alkış seslerinden sonra şair kürsüye çağırılmıştı. İri gövdesini zor taşıyarak binlerce hayranının karşısına çıkan şair heyecandan konuşamamış, sağ elini kalbine bastırarak halkı selâmlamıştı. Gerçek şaire yakışacak bir hareketti bu. Mısralarıyla kalbimi size verdim demek istemişti. Unutulmaz bir törendi.

Evet, Yahya Kemal sanatının karşılığı olarak bu toplumdan elde edebileceği her şeyi aldı. Elçilik, milletvekilliği, milyonlarca okur, en ileri aydından ortaokul öğrencisine kadar yayılan bir hayran kütlesi... Bu bakımdan Yahya Kemal'in hayatı ve ölümü yetişmiş, yetişecek şairler, sanatçılar için ulaşılacak bir amaçtır. Şairce üzüntüler, yaratma sıkıntıları dışında önemli bir yoksunluk, bir ıstırap tanımadan yaşamak ve ölmek. Azımsanmaz bir amaç...

Şairin cenazesinde bulunan bir dostum anlattı. Hayranlarından biri bir ara «İşte son şair de öldü» demiş. Bu bir anlama göre güzel söz. Ama gerçek sayarsak çok acıklı bir duruma sokarız kendimizi ve içinde yaşadığımız topluluğu... Yahya Kemal bir çağın son şairiydi doğru. Ölümüyle birlikte Osmanlı edebiyatıyla Cumhuriyet edebiyatı arasında sağlam bir köprü, kopmaz bir bağ görevini yapan bir sanatçıyı yitirmiş oluyoruz. Ama o görevini tam olarak yapmıştır. Yeni bir şiir zevkinin kurulmasında, mısra denen değerini iyice anlaşılmasında, türkçenin bugünkü güzelliğine kavuşmasında inkârı imkânsız etkileri vardır. Şiirleri kitap halinde ortaya çıktığı zaman yapıtının tümü incelenecek, edebiyat tarihi bakımından kesin yargılara başlanacaktır. Şimdilik söylenecek söz, Yahya Kemal'in Türk diline tad veren mısralarının uzun bir hayata sahip olduğudur.

Ama o «son şair öldü» sözü yanlış bir söz. Hiçbir zaman «son şair» olmaz. Çok şükür ki bu böyledir. Şairler topluluklardan daima çıkacaktır. Toplulukların, kişilerin dünyasını mısralarıyla zenginleştireceklerdir. Eğer bir toplumda «son şair» ölürse o toplum da ölmüş demektir. Şairler yaşadıkça uluslar yaşar. Şairsiz uluslar yok olmaya mahkûmdur.

(5 Kasım 1958, VATAN)

YAHYA KEMAL

İSMET BOZDAĞ

«Mısra benim haysiyetimdir» diyen adamı toprağa verdik. Gerçekten Yahya Kemal, mısra'a haysiyet getirmekle kalmamış, mısraı, kendi haysiyeti saymıştır. Onun

için değil midir ki, yarı yüz yılındanberi yazan Şairin yayınlanmış bir kitabı bile yoktur. Kitap demek, yazanın, yazdığı üzerindeki tamir ve inşa hakkının kalkması demektir. Oysa Yahya Kemal, durmadan şiirlerini yeniden ve yeniden yazmakta idi. Bir kaç yıl önce yazdığı, bir kaç yıl sonra tanınmayacak değişir, mısraların virgülleri, ses tonları günlerce, haftalarca hesaplanır ve daima bir daha güzel söylemenin yolu ve çaresi aranırdı. Büyük sanat kuyumcusu idi Yahya Kemal!

Evlenmemiştir. Çünkü onun için yaşamak demek, yarenlik demektir. Her evlenince, dost çevresini daraltacağı için, bundan sakınıyor, durmadan etrafında düşünen ve duyan insanlar görmek istiyordu. Bu yüzden içerdi. İçki, yarenliğin tuzu biberidir diye... Onda konuşma şehveti vardı.

Her şeyi, herkesi sevdi ama, İstanbul'u herseyden ve herkesten çok sevdi. Hiç bir şair, yaşadığı şehir için Yahya Kemal kadar şiir yazmamıştır. İhtifaldeki güzel ve küçük konuşmasında İstanbul Belediye Başkanı Kemal Aygün'ün dediği gibi, İstanbul'un neresinden baksan, Yahya görünür. Yahya Kemal, biraz da İstanbul demektir.

Rumeli Hisarındaki mezarlığa gömülmesini vasiyet etmiş. Tam Yahya Kemalce bir vasiyet. Uzun yıllar taşındığı Bebek koyuna baka baka toprak döşeginde yatacak. Yıllar önce yazdığı bir şiirinde, adetâ bu vaziyetini önceden haber veriyordu:

**Ne kaldı cedlerimizden şaraptan başka
Boğazda üç gecelik mehtaptan başka.**

**Vatanda olmadı bir hissei saadetimiz
Bebek koyunda temâşayı âbdan başka.**

Haksızlık etme Yahya Kemal! Cenazenin peşinden ko-

ca vatan gidiyordu. Hem de iliklerine kadar yalnız seni, yalnız şiirlerini yaşayarak...

(4 Kasım 1958, SON POSTA)

YAHYA KEMAL BEYATLI

M. ASIM ÇALIKOĞLU

Yahya Kemal öldü. Bu ölüm sadece tanınmış milli bir şairin ölümü değildi. Yahya Kemal'in ölümü asırlar görmüş büyük bir âbidenin yıkılışı eşsiz tarihi bir sanat eserinin harap oluşu gibi yerine konmaz bir kayıp olmuştur. Çünkü o Türk şiirini, Fuzulîlerden, Nefîlerden, Namık Kemallerden, Recaizadelerden, Nacîlerden, Süleyman Nazîflerden, Tevfik Fikretlerden bu yana kiminden bir renk, bir zevk, kiminden bir koku, bir nağme getirerek, kiminin mızrabını, kiminin âhengini, kiminin fırçasını hatırlatarak bu günün gençlerine kadar getirmesini bilen, bize kâh hayallerden silinmez tablolar çizen, kâh hafızalarda unutulmaz manzum vecizler bırakan, hayatın sıcaklığını ölümün soğukluğuyla karıştırıp onunla eğlenen fatalist felsefeler kuran, keman teli kadar hassas, zengin bir define kadar geniş ihtatlı bir profesör, bir tarih ve edebiyat profesörü idi. Yahya Kemal çok okur, çok düşündür ve az şiir yazardı. O her şeyden evvel derin kültür sahibi bir adamdı. Şiirlerindeki mâna ve üslup kudretinin sırrı da o kültürdür. Onsuz güzel yazı yazılamadığı gibi onsuz güzel hiç şiir söylenemez.

Merhumla aynı neslin çocukları olduğumuz için gençliğindenberi aramızda yakın dostluk vardı. Fransa'dan döndükten sonra İstanbul'da hocalık yaptığı seneler sıkı görüşürdük. Sonraları harpler ve siyasi inkılaplar bizi

uzak düşürdü. Son senelerde yaz akşamları Yahya Kemal'i arasıra Parkotel'in pastahane bahçesinde bulurdum. Geçen yaz aynı yerdeki uzun bir görüşmemizde bize Yeniçeri ortalarını, acemi oğlanların, devşirmelerin hayatını, orta ve kışlalardaki âdâbı ve disiplini âdeta bir konferans verir gibi tatlı tatlı anlatmıştı. Pek memnun olmuştuk. Mcğerse bu son görüşmemizmiş. Merhum diplomatik hayatla hiç bağdaşamadığını, hele Karaçi'de pek sıkıldığını söylerdi.

Gönül arzu eder ki Yahya Kemal'in mufassal bir hayatı yazılsın, resimleri, eserleri bir araya toplansın ve yayınlansın. Bu mühim işi elbette üniversite muhitinde düşünenler olur diye ümit ediyoruz. Yahya Kemal'i milli irfanın hafızasında yaşatmalıyız. Allah rahmet etsin.

(4 Kasım 1958, SON POSTA)

YAHYA KEMAL

MELİH C. ANDAY

— Yahya Kemal, Lebon'da masasına gelen gençlere, iyi ozan olmak için okumak gerekli değildir der, ama kendisi gece evine gidince tarih okurdu.

Böyle diyen Sadri Ertem, o «gençler» in kimler olduğunu söylemişti. Yahya Kemal, ozanlık denilen işin uygululukla yürüyemeyeceğini, şiir uğraşı diye bir şey olduğunu, bunun da bir bilgisi bulunduğun tam olarak anlamış; sade kendi şiirinizi, sade Fransız şiirini okuyup öğrenmekle kalmıyarak, yaratıcılığını ilk bakışta şiire uzak gibi görünen bir bilimle, tarihle de beslemek yolunu tutmuştu. Osmanlı tarihi gibi, yabancı tarihlerin kimi çağ-

larını da, en küçük ayrıntıları ile bildiğini söylerler. Ama Falih Rifki Atay:

— Yahya Kemal, Fransız devrimini anlatıyordu. Bir ara akluna bir soru geldi. Başta devrimden tiksinen Avrupa, sonra nasıl oldu da onu benimsedi? Bunu sordum. Fakat Yahya Kemal sorumu önemsemedi, küçük küçük olayların çekiciliği buna elvermiyordu, demişti.

Bu görüş, Yahya Kemal'in, tarihi anlamaya değil, seyretmeğe düşkün olduğunu gösterir. Çünkü o bir bilim adamı değil, bir ozandı. Bu bakımdan onun tarihçiliğini, bir bilim davranışı gibi görmemelidir. Yanılmıyorsam, şiire, doğrudan doğruya şiiri arayarak değil, dolaylı olarak varmak istiyordu. Tarih de böyle bir araçtan başka bir şey değildi onun için. Nasıl yorumlanırsa yorumlan-sın, tarihçiliği, türlü edebiyatı, Fransız edebiyatı üzerindeki geniş bilgisi göz önüne alınacak olursa Yahya Kemal için bir düşünürdü demek doğru olacaktır. Bunu, yaşayışını, kişiliğini bilmesek de, sadece şiirlerinden bile çıkarabiliriz. Yahya Kemal'in bütün şiirleri, şiir üzerine birer düşüncedir. Onları uygulanarak okuyanlara, dinleyenlere şaşırtır. Yahya Kemal, yeni şiirimizi uslaştırmaya çalışanların başında gelir.

(3 Kasım 1958, TERCÜMAN)

YAHYA KEMAL İÇİN...

YAŞAR TELLİDEDE

Yahya Kemal üstüne bir takım temelsiz övmeler sıralamaktansa, onun gerçekten değerli olan yanlarını araştırıp incelemek daha doğrudur. Ben bu kısa yazımda, onlardan birkaçı üzerinde duracağım.

Yahya Kemal, şiir sanatını ciddiye almış sayılı ozanlarımızdan biri idi. Bütün öteki işleri, sanatçılığından sonra gelirdi. Şiirini, her türlü kaygunun üstünde tutmuştu. Hiç bir çrkar düşüncesi, hiç bir yükselme hevesi, bu kaygunun yanında barınamamıştı. Şiir, Yahya Kemal'in tek işi idi. Bir takım yüksek memuriyetlerde bulunduğu günlerde bile, onunla konuşurken, sadece san'atçılığını görürdünüz; ozanlığı, memuriyet sıfatını silip atardı sanki.

Bu sözler, pek az ozanımız için söylenebilir. İşe şiirle başlayıp sonra Umum Müdür, Vali, Milletvekili olan niceleri vardır ki, onlardan lâf açılma:

— Biliyor musunuz, şairdir, denir.

Oysa Yahya Kemal için, bunun tersi söylenirdi. Söz gelişi,

— Madrit elçisidir, denirdi.

Çünkü onun Madrit, ya da Karaçi Büyükelçisi olduğunu bilmeyen bulunabilirdi de bir ozan olduğunu bilmeyen bulunmazdı. Şiiri, onun gibi, birinci iş olarak benimsememiş olan başka ozanlarımızın ise, memuriyetleri, ozanlıklarından önce akla gelir. Orhan Veli, şiirini korumak için, hiç bir iş tutmamıştı. Yahya Kemal ise resmî hiç bir sıfattan korkmamıştır.

Bir delikanlı için, ekmek elden su gölden yaşadığı günlerde, şiiri her şeyin üstünde tutmak kolaydır. Marifet bu durumu elli yıl sürdürebilmektedir. Yahya Kemal, şiiri, bütün ömrü boyunca bir delikanlı kalbi ile sevdi; olgun bir insan ciddiyeti ile de iş edindi. Bu bakımdan o, şiirlerini ister sevin, ister sevmeyin, tam bir ozandı.

Tanzimattan sonra yetişen ozanlarımızı, şiir dışı bir takım duygular, düşünceler oluşturmuştur: Vatan düşüncesi, hikmet, insancıl sevgiler, siyaset gibi. Yahya Kemal, şiire, şiir kaygusu ile gelmiş sayılı ozanlarımızdandır. Yettiği günlerde, şiirden başka her şeye benzeyen bu san'at-

atı kendine getirmiştir. Başka düşüncelerin yanında bir de «şîir düşüncesi» olduğunu göstermiştir. Bu bakımdan onun şiirlerini, ancak şiir öğrenmek için okumalıdır. Çünkü Yahya Kemal, şiir dışı bir şey öğretmez; şiirin öyle bir görevi olmadığı inanışındadır. Boşlukta alındığı zaman çok tartışma götüren bu davranış, Yahya Kemal'in yettiği günlerde neredeyse unutulmağa yüz tutan «şîir düşüncesi» nin uyanmasına yaramıştır. Bunun için de mesleğine yararlığı büyüktür.

Nice ozanda göz yumulan söyleyiş aksaklıkları, onun şiirinde, olduğundan daha kocaman görünürdü. Söz gelişi :

Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plâkta

Mısraı, bana hep yanlış gelmiştir. Bunun, «eski bir plâkta» olması gerekirken ölçüye uydurma kaygusu ile bu durumda bırakıldığını, böyle bir davranışın ise bir ozana yakışmayacağını söylemişimdir. Çünkü Yahya Kemal, kendisinin böyle yutturmaya kalkışacak ozanlardan olmadığı, şiirinin her kelimesi ile, en tam biçimini buluncaya kadar uğraştığı kanısını herkese aşılamıştı. Ozanın, bir söz ustası olması gerektiğini en çok ondan öğrenmişizdir. Yahya Kemal, bunu sadece bir düşünce, bir davranış olarak ileri sürmekle kalmaz, şiirlerinde de gösterir. Böyle olduğu içindir ki, Orhan Veli onun şiirini severdi. Yahya Kemal de, yeni şiirimizi, o şiirin en çok alaya alındığı günlerde anlayıp sormuştur. Onunla ondan sonra gelenler arasında kurulan bu anlayış, meslek saygısını gösterir. Şiirin, ne kadar çeşitli anlayışlarla ele alınırsa alınsın, önce bir meslek olduğunu anlatmak için, Yahya Kemal, bütün yaşayışı boyunca didinmiştir.

Genç ozanların, yenilik savaşı yaparken çoğu ona çalmaları, Yahya Kemal'i eski bir ozan gibi gördüklerini gösterir. Hangi ozan eskimemiştir? Şiirimiz, yalnız Yah-

ya Kemal'le değil, hiç bir ozanımızla, en yüksek yerine gelip durmamıştır. Ama bu yenileniş içinde sürüp giden bir şey de vardır. O da zanaatın kendisidir. Şiir anlayışları ne kadar ayrı olursa olsun, zanaata yararlılıkları ölçüsünde bütün ozanlar birbirlerine bağlanabilirler. Bu bakımdan, gerçekten yeni olan her genç ozanım, Yahya Kemal'i, ciddiyetle anlaması gerekir. Yazık ki, Yahya Kemal'in yanından ayrılmayan hayranları içinde, gerçek şiiri bilen çok azdı. Çoğu, yeni şiiri sevmiyen kimselerdi. Denilebilir ki, yeni şiire kızdıkları için Yahya Kemal'i alkışlıyorlar, onu köhnemiş düşüncelerinin bayrakları gibi göstermeğe yelteniyorlardı. Bu bakımdan, Yahya Kemal hayranlığında, beni daima tedirgin eden bir şey bulmuşumdur. Handiyse mistik bir tutumla, üstadı Park Otel'de ziyarete gidip, okuduğu şiirleri huş içinde dinleyenleri hiç anlamazdım. Böyle olduğu için de Yahya Kemal'e uzak durmağı yeğlerdim.

(3 Kasım 1958, TERCÜMAN)

ÇOK SEVİLEN ŞAIR YAHYA KEMAL'ın ARDINDAN

CELÂLETTİN ÇETİN

- «Roma'nın şarkını fethettiğin andan sonra,
- «Yüce dağlar gibidir gördüğün iş, Türk oğlu!
- «Girdiğin yerde asırlarca kabaştan başka,
- «Kurduğun devlet asırlarca muzaffer yürüdü.
- «Tâlim döndüğü en korkulu yıllarda bile,
- «Yürüyen düşmanı son hamlede daktın denize.»

Dün O'nu bıraktığımız yerde yalnız servilerin değil, denizin de getirdiği serinlik vardı. Bu yer iki gün önce

seçmişti. Bir parça güneş duruyordu penceresinde, bir parça gökyüzü, Elinden tuttu doktorun ve büyük bir rahatlık içinde konuştu :

«Doktor, eğer bir emri Hak vâki olursa beni Rumeli-hisarı'na gömün.»

Otuzdört yıl şiirin çilesini çekmiş, tarih dolu, güzel-lik dolu adam; önceleri bize dönülmez akşamın ufkunda olduğunu, cihana bir daha gelmiyeceğini söylemiş ve ölü-mü şu mısralarla anlatmıştır:

«Ölüm âsûde bahar ülkesidir rinde»

«Kalbi her yerde buhurdan gibi yıllarca tüter»

«Ve serin serviler altında kalan kabrinde»

«Her seher bir gül açar, her gece bir hüfûl öter.»

Böylece bize ölüm karşısında hep büyük kalmayı öğüt-le din, buna sevindik. Fakat, «Bir tel kopar âhenk ebe-diyyen kesilir.» mısraının acı gerçeği yok mu, işte bizi yakan da o...

Ah, o tel koparan ölümü durdurmak elimizde olsay-dı... Biliyorum böyle boş lâflar etmek, bu denli hayâl-lerle avunmak yersizdir, anlamsızdır. Ama acımız çok büyük oldu da... O telin kopmuş olmasına, o âhengin ke-silişine nasıl katlanacağız bilmem.

Dolmabahçe sırtları, ölürken kaç vurdüğünü göreme-diğim saat kulesi, Üsküdar kıyıları, «Bağlarbaşı goncesı», Çamlıca akşamları ve Vatan dağlarının kuytu ormanları.

İşte bunlar tam 19 yıl 163 numaralı otel odasına, be-kâr odasına bir bir geldiler, bir bir konuşturdular O'nu.

Bu 165 numaralı odayı kapalı tutanlar, «Hastahaneye gideli yirmi gün oldu »diyorlar, «O bizim otelin güncesi idi» diyorlar ve öldüğüne inanmıyorlar. Kimse inanmıyor öldüğüne, hele İstanbul hiç mi hiç inanmıyor...

O gün odasını temizliyen otele kadına çayını getiren

garsona ve güneşi poyrazıyla günaydın diyen İstanbul'a, rahat rahat gülmüş, «Genc geleceğim» demişti. Sözünde durmadı.

Çok sevdiği güneşli İstanbul sabahı dün O'nu cami avlusunda karşıladı. Sonra eller üstünde Beyazıt Meydanı, sonra top arabası ve boğaz kıyıları ve sonra dilediği yer, Rumelihisarı...

Rumelihisarı'na gömülmeyi niçin istemişti? Bunu daha önce, 25 yıl yanından ayrılmamış sadık dostu Asım Sönmez'e açmış. «Daha ölümün gelip kapıyı çalmasına on beş yirmi gün vardı» diyor bu dost ve anlatıyor: «Hastahane'de başucunda oturuyordum. Bir ara nedense ölüm-den ve insanın gömülmeyi arzu ettiği yerden söz açıldı. İsrarla sordum, şöyle dedi. «Ben Rumelihisarı'nı isterim. Zira orası ilk Fetih Şehitleri'nin gömüldüğü yerdir.»

«O'na dair o kadar çok şey kaldı ki bende. O benim ailemden, en yakınım'dan daha kıymetliydi. Ondan...» gözleri doluyor Asım Sönmez'in ve hıçkırıyor... Nöbetçiler selâma duruyorlar, al bayrak sarılı tabutun başında. Kasım ayı böyle güneşli, böyle aydınlık gün getirmemişti İstanbul'a.

«O, İstanbul'un güneşine ve bir de poyrazına hayrandı» diyor gene Asım Sönmez ve ekliyor: «Ondan feyz aldım tarihin bir çok gizli köşelerini o bana anlattı.»

Geçen yıl hastalığı gene nüksetmişti. Kendisine kan veriliyor. Samsun'un köylerinden Hasan Çakır adında bir gencin kanı. Bu kan O'na bir canlılık, bir tazelik getiriyor. Dün ardından ağlayan binlerce İstanbullunun arasında bu köylü çocuğu da vardı. «Ah diyor Hasan Çakır, «Hasta haberini çok geç aldım.

Daha önceden bilseydim, ne yapar yapar gelirdim » hastahane'ye, gene kan verirdim. Çünkü kanım O'na çok iyi gelmişti.»

Daha neler söylemediler, neler anlatmadılar ki O'nun için. Gene çok yakın dostu Profesör Vehbi Eralp hıçkırıklarını zor tutarak şöyle dedi :

«Üç sevgilisi vardı onun. Vatan, millet ve İstanbul.» Daha sonra da sanatçı yönüne dokunuyor Profesör: «Şiire dair bir konuşmamızda, «Misra benim haysiyetimdir» demişti. İşte taşta kazılacak bu sözünü hiç unutamam onun.»

Son yıllarda yalnızlık duygusu iyiden iyiye sarmıştı O'nu. Ve bu yüzden Üsküdar'a bakan 165 numaralı odasında ölüme dair çok şey söylemişti. Baki Süha Ediboğlu, «Kendi elyazısıyla yazdığı ve bana ithaf ettiği dört misra ezberimdedir» diyor ve okuyor:

«Yokmuş bu hayâl ettiğimiz ölüme yol»

«Artık ne açıl ey gül-ü ümmid, ne sol»

«Ey rûyi zemin bu yeşimizden sonra»

«İster vîran ol, ister âbadan ol.»

Son olarak Yaşar Nabi Nayır'la konuşuyorum. «Bu gerçekten büyük şairin ne yazık ki bundan böyle takipçisi olmayacaktır» diyor ve ekliyor: «Yahya Kemal bence eski edebiyatımızla yeni edebiyatımız arasında ayakta duran son köprüdür. Bugün onun ölümü ile bu köprü de yıkılmış bulunuyor.»

(3 Kasım 1958, DÜNYA)

YAHYA KEMAL

ORHAN HANÇERLİOĞLU

Çağdaş Türk şiirinin babası Yahya Kemal öldü. Büyük çapta bir şairdi. Divan şiirini Batıya bağlayan bir köprüydü. Günümlük Türk şiirinin genç kuşakları hep

bu köprünün üstünden geçtiler. Yahya Kemal olmasaydı Batı tekniği içinde gelişen Türk şiiri Divan geleneğine bu kadar rahatlıkla oturamazdı. Ama, elbette başka bir Yahya Kemal çıkardı, diyenler de bulunacaktır. Benim söylediğim de bundan başka bir şey değil. Divan geleneğine Batı ölçülerini getirmek için Yirminci yüzyıl Türk şiirine gelmesi gereken o Yahya Kemal, işte bu Yahya Kemal'dir.

Yotmış dört yaşındaydı. 1884 yılında Üsküp'te doğmuştu. Niş'li Yunusbeyzade İbrahim Naci'nin oğluydu. 1903 de Paris Siyasal Bilgiler Okulunu bitirmişti. 1912 de İstanbul'a dönünce Darüşşafaka'ya öğretmen olmuştu. 1915 de o zaman Darülfünun denilen Üniversiteye medeniyet tarihi profesörü seçildi. Sonraları Batı edebiyatı tarihi, Türk edebiyatı tarihi okuttu. 1922 de Lozan'a giden barış kuruluma müşâvir olarak katıldı. Barıştan sonra, 1923 de Urfa milletvekili seçildi. 1926 da Varşova, 1929 da Madrid, 1931 de Madrid'le beraber Lizbon elçisi oldu. 1934 de gene milletvekili seçildi. Bir aralık Halk Partisi'nin estetik müşâvirliğini yaptı. Emekliye ayrılmazdan önce Pakistan'a büyük elçi olarak gönderilmişti. Hayatının son yıllarını Parkotel'de, tek başına yaşamakla geçiriyordu. Akşam üstleri Parkotel'in salonundaki masası sanatçılarla, sanatseverlerle çevrilirdi. Onun tatlı tatlı anlattığı çeşitli anıları, çeşitli bilgileri dinlemek başlıbaşına bir mutluluktur.

Ardından söylenebilecek en güzel sözü, gene kendisi, şu sağlam mısralarıyla söylemiştir:

**Ömrün şu biten neşvesi tām olsun erenler,
Son meclisi cām üstüne cām olsun erenler**

**Şükranla vedâ ettiğimiz cāmı fenâya
Son pendimiz ahlâfa devâm olsun erenler.**

Dünyada bu iksir ile mes'ud olan ervâh
Ukbâda da sermesti müdâm olsun erenler.

Câizse harâbâtı îlâhîde de her şeb
Yârân yine rindânı kirâm olsun erenler.

Tekrâr mülâki oluruz bezmi ezelden
Evvel giden ahbâha selâm olsun erenler.

Ölümünün ertesi günü, İstanbul gazetelerinde, ağzından dökülen son sözler olarak şu iki mısra çıktı: «Ölmek kaderde var, yaşayıp köhnemek ne hazin - Buna bir çare yok mudur yâ Rabbülâlemin...» Bu iki mısra da yanlış-
tır. Birincisinde aruz ölçülerine göre bir fazlalık ikincisinde eskilerin deyişiyle takdim tehir vardır. Hep bildiğimiz gibi Yahya Kemal arûzu çok iyi bilen, ölçüleri ustaca kullanan titiz bir şairdi. Bu yanlışlıkları yapmazdı. Ya bu mısraları not eden sayın doktor yanlış anlamış, ya da gazetelere yanlış geçmiş olacak. Yahya Kemal herhalde şöyle söylemiştir: «Ölmek kaderde var, yaşayıp köhnemek hazin - Bir çare yok mudur buna ya Rabbülâlemin.»

(5 Kasım 1958, YENİ GAZETE)

BÜYÜK BİR IŞIK SÖNDÜ...

ENİS TAHSİN TİL

Büyük şair Yahya Kemal Beyatlı hayata gözlerini kapamış... Bunu haber aldığım zaman çok müteessir oldum. Yahya Kemal'i kırk beş senedenberi tanırdım. İlk tanışmamız, Birinci Dünya Harbi esnasında Hilâliahmer merkezinde olmuştu. Harbi takip eden senelerde Babıâli caddesinde, gazete idarehanelerinde rastladıkça görüşü-

yorduk. Tatlı ve coşkulu konuşması hayranlık uyandırmıştı, onu bir musiki dinler gibi dinlerdik.

Yahya Kemal yalnız büyük bir şair değil, aynı zamanda kıymetli bir tarihçi idi. Bilhassa son devrin tarihini çok iyi bilirdi. Darülfünunda müderrislik etmiş, muhtelif tarihlerde mebus seçilmiş, bir aralık diploması kariyerine girerek Varşova ve Madrid elçiliklerinde bulunmuştu.

Büyük şair İstanbul'un bilhassa Boğazığını çok severdi, şairlerinin çoğunda bu sevgisini terennüm etmiştir.

Yahya Kemal'in nesri de nazmı kadar tatlı ve kuvvetli idi. Gazetelerde, mecmualarda çıkan yazıları her zaman zevkle okunmuştur.

Büyük şairi iki sene evvel Parkotelinde görmüştüm. Bir kenarda yalnız oturuyordu. Zayıflamış, yüzü çok sararmıştı. Hâli, tavrı, herkes için mukadder olan büyük yolculuğa hazırlanmakta olduğunu gösteriyordu. Aile mecmuasında çıkan, Münir Nureddin Selçuk tarafından bestelenen «Rindlerin Akşamı» başlıklı aşağıdaki şiiri bunu aksettiriyor:

Dönülmez akşamın ufkundayız, vakit çok geç:
Bu son fasıldır ey ömrüm, nasıl geçersen geç!

Cihana bir daha gelmek hayal edilse bile.
Avunmak istemeyiz öyle bir teselliyle.

Geniş kanatları boşlukta simsiyah açılan.
Ve arkasından güneş doğmıyan büyük kapıdan

Geçince başlayacak bitmiyen sükunlu gece.
Guruba karşı bu son bahçelerde, keyfince,

Ya şevk içinde harab ol, ya aşk içinde gönül!
Ya lâle açmalıdır göğsümüzde, yahut gül.

Yahya Kemal'in ölümü, memleket için her bakımdan

büyük bir kayıptır. Kardeşi sayın Reşat Beyatlı'ya, ailesi efradına, dostlarına başsağlığı dileriz. Nur içinde yatsın.

(2 Kasım 1958, VATAN)

İSTANBUL ÂŞİĞİNİ KAYBETTİ

VEHİBİ CEM AŞKUN

Yahya Kemal, bütün bir ömür boyunca İstanbul'u sevmiş, İstanbul aşkını mısralaştırmış bir şairimizdi. Onda dünle, bugün bir şiir kimliği içinde yaşamaktaydı. Mısralarında ne bir yoksulun gözyaşı, ne dertli bir yüreğin iniltisi vardır. O, başlı başına bir şiir dünyasıydı. Memleketin sıkıntılı günlerinde ruhunu ezen, onu kendi iç dünyasından uzaklaştırmak isteyen olaylardan kurtulmak için, ana vatandan uzaklaşmıştı. Bunu «Açık Deniz» de ne güzel anlatır. Dedelerinin akıncı ruhunu duyabilmek için Rakofça kırlarının hür havasını almaya gider. Atlas Okyanusunun med günlerini görür ve bir insan ruhunda üyandığı ihtiyacı dile getirir.

Bununla beraber «Altın Çehri» başlıklı yazısında Anadolu ayaklanmasını över. Kendinden sonra doğmuşların gelecekteki hayatlarına imrenir, onlara gıpta eder. Anadolu kadınlarının her birini, tarih sayfalarında saygıyla anılan Kartaca kadınlarından daha büyük görür. Onun gözünde her Anadolu kasabası bir Altın çehridir.

Yahya Kemal İstanbul'a âşıktı. Yalnız bir semtini sevmek için bile ömrü kısa buluyordu. Bu yüzden yazların yavaş geçmesini, günlerin de hiç kısalmasını istiyordu. Zira, ölmek ona ırkıntı vermiyordu. Ancak vatan-dan ayrılışı zordu. Bu acıya dayanamıyordu.

**Hiç dönmemek, ölüm geccesinden bu sahile
Bitmez bir özleyiştir, ölümden beter bile.**

Ne yazık ki korktuğuna uğradı... «Sessiz Gemî» onu da sessizce sevdiği yerlerden uzaklaştırdı. Ölüm gecesi kapısız, penceresiz kucağına çekiverdi.

Büyük şairi 1933 yılının bir kış ayında görüp, elini sıktım. O güne kadar yalnız eserleriyle tanıdığım ünlü şairimizi, şahsen de tanımak suretiyle derin bir memnunluk duymuştum. Ankara caddesinin bir kitapçı dükânındaki bu tanışmada benim gibi daha birkaç sanat ehli de vardı. Bize «Ne yazık ki biz, bize bizden öncekilerin gösterdiği ilgiyi size gösteremiyoruz. Gelişmelerinizde en küçük payımız yoktur. Yeni nesli tanımıyoruz. Bu bir kusura» demişti.

«Üstad, çok az yazıyorsunuz?» sorumuza da: «Başlanmış çok şiirlerim var. Fakat bir türlü bitiremiyorum.» cevabını vermişti. Sonradan bu bitmiyen şiirlerin bir kısmını zaman zaman basında gördük. Belki perişan evrakı arasında daha kim bilir ne kadar başlanmış, fakat bitmemiş şiirleri vardır?...

Yahya Kemal, tarih bilgisi en sağlam şairlerimizdendi. Kafasında ve gönlünde Türk tarihinin görkemliği, onun için bir heyecan kaynağıydı. Mohaç Türküsü'nde, Akıncılar adlı küçük şiirlerinde, bu heyecan, his ve hayalden örülmüş bir söz anıtı hâlinde gönülleri doldurmaktadır. İnsan bu şiirleri okurken, tarihin sesini duyuyor; akınca dedelerimizin kahramanlıklarını, atlarının nallarından çıkan sesleri işitir ve götür gibi oluyoruz.

O, tarihin ululuğunu yalnız akınlarda değil, sanat ve fikir hayatındaki üstünlüklerini de dile getirmek suretiyle yansıtmaya çalışmıştır. «İtri» gibi şiirleri böyle bir duyuşun ürünleridir.

Onda şiir ne sadece söz, ne de his ve hayaldir. Düşü-

nüp, duyduklarını kelimelerin de en temiz ile dillendirmişti. Hiçbir mısramda en ufak alelâdeliğe rastlanmaz. Duyuşları kadar, anlatışları da arı ve ritmiktir. Aruz onda Araplığı kaybetmiş, Türk dilinin kendine has güzelliği-ne bürünmüştür. Hiçbir zorluğa uğramadan okunur. Eskilerin «haz» bedii» dedikleri, edebî haz Yahya Kemal'in şiirlerinden bol bol tadılır.

Üfket belâlı şey, fakat uzlet sıkıntılı,
Bilmem nasıl geçirmeliyim son beş an yâd?
İnsanlar anlaşıldı, cihanın da sırrı yok,
Kalsaydı terkâşimde eğer son bir âtım ok,
En tatlı bir hayal için atmazdım ufkuma...
Dalsın yakında gözlerim artık son uykusuna.
Gördüm ve anladım yaşamak macerasını,
Bâkiyse ruh eğer, ölmezdim bekasın.
Hülyası kalmayınca, hayatın ne zevki var?
Bitsin hayırlısıyla, bu beyhude sonbahar...

Bitti ve şair özlediğine ulaştı. Yalnız muhakkak ki, «ölmeden evvel ölmek» talihsizliğine uğramadı, sevilir, sayılırken öldü. Nur içinde yatsın.

(5 Kasım 1958, DÜNYA)

YAHYA KEMAL BEYATLI

(1884 - 1958)

NECDET EVLİYAGİ,

Büyük Türk şairi Yahya Kemal Beyatlı evvelki sabah Allahın rahmetine kavuşmuştur. Kendisi bir müddetten beri amansız bir hastalığın pençesine yakalanmıştı.

Yahya Kemal çapında bir şaire malik olmak, her halde bir millet için dünyanın en büyük nimetlerinden biridir. Bugün, not defterlerini ona ait şiirlerle süslemeyen ve şiirin ruha verdiği huzuru, onun mısralarında bulmayan bir kimse tasavvur edilemez.

Yüz yıllar boyunca devam edegelen Türk şiirinin yarım asırlık mâzisi içerisinde girecek olursak, çeşitli sanat cereyanları ve garplılaşma hareketleri arasında, her bakımdan Türkçeyi aksettirebilen, ona has bir ses arıyan ve nihayet mısra zevkini yaratmağa çalışan Yahya Kemal'i görürüz.

Gür ve tatlı bir sese, zengin bir kültüre malik olan Yahya Kemal'in muhavereleri de şiirleri kadar insanı kendine çeken hususiyetlerinden biridir.

Yahya Kemal Beyatlı 1884 yılında Üsküp'de doğmuş olup Niş'li Yunusbeyzade İbrahim Naci beyin oğludur. İlk ve orta tahsilini Üsküp ve Selânik'te yaptıktan sonra, İstanbul'a gelmiştir. 1903'de Paris'e giderek, siyasi bilimler mektebinde okumuş ve Sorbon'da Tarih derslerini de takip etmek suretile yüksek tahsilini tamamlamış ve 1912 yılına kadar Paris'te kalarak edebiyatla meşgul olmuştur.

Yahya Kemal, 10 yıl kadar böylece: bilhassa edebiyat ve tarih kültürünü genişletmiş, aynı zamanda Fransız edebiyatının meşhur simalarını yakından tanımak fırsatını bulmuştur. Bunlar arasında Jane Moreas, Yahya Kemal'in en çok temas ettiği ve muhtelif sanat mevzularında hem fikir olduğu yakın bir dostu idi.

Avrupa'dan döndükten sonra, edebî zevki ile, bilisiyle; bilhassa özli ve işlenmiş mısralarile kısa bir zamanda tanındı. Önce Darülfünun'da muallimlik etmiş, gazete ve mecmua'arda makaleler yazmış, sonra da Darülfünun müderrisliğine seçilerek 1915 den 1923'e kadar Medeniyet Tarihi, Garp Edebiyatı Tarihi ve Türk Edebiyatı Tarihi

derlerini okutmuştur. 1922 de Lozan sulh heyetinde müşavir sıfatıyla bulunmuş, 1923 de ikinci devrede Milletvekili olmuş, 1926 Varşova, 1929 yıllarında Madrid elçiliklerine tayin edilmiştir. Sonra tekrar Milletvekilliğine dönen Beyatlı, müteakiben Pakistan büyük elçiliği vazifesine getirilmiştir.

Gençliğinin mühim bir kısmını Avrupanın muhtelif memleketlerinde geçiren büyük şairimiz Parnasiyenleri ve bizim divan üstadlarını her bakımdan geçerek yazdığı güzel şiirlerle hakiki değerini ortaya koymuştur.

Yahya Kemal, garp sanat kültürü ile şark felsefe ve estetiğini en anlayışlı bir terkip içinde ifadelendiren yegâne şairimizdir. Buna mukabil şiirlerinin ruhu ne tamamen şarklı; ne de garplıdır. Onun şiirlerinde klâsik beyit zevki, yeni bir anlayış ve mükemmel bir ahenk içinde devam etmektedir. Tarihimizin hangi safhasına baktırsanız bakınız, orada Yahya Kemal'i bulacaksınız ve fet-hedilmiş bütün uzak diyarlardan sesini duyacaksınız. Fatih, yeni bir devir açan zaferini kazandığı zaman İstanbul surlarına tırmanan yeniçerilerle beraber onu da görürsünüz. Ufacık bir kuvvetle Mora'ya yüklenen Evranos-oglu, Sırbıya'da krallara hükmeden İshak bey ve nihayet Avrupa'nın her tarafında at koşturan akıncı cedlerimizin arasında Yahya Kemal de vardır:

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik.

Krallara el öptüren Kanuni Sultan Süleyman, bir çok zaferlerden sonra, ordugâhını Macaristan'da Mohaç ovasına nakletmişti. İşte, Yahya Kemal'in atı burada da Türk süvarilerle beraberdir:

Bizdik, o hücumun bütün aşkile kanatlı

Bizdik o sabah, ilk atılan safta yüz atlı

**Uçtuk, Mobaç ufkunda görünmek hevesile;
Canlandı o meşhur ova at kısnemesiyle!**

Yahya Kemal'in hemen bütün şiirlerinde, kelimeden kelmeye; mısradan mısraya büyük bir rahatlıkla geçilir:

**Kandilli yüzerken uykularda,
Mehtaba sürükledik sulara**

Büyük şairimiz, denizin ruhu ile kendi ruhu arasında öyle bir yakınlık tesis etmiştir ki deniz mefhumu, Be-yatlı'da hemen hemen daima sonsuzluk ve ebedilik hasretinin sembolü olmuştur. Bunu, Deniz Türküsü'nde daha açık bir şekilde görüyoruz:

**Dolu rüzgârla çıkıp ufka giden yelkenli,
Gidişin seçtiğin akşam saatından belli.**

Üstad, —Rindlerin ölümü— isimli şiiriyle, ölümün ebedileşen tasvirini geniş bir muhayyile âleminde süzek yapıp, acıyı, ızdırabı ve ölümünde —Sessiz Gemi— şiirinde terennüm etmiştir.

**Artık demir almak günü gelmişse zatından,
Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan,**

**Hiç yolcusu yokmuş gibi sessizce alır yol;
Sallanmaz o kalkışta ne mendil ne de bir kol.**

**Ruhunda kalanlar bu seyahattan elemli,
Günlerce siyah ufka bakar gözleri nemli.**

**Biçare gövâiller! Ne giden son gemidir bu!
Dünyada sevilmiş ve seven nafle bekler;**

**Bilmez ki giden sevgililer dönmiyecekler.
Bir çok gidenin her biri memnun ki yerinden,
Bir çok seneler geçti; dönen yok seferinden.**

Yahya Kemal, her şeyden evvel İstanbul'a âşık bir şairdi. İsmail Habîb Sevük, bir makalesinde bu hususta şöyle diyor:

«— Her şeyden önce büyük şairin İstanbul'a karşı —Kara sevdalı bir âşık— olduğunu belirtmek gerektir. Zaten öyle bir âşk olmasa o şiir meşkleri yapılamazdı.»

Bu aşkın derinliğini —Zarîf dostluk havasının ilhamıyla— isimli şiirinden pek güzel anlıyoruz:

Gelmekçin ikinci bir hayata
Bir gün dönüş olsa ahiretten,
Her ruh açılıp da kâinata,
Keyfince semada tutsa mesken
Talih bana dönse nazikâne,
Bir yıldızı verse malikâne,
Bigâno kalır o iltifata:
İstanbul'a dönmek isterim ben.

Bu isteyiş, İstanbul'u yıldızlardan da kâinatın da üstün görüş değil de nedir? Pakistan büyük elçiliğinden döndüğü zaman Cumhuriyet gazetesinde neşrettiği —Bir başka tepeden— başlıklı iki kıt'alık son şiiri de İstanbul sevgisinin topyekûn bir bilânçosunu veriyor.

Yahya Kemal, tarihi dilimizi güzelleştirmek uğrunda çalışanların daima başında yer almış ve Türkçeye bir sanat dili olmak pâyesini kazandırmıştır. Büyük şairimize Allahtan mağfiret dileriz.

(3 Kasım 1958, ZAFER)

BÜYÜK ŞAIR İSTANBUL'A AŞIKTI

MUHTAR SENCER

Bundan 18 yıl evvel bir Ramazan günü Beyazıt camiiinde bulunan üç, beş genç birdenbire camie büyük şair Yahya Kemal'in girdiğini görmüş ve hemen yanına giderek kendisiyle görüşmeğe başlamışlardı. Bu gençler arasında ben de vardım.

O devrin meşhür hafızlarından ve kendisine methedilen hünkâr imamı Necati efendiyi dinlemeğe geldiğini beyan eden üstad ile muhtelif edebî mevzular üzerinde sohbet etmiştik. Bizi Park Otele davet etmişti.

Birkaç gün sonra üstadı ziyarete gittim ve bu ziyaret-retleri sıklaştırdıkça kendisinin büyük kudretine ve kültürüne hayran oldum.

İstanbul'un aşığı olan büyük şair: İstanbul ve Türk milleti durdukça yaşayacak şaheserler yazmıştır.

Talih bana dönse nazikâne
Bir yıldızı verse malikâne

Bigâne kalır o iltifata
İstanbul'a dönmek isterim ben

veya

Sana dün bir tepeden baktım, aziz İstanbul
Görmedim gezmediğim, sevmediğim hiçbir yer

Ömrüm oldukça gönül tahtına keyfince kurul
Sade bir semtini sevmek bile bir ömre bedel.

diye İstanbul'a hayranlığını ifade eden en büyük şairimiz bir akşam üstü kendisini ziyarete gittiğinde bir müddet görüştüktan sonra Belediye Gazinosuna gitmemizi arzu etmişti. Mebustü, Ankaradan yeni gelmişti. Gazinonun de-

nize nazır bir köşesinde oturmuştuk. Her zamanki gibi kendisinin son şiirlerini okuyordu, birdenbire:

— Aziz Sencer, bak diyerek Çamlıca tepesinden yükselen mehtabı ve muhteşem manzarayı gösterdi ve: «Talih bana dönse nazikâne» diye başlıyan kıt'ayı okudu.

Bunu müteakip ben İstanbul'a dair yazdığı şiirlerden okumaya başladım. Bir taraftan dinliyor, bir taraftan da gözlerinden yaşlar dökülüyordu.

Üsküdar vasfında gazeli, Üsküdar'a ve İstanbul'a ait diğer şiirleri ve nihayet büyük şaheseri Koca Mustafa Paşa'sı ile o İstanbul şehrine dair ve nesillerden nesile dilerden düşmiyecek olan şaheserler bırakmıştır.

Yeni ruh ve zevk ile yazdığı gazellerine bütün güzel-liğini sokar. Yeni ruhta şiirleriyle şiire yeni zevk getiren şairin edebî cephesi hakkında selâhiyetli kalemler herhalde birçok şeyler yazacaklardır. Ben bunlardan değil hakkırlar arasında yazdığım bu yazımda onun İstanbul'a olan sevgi ve hayranlığından bahsettim.

Koca Mustafa Paşa'sı, Üsküdar'ı, Cihangir'i, Kanlıca, İstinye'si ve bütün semtleriyle İstanbul'u dile getiren büyük şairi İstanbulluların ve sayın Belediye Başkanımızın unutmamaları lâzımdır. Ahrete pencerelerin oradan açıldığını bildirdiği ve ruhunu o civarda bir hastahane teslim ettiği Aksaraydan itibaren açılacak caddeye Yahya Kemal isminin verilmesi için Belediyemizin şimdiden harekete geçmesini ve Üsküdar için yazdığı bir şiirin Üsküdar iskele meydanında münasip bir yere mermer üzerine yazılarak asılmasını ve İstanbulluların kendi şairleriyle daima karşılaşabilmeleri için şehrin münasip bir yerine bir büstünün dikilmesini temenni ve teklif ediyor ve sevgili Yahya Kemal'imize nur içinde yat diyorum.

(İSTANBUL EKSPRES)

KURDUN DIŞISI VE YAVRULARI

HALİL LÜTFİ DÖRDÜNCÜ

Bu yazının başlığı büyük şair Yahya Kemal'in bir makalesine koyduğu başlıktır. Birinci Cihan Harbi'nin Mütarekesinde idi. Celâl Nuri merhumun İleri gazetesinde müdür idim. Celâl Nuri, memleketin vatanseverleri ve İttihatçılar ile beraber İngilizler tarafından Maltaya sürülmüştü. (İleri) gazetesi Babıâli caddesinde Reşid Efendi hanının dışı kârgir ve içi ahşap bir kaç odadan ibaret olan altı üstü iki katını işgal ediyordu.

Yazı ve idare işleri burada; baskı işleri de hanın karşısındaki Sancakçıyan matbaasının düz makinasında basılıyordu.

Merhum Celâl Nuri'nin kardeşi Sedad Nuri Paris'ten gelmiş kendi ticarî işleri yanında gazete işlerine de bakıyordu. Diğer kardeşi Suphi Nuri ise daha Paris'te okuyordu.

(İleri) gazetesi, Celâl Nuri Malta'ya sürülmeden evvel (Âti) adıyla neşrediliyordu. Bunun kapatılması üzerine Celâl Nuri'nin atılğan ve hamleci yazılarına uygun gelen (İleri) adını almıştı. O zaman, Vakıf, İstiklâl, İfham, Söz adında yeni çıkmış gazetelerle, eski İkdâm ve Sabah gazeteleri çıkıyordu. Bunlardan başka Said Mollanın (İstanbul), Refîî Cevad ve Pehlivan Kadri'nin (Alemdar) gazeteleri neşredilmekte idi. (İleri) bunların hepsinden ileride idi. Antalya mebusu Giridli Ahmed Saki haricî haberleri yazar, Hasan Âli Yücel, Bahattin Tevfik, Sami zade Süreyya, Sami Karayel, Sait Çelebi, Cevad Gültekin muhabirlik ederlerdi.ERCÜMENİ EKREM (Gün batarken), (Gemi Arslanı) adı ile romanlar yazar, Ali çocuk yazı işine bakardı, Aka Gündüz (Serkünkebin) imzasıyla fıkraları işlerdi.

O zaman, Celâl Nuri'nin dostu ve yakın arkadaşı Osmanlı İmparatorluğunun Ziraat ve Ticaret Nezareti Müsteşarı olan Muammer Raşid Sevük (İleri) ye başmakale yazardı.

İtilâf Devletleri sansürü, yerli azınlığın zalim kuvvetleri ile beslenerek gazete yazılarının satırlarına değil kelimelerine, yazıların başlıklarına ve harflerin cinslerine dahi mâna vererek iki sahifeden ibaret olan gazetelerin büyük bir kısmının beyaz çıkmasına sebep oluyorlardı. Bunun dışında Galatada Arapyan hanında İngiliz mahkemesi ve hapishanesi, Tepebaşıda İngiliz Sefarethanesi binasında İstintak dairesi ve Bayezid'de (şimdiki Üniversite) Serasker kapısında da Kürt Mustafa Paşa Divanıharbi kurulmuştu.

Boğazlıyan Kaymakamı Kemal Bey Bayezid meydanında asılmış, Osmanlı İmparatorluğunun Dahiliye Nazırı Hazım Bey ise Sultanahmed hapishanesindeki hususi hücrelerinde idam hükmünü bekliyordu.

İşte bu hava ve manzara karşısında bir gün Yahya Kemal, Reşid Efendi hanımın eski, geniş ve siyahlaşmış ahşap merdivenlerini gıcırdatarak yukarı çıktı ve doğrudan odama girdi. Yer gösterdim, oturdu.

Birbirimize takılır ve şakalaşırdık. Elindeki yazıyı uzattı:

— «Bunu gazetene koyar mısın?» dedi. Aldım. Eski yazı zamanı, baktım serlevha şu idi:

«Kurdun Dişisi ve yavruları»

Bir hamlede okudum ve durdum. O günlerde Fransız Generali Franşe Desperay Sirkeci istasyonundan beyaz bir atın üzerinde kendisine İstanbul Fatihi süsü vererek şehre girmişti. Yahya Kemal durduğumu ve tereddüdümü görünce:

— «Yoksa korkuyor musun?» dedi. Bu söz gücüne gitti, birden:

— «Hayır.. Yarın bunu gazeteye koyacağım ve ne yapıp yapıp sansürden kaçıracağım!» dedim.

Bu yazıyı bulup aynen neşretmeyi çok isterdim. O günkü hava ve manzara karşısında Yahya Kemal'in bu büyük cesareti beni de şahlandırmıştı. Yazı hatırımda kaldığına göre kurdun dişisi ölse de yavrularının düşmanın hakkından geleceğine daırdı.

Ertesi günü bu yazı çıktı. İtilâf sansürü, İtilâf zabıtası, bizim yerli polislerle birleşen yabancı polisler matbaayı bastılar. Sansürün gözünden kaçtığından kabahati kendilerinde bularak her ne kadar gazeteyi kapatmamışlarsa da yazı işleri mesul müdürü Sami Karayeli tevkif etmek için aradılar, sordular. Bunun böyle olacağını bildiğimiz için o gün, Sami'yi Boğaziçinde Yeniköy'de bir eve kapattık, günlerce nöbet tutan hafiyeler, polisler, resmi elbiseli yabancılar eli boş döndüler ve zavallı Sami Karayel Yeniköy'de gizlenirken biz her gün gazetenin başına kimbilir daha neler gelecektir diye düşünürdük.

İşte Yahya Kemal «Kurdun dişisi ve yavruları» adlı tek yazısıyla haşmetli, mağrur İtilâf kuvvetlerini haftalarca, hattâ aylarca tetik üstünde tutmuş ve böylece, telâş içinde bulundurmıştı. Allah rahmet eylesin.

(5 Kasım 1958, YENİ GAZETE)

YAKIN DOSTLARI YAHYA KEMAL'I ANLATIYOR

Anlatan: MELEK CELÂL

Yazan: ŞEMSİ KUSEYRİ

«Kemal Beyin niçin evlenmediğini tam olarak izah edemem. Ancak çok senece evvel Celile Hanım isminde

çok güzel bir kadına âşık olduğunu ve kendisiyle evlenmek istediğini biliyorum. Bu izdivaca Yahya Kemal Beyin arkadaşlarının mâni olduğunu söylerler. Kemal Bey, Celile Hanımı çok severdi. Öye sanıyorum ki, Yahya Kemal Bey Celile Hanımla evlenemediği için bir daha evlenmedi.

Yahya Kemal Beyin Celile Hanım için duyduğu aşkı, ona hiç bir kadın unutturamadı. Celile Hanımdan sonra da birçok defa âşık olduğunu biliyorum. Bu aşkları şiirlerinden de anlamak mümkündür. Fakat en büyük aşkı Celile Hanım idi.

YAHYA KEMAL ÇOK KISKANÇTI

Merhumun hissi bahislerde çok toleranslı ve başkasının hislerine karşı hürmetkâr olduğunu söylemiştim. Ama bana şu hâdiseyi anlatmıştı:

Celile Hanımla seviştikleri sıralarda Kemal Bey Adada Celile Hanım da Nişantaşında kalırmış. Kemal Bey bir gece Adaya dönerken Celile Hanım, o gece evden çıkacağını kendisine söylemiş. Fakat gece yarısına doğru Kemal Beyde bir şüphe başlamış «Acaba hakikaten evde mi, yoksa sokağa mı çıktı?» diye düşünmeğe başlamış. — O zaman telefon yoktu — Bir türlü uyuyamamış. Nihayet Celile Hanımın evinde olup olmadığını gidip tahkik etmeğe karar vermiş... İstanbula inmek için o saatte vapur bulamadığı için sandalla Maltepeye, oradan Kadıköye, ve Kadıköy'den yine bir sandalla İstanbul'a geçmiş. Saat epey ilerlemiştir. Kemal Bey Köprüden Nişantaşı'na Celile Hanımın evine kadar yürümüş. Burada bir sürprizle karşılaşacak. Celile Hanımın evinin penceresinde ışık var. «Acaba içeride misafir mi var?» diye tereddüt etmiş. Pencerenin altında ışık sönmüştü kadar, hattâ sabaha kadar beklemiş ve sevgilisinin evde yalnız olduğuna kanaat getirdikten sonra bir otele giderek uyumuş.

CELİLE HANIM İÇİN BİR ÇOK ŞİİR YAZMIŞTI

Celile Hanım bir kaç sene evvel vefat etti. Kemal Bey onun için bir çok şiir yazmıştır. Yanılmıyorsam «Vuslat» Celile Hanım için yazılmıştır.

Evimiz Moda'da olduğu için Kemal Bey Klübe bizim evden gitmeyi âdet edinmişti. İçinde çamaşırları bulunan bir küçük çanta ile bize gelirdi. O çanta şimdi bizde kaldı. Onu çok büyük bir hâtıra olarak saklıyacağım.

HAVAMIZI DEĞİŞTİRDİ

Yahya Kemal Bey tab'an çok coşkundu. Evimize geldiği günler, havamız birden değişirdi. Tamamiyle bize hâkim olurdu. Tâbir caizse evimizin direksiyonu onun eline geçerdi. Söyler anlatır, güler ve güldürdü.

Fakat bâzen mahzun olduğu zamanlar da olurdu. Yine bize gelir ve bir çocuk gibi saf ve temiz kalbiyle «Ah; Sultanım» diye başlayarak bana dertlerini anlatırdı. Onun bu hâli hiç bir zaman gözümün önünden gitmez. O koca vücutlu adam bir çocuk gibi munis ve itaatkâr olurdu. Sanki benden bir nasihat ve himaye beklerdi. Kim bilir, bekâr olduğu için belki de şefkate muhtaçtı...

(5 Kasım 1958, YENİ SABAH)

ATATÜRK'e VERDİĞİ CEVAP

Anlatan: MELEK CELÂL

Yazan: ŞEMSİ KUSEYRİ

Yahya Kemal Beyin en büyük aşkı «Memlekete olan sevgisiydi.» Bu öyle bir aşk idi ki, her geçen gün onun ruhunda bir coşkunluk, bir hayranlık yaratıyordu.

Memleketten uzak kaldığı zamanlar, dönüşün, daha

doğrusu İstanbul'a kavuşmanın heyecanını yaşırdı. Ona kalsa İstanbul'dan bir gün dahi ayrılmak istemezdi. Ben Almanya'da bulunduğum son seneler içinde, kendisini kaç defa yanıma dâvet ettim. Geleceğini de vaad etmişti. Nitekim bir defasında Almanya'ya gelmekte olduğuna dair kendisinden mektup aldım. Çok sevindik. Hazırlığımızı yaptık ve eski dostumuza intizar ettiğimiz bir sırada kendisinden, Roma'dan bir telgraf aldık, «Gelelimiyeceğim» diyordu.

Üzıldük ve gelemeyişinin sebebini merak ettik. Bilâhare bu hareketini bana şöyle izah etmişti:

«Sultanım, gurbette ruhum sıkıldı, İstanbul'un hasretine fazla dayanamadım. Onun içindir ki, hemen dönmek kararını verdim.»

İstanbul'a olan aşkını bildiğim için ona güvenmedim. Hattâ dostları anlatırlar: Yahya Kemal Bey Meb'usken, Atatürk kendisini Ankara'da alıkoymak istemiş, fakat o da tabii İstanbul'a gitmek arzusunda... Bir gün Atatürk, «Yahya Kemal Bey demiş, Ankara'nın neresini çok seviyorsunuz?» Merhum, Kemal Atatürk'e cevaben «İstanbul'a dönüşünü» diye cevap vermiş.

Son yıllarda, Pakistan'a Büyük Elçi olarak tâyin edildiği zaman, bana gönderdiği mektupların hepsinde, vatanı karşı duyduğu hasretli ifade etmiştir. Şunu ilâve edeyim ki, gerçi Merhum Kemal Beyden bir çok mektup aldım. Fakat sık sık yazmadı.. Karşı'den yazdığı 17 Mart 1948 tarihli mektubuna şöyle başlamıştı:

«Çok Aziz Melek Hanımefendi; size ve bütün vatana tahassürümü ifade etmek için bu anda hiç bir vasıtaya mâlik değilim. Size yazdığım mektubun cevabını almadım, Lâkin bütün dostlara yazdığım mektupların, hiç birinin cevabını da almadım.»

Merhum, Türk tarihini çok iyi bilir ve Türk askerleri..

nin kahramanlığına karşı duyduğu hayranlığı her vesile ile ifade ederdi. Askerlere karşı daima hürmetkârdı; onlara karşı şefkat hisleri beslerdi. O kadar ki, bir babanın oğlunu sevdiğinden daha fazla desem mübalâğa sayılmaz. Bir gün yine beni Üsküdar'a götürmüştü. Camileri, çesmeleri ve mezarlıkları dolaştık. Yine bana tatlı tatlı tarihten, san'attan ve şiirden bahs ediyor ve yavaş yavaş yürüyorduk. Karşıdan muntazam halde bir kıt'a asker geliyordu, Kemal Bey askerleri görünce, konuşmasını durdurdu ve onların gelişini hayran hayran, fakat sevgi ve şefkat dolu bakışlarıyla seyretmeğe başladı. O anda bir askerın ayağı kaydı ve yere düştü. Yanımda bulunan Kemal Beyden «Ah Canım!...» diye bir feryat işittim. O koca vücudiyle kendini tutamadı ve çevik bir delikanlı gibi askeri kaldırmağa koştu.

İşte vatana ve orduya olan sevgisi, o iki kelime ile, kalbinden kopup ağzından çıkmıştı. O gün, artık hep askerlerimizden bahsetti ve sık sık «Acaba çocuğa bir şey oldu mu?» diye kendi kendine tekrar etti. O yalnız büyük şair değil, aynı zamanda büyük vatanseverdi.

(6 Kasım 1958, YENİ SABAH)

YAHYA KEMAL'SİZ KALAN DOSTLARI DEDİLER Kİ:

Sıtkı YIRCALI:

«Yahya Kemal'in ufûlü, bizi son derece üzmüştür... Bütün Türkiye'nin beğeri olduğu kadar millî ve mahallî heyecanını en güzel şekilde ifadelendiren bir şahsiyeti dünya için kaybetmiş bulunmaktayız. Yoksa O, her hüviyetiyle, daima aramızda yaşamakta devam edecektir.

★ ★ ★

Kemal AYGÜN:

«İstanbul'un âşığı ve İstanbul'un her tarafını en ince duygularla dile getiren büyük şairimiz Yahya Kemal Beyatlı'nın ölümü edebiyat âlemimiz için olduğu kadar İstanbul şehri için de çok büyük kayıp olmuştur. İstanbul onu her zaman büyük hasretle anacaktır.»

★ ★ ★

Prof. Ali Nihat TARLAN:

«Cidden çok müteessirim. Bir kalem kaybettik ki, bir mislini daha Türk edebiyatı bulamıyacaktır. Çünkü hilkat O'nu öyle bir zamanda hayat sahasına attı ki, san'at ve ihtilâm dolu büyük bir mazi ufuklarımıza veda ediyor, derin hasretini dalga dalga her tarafa yayıyordu. O zengin bir edebiyatın mirasını çok iyi kullanmasını bildi. Eski dili yepyeni bir estetik telâkki çerçevesi içinde tereennüm etti. Ebediyyet içinde şu tarihi an bir daha tekerür ederse, bir Yahya Kemal daha yetişebilir. Fakat heyhat!..»

F: 8

Abdülhak Şinasi HİSAR :

Çok müteccsirim. Mesrutiyetten beri arkadaşımıdır. Y. Kemal büyük şair olduğu kadar millî tarihimizi de çok iyi bilen bir mütefekkir.

Şiirlerini bir kitap haline getirmeden vefat etmesi teessürümüzü arttırıyor, ancak Nihat Sami Banarlı'nın bu şiirlerin neşri için sarfettiği gayret ve şairin hayatta iken bu şiirlerin doğru olarak neşrini görmüş olması bizi teselli ediyor. Böylece büyük şairin şiirlerinin doğru olarak bir kitapta toplanması kolaylaşmış oluyor. Yahya Kemal Beyatlı şiirimiz için büyük kayıptır.

ŞAIRİN KARDEŞİ REŞAT BEYATLI'nın SÖYLEDİKLERİ

Onu bütün ömrü boyunca kardeş sefkatî ve saygısıyla ve bir talebesi gibi heyecanla takibettim. Onunla sohbet edip de birşey öğrenmemek kabîl değildi. Biraz evvel ebediyet yolculuğunun eşliğinde onun elini son defa öptüm. Rahatsızlığım, vefatı sırasında yanında bulunmama imkân vermedi. Bu sebeple teessürüm daha fazladır. Ağabeyim şiir ve millî tarihe âşıktı. Ölmeden önce «Fatih Camiinde namazım kılınsın ve beni Rumelihisarına gömünüz» diye vasiyet etmesi bu şehrin tarihîyetine nasıl gönül verdiğini ifade etmiyor mu... Allah rahmet eylesin.

ÖLÜMÜNDEN EVVEL YAHYA KEMAL İÇİN NELER SÖYLEMİŞLERDİ?

Bence Türk nazmı, Fikret'in eliyle değil, Yahya Kemal'in eliyle en geniş ifade şeklini bulmuştur. Gerçi Yah-

ya Kemal de aruz vezniyle yazan bir şairdir ama, şiirlerini o kadar işlemiştir ki, okunurken aruzun iskeleti sezilmez.

Yahya Kemal, Hamit ve Fikret'ten tamamen ayrıdır. Ve şiir dil; musiki kabiliyetini tamamen göstermiştir.

Y. K. KARAOSMANOĞLU

«Son çeyrek asırda İrfan hayatımıza iki mühim şahsiyet gelmiştir: Biri Ziya Gökalp'tır, öteki de Yahya Kemal. Birincisi fikir, ikincisi de san'at telâkkimiz üzerinde müessir olmuştur. Bugün yazı çeşitlerinden herhangi biriyle uğraşanın üzerinde Yahya Kemal'in doğrudan doğruya veya dolayısıyla tesiri vardır.»

NURULLAH ATAÇ

Yahya Kemal'in şiirlerinde, hayatına ait hâtıralar da yer yer serpili olarak yaşarlar. «Açık Deniz», bu bakımdan en geniş hacimli şiir olmasına rağmen, şairin çocukluk ve gençlik devirlerine ait pek basit çizgileri ihtiva eder. Bunlar, elbetteki, Rıza Tevfik'te gördüğümüz gibi, müşahadededen uzaklaşarak zamanın derinliği içinde ve sadece hafızamızda, içimizde yerleşip çizgileşen, fakat ta-haccür etmeyen, bilâkis daha renkli ve canlı bir hale gelen birer «paysage intérieur» şeklinde aksettirilmiş olmaktan uzaktır. Bu hâtıraları, «geçmiş zaman» temasının şairin hususi hayatına ait safhasından bazı küçük çizgiler olarak düşünmek daha doğru olur.

Prof. KENAN AKYÜZ

Yahya Kemal Beyatlı şairliğinden, her şeyinden önce Türk tarih ve medeniyetine kalbi ile, batı anlayışına da şuuru ile sınıksız bağlı, bu iki dünya arasında sağlam köprü kurabilmiş sentez sahibi bir fikir adamımızdır. Şiirimize getirdiği büyük yenilikler yanında fikir ve san'at dünyamızdaki özelliği asıl buradan gelmektedir. Sade eşsiz konuşmalarında değil, şiirlerinde de bu Doğulu içliliği ile Batılı vüzuğu hep el ele görünür.

HALDUN TANER

Yahya Kemal'in uzun şiirlerinin kompozisyonlarını tetkik edersek, bunlarda tem'in baştan sona doğru merhale merhale ilerlediğini görürüz. Muhtevası hareket olan bu şiirlerin yapısı da hareket esasına dayanır. Vezin ve kafiye bu hareketi kuvvetle destekler. Yahya Kemal'in vezin ve kafiye sınıksız bağlı oluşu, hayat görüşü, hareket duygusu ile yakından ilgilidir. Çünkü vezin ve kafiye dili harekete getirir. Nesirde dil, kâğıdın üstüne yapışır. Şiirde kâğıttan ayrılır, raks eder veya şairin kendi tabiriyle uçar. Kafiye «ayak» denilmesinin sebebi, bu bakımdan çok mânâlıdır. Şiiri yürüten kafiye'dir.

Prof. MEHMET KAPLAN

Öyle bir zamanda yaşadı ve öldü ki, talihi de, talih-sizliği de içinde yatıyor.

Talihli idi, çünkü divan edebiyatı son kez sesleneceği en ulu ve usta sesi kendisinde bulmuştu.

Talihsizdi, çünkü yaşadığı çağın insanları yepyeni bir şiir dünyasının kapısından girmişler, onu, hayranları bile yavaş yavaş bırakmağa başlamışlardı.

Ama, tam zamanında bizi bırakarak yeni bir ölüm-süzlüğün yolunu buldu.

İSMET BOZDAĞ

Yahya Kemal'in yeni şairlerden kimseyi beğenmediğini, bunları topyekûn inkâr ettiğini söylüyorlar.

Hiç de aynı fikirde değilim. Üstelik Yahya Kemal'in toptan yeni şiiri inkâr ettiğini hiç de zannetmiyorum. Cahit Sıtkı'ları, Fazıl Hüsnü'leri zevkle okuduğu zamanları bilenlerdenim, Faruk Nafiz'in, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın baş üstadı odur. Onu inkâr edenler, müsaade etsinler de o da kendilerini hiçe saysın.

BEHÇET KEMAL ÇAĞLAR

Bir gün, bizden çok sonra Yahya Kemal'i hatırlayacak olanlar bu körfezde ve şehrin her kuytu köşesinde ve bütün rüzgârlara açık her tepesinde onun sesini duyarak aynı derin saadeti, sanatın bizi ikrar ettiği ve hayat plânımızı değiştirdiği anlarda duyduğumuz o ilâhî saadeti tadacaklardır.

Onun dikkati bize öğrettiği için artık biliyoruz ki şairlerin ve ülkelerin bir sesi vardır. O halde tereddütsüz söyleyelim. Yahya Kemal vatanın ve İstanbul'un sestir.

AHMET HAMDİ TANPINAR

Yahya Kemal, moda'nın yeni ve tutumu şüpheli yollarına hiç yanaşmadan, klâsik zevke sadık kalmak üzere, Türkçemizin en güzel örneklerini boy boy, renk renk vermiş bir şairdir.

Yarım asırdan ziyade bütün şairler üzerinde derinleşmesine bir tesir bırakan bu asırlık şair, en ziyade, eserlerinin şekil bünyesinde olduğu kadar muhtevasında da tarihi temellere sadık kalmış olmakla şairliğin bir şekil dâvasından ibaret kalmıyarak, muhtevacılık yolunda da rehberlik mevkiinde olması lâzım geldiğini yüksek bir kavramla belirtmiştir.

Şairimizin devrinde yaşamış olmak, biz fâniler için, Bâkîlerin, Nedîmlerin devrinde yaşayanlar kadar öğütülecek bir bahtiyarlıktır.

Yahya Kemal'e beraber daha nice yıllar yaşamayı temenni edelim.

CELÂL SİLAY

Yahya Kemal şifirde, birinci unsur olan ruh ve fikirde değil, fakat ikinci unsur olan zevkte bir erginliktir.

Uzun yıllar, içinde yuğrulduğu Paris'te, zevkini ferdi ve millî şartların örsünde döve döve inceltmiş, sonra vatanına dönmüş ve bütün maziyle bütün hali başka türlü görmeğe ve göstermeğe başlamıştır. Batıyla Doğu arasındaki dünya çarpışmasında, yavaş yavaş kandilleri sönmeye başlayan Şark kubbesinin bu acıklı kaderi, genç şairin içini ürpertilerle doldurmuş, o mahzun ve dilsiz serencamın kahramanı Şark, artık harap ve revnaksız sebilleri ve saraylarıyla, kalyonları ve akıncılarıyla, bahçeleri ve ziyafetleriyle bu teessür çekmecesini ağzına kadar doldurmuştur.

Yahya Kemal Garbî (plâstik) hadleri içinde kavrayabilmiş ve bu kavrayışla da, Şarkı, yine (plâstik) hadler içinde yaşamaya ve yaşatmaya başlamıştır.

NECİP FAZIL KISAKÜREK

Bence bilhassa Yahya Kemal'in Avrupa'dan dönmesiyle başlayan ve onunla beraber ve ondan sonra yetişen şahsiyetli edib ve şairler üzerine dönem teşkil edebilecek tesir yapan bir inkılâp olmuştur.

MUSTAFA ŞEKİP TUNÇ

Eski şiirler, süslü kalıplar halindeydi. Bu kalıplar artık küflendi. Eski şairler de muayyen kalıplara bağlı kaldıklarından kendi şahsiyetlerini gösteremediler. Bugün yazılan şiirler de san'attan nasıbsız. Şiir, günlük vukuatın lâubali bir ifadesi olamaz. Bence Şeyh Galib'ten sonra Yahya Kemal ve Haşim müstesna, bugüne kadar şair yetişmemiştir.

ASAF HÂLET ÇELEBİ

Yahya Kemal iyi bir şairdir. İki edebiyat arasındaki «geçiş ve bağlayış» rolü büyüktür. Tek kelimeyle şiirde kendisine düşen ödevi başarmıştır.

SABAHATTİN KUDRET AKSAL

Yahya Kemal'in her gün biraz daha şöhretinin artması, her nesilde hâkimiyetini tazelemesi, şiir dışı iddialara tenezzül etmeyişindendir. Onun şiirleri ortaya çıktığı zaman hiç bir yadırgama ve tepki uyandırmadı. Onda, eskileri kuşkulandıran, sanat dışı iddialar mevcut değildi. Şiirlerinde bir mektebin görüşünü, bir düşünce sisteminin propagandasını yapmıyordu. Bundan dolayı, Yah-

ya Kemal'i sevmekte bir çok nesiller ittifak etmişler, fakat onu anlamakta birbirlerinden ayrılmışlardır.

CAHİT TANYOL

HÂTIRA...

HAMAMÎ ZADE İHSAN

4 Mayıs 1934 gününde mektepçe Büyükkada'ya gezme-ye gitmişiz. Şair Yahya Kemal de oradaymış meğer. Bir arkadaşımla beni bırakmadı. Araba ile tura çıktık. Yolda, Adamın çok güzel günlerini yaşadığını coşarak söylüyordu. Ben de ona uydum.

Bir ağızdan söyleyip giderken bir ara:

Bu yerlerdir fezâyı aşka perran olduğum yerler
mısraını okuyunca :

Hem âvâz-ı Hamamîzade İhsan olduğum yerler
diye ekleyişim nedense hoşuna gitti. O gün ayrılıncaya kadar bu mısraı dilinden düşürmedi.

Yine bir ara Ada'nın güzellikleri karşısında:

— Bu cennet vatani cehenneme benzetmek için ne mümkünse yapmışız, dedi.

Özür diler bir durumla karşıladım:

— Evet, benzetelim diye ne mümkünse yapmak istedik ve yaptık amma bu kadar yapabildik. Elimizden bu kadar geldi. Gülüştük.

Bir ara da, bir gazelinde «Burada şarabı çok mu çektim?» diye sordu.

— Bu kadar güzel ve çok çekilen şarap üzerine artık bir şey demeğe hal mi kahr ki... dedim ve «Divan-ı İhsan» dan şu beyti okudum:

Safa mı yâ cefâ mıdır bilinmiyor belâ mıdır.

Belâ da olsa câm-ı mey çekilmeyen belâ değil.

YAHYA KEMAL

M. FARUK GÜRTUNCA

Yahya Kemal! O, şîrimizin Tanrı şairi
Mısralarında örgülü: Şîrin cevahiri.

İstanbul Ondadır. Boğazın zevki Ondadır.
Maziye göz silzünce vatan şevki Ondadır!

Fethin kızıl sabahları şîrinde renk olur,
Mısralarında râyiha nazdan çelenk olur!

Yahya Kemal! O, bağladı maziyi hâl ile,
Bulduk, şiir Kemalini Yahya Kemal ile!

«Balkan şehirlerinde geçerken çocukluğu»,
Mutlak görürdü şanlı akımlarda her tuğu!

İlhamının derinliği engin Mohaçta mı?
Başlarda parlayan koca tuğlarda, taçta mı?

Kaç gün tahayyül etmiş O, cengâver orduyu,
Seyroçlermiş Eudun, Tuna'lardan akan suyu!

«Duymuş akıncı cedlerinin ihtirasını»
«Almış Rakofça dağlarının hür havasını!

İtri'nin olmuş aşığı: Teekbire vurgun O,
«Gülbanki, âstımanı tutan Pir'e vurgun O,

Bir gün girince sır arasından bu beldeye,
Yüz sürdü nazlı toprağa: «Sen ey vatan!» diye.

«— Sen ey güzel vatan, yaşıyorsun bugün vakur;
Her yerde milletin görünen canlı ruhudur.

«Sensin şu eğri, burma kavuklarda gördüğüm,
«Sensin şu türbelerde, sarıklarda gördüğüm

«Sensin şu Üsküdar'da, Boğazlarda ruh olan,
«Sensin Haliç semasına yazlarda ruh olan,

«Sensin kokan: Baharda, çiçeklerde, gülde: Sen,
«Sensin tüten: Kışın şu ocaklarda sade: Sen!»

İstanbulun şu toprağı, cami, minaresi,
Her semti işte ruhumuzun ayrı nağmesi,

Her semti işte milletin altın safihası!
Her semti işte ruhumuzun ayrı nefhası

Bir yanda ta... Eyübde vatan rengi çağlayor
Kâhtaneden şelâlelerin şî'ri ağlıyor!

Bir Lâle devri gelirken coşan Kemal,
Dehlizlerinde tarihin ancak koşan Kemal,

San'atta seslenen: O, mecazlarda seslenen;
Fatih'te seslenen ve Boğazlarda seslenen!

Bâki, Fuzûlî, Nailî, Nefî, Nedim: ULU,
Yahya Kemal! O sair-i devr-i kadim: ULU,

Yahya Kemal! Bugün yeni şî'rîn de önderi
Ruh âlemiyle ilgili devrin de önderi

Bulduk, şî'r Kemâlini Yahya Kemal'de biz,
Sen bizdesin, Kemal, ama, bizler de sendeyiz!

BİR - İKİ İSTANBUL ŞİİRİ

Ü S K Ü D A R

Git bu mevsimde grup vakti Cihangir'den bak
Bir zaman kendini karşıdaki rüyaya bırak

Başkadır çünkü bu akşam bütün akşamlardan
Güneşin vehmi saraylar yaratır camlardan

O ilâh isteyip eğlence hayalhanesine
Çevirir camları birden peri kâşanesine

Som'ateşten bu saraylarla bütün karşı yaka
Benzer üçbin sene evvelki mutantan Şark'a

Most olup içtiği altın şarabın zevkinden
Elde bir kırmızı kâseyle ufuktan çekilen

Nice yüzbin senedir Şark'ın ışık mimarı
Böyle mâmur eder, ettikçe hayâl Üsküdar'ı

O ilâhın bütün ilhamı fakat ânidir.

Bu ateşten yaratılmış yapılar fânîdir.

Kaybolur hepsi bir anda karamalka Batı.

Az sürer gerçi fakir Üsküdar'ın saltanatı

Esef etmez güneşin şimdi neler yıktığına
Serviler şehri dalur kendi iç aydınlığına

Ezeli mağfiretin böyle bir ikliminde

Altının göz boyamaz kalpı kadar hâlisi de

Halkınm hilkati her semtini bir ceynet eden

Karşı sahilde karanlıkta kalan her tepeden

Gece birçok fukara evlerinin lâmbaları

En sahih aynadan aksettiriyor Üsküdarı..

Yahya KEMAL

Değerli hâkimlerimizden muhterem mühibbim Cemil Re'fet Korur bey de şâirin vefatı için çok güzel bir tarih yazmış. Edebiyatta tarih, malûm olduğu üzere harflerin ceced hesabı ile tekabül eden kıymetine göre hâdisenin vukuunu tesbit etmektir ve bunun da envası vardır. Cemil Bey'in tarihi ta'miyelidir. Yâni eksik olan adedi zemine muvafık bir kelime ile ilâve edilmiştir, tarih şudur:

Gelüb Cem, bezm-i cemde söyledi rindâne târihin
«Gelin ey rind olanlar! Ağlayın Yahyâ Kemal öldü.»

— Cemil Re'fet Korur —

Tarih mısraı	1918
Cem kelimesi	43

1958

Ustad Uzunay'ın fikrasından* (8 Kasım 1958, MİLLİYET)

KOCAMUSTÂPAŞA

Kocamustâpaşa! Ücra ve fakir İstanbul
 Tâ Fetihtenberi mü'min, mütevekkil, yoksul,
 Hüznü bir zevk edinenler yaşıyorlar, burada.
 Kaldım onlarla bütün gün bu güzel rüyada.
 Öyle sinmiş bu vatan semtine milliyetimiz
 Ki biziz hem görülen hem duyulan yalnız biz.
 Mânevi çerçeve beş yüz senedir hep berrak;
 Yaşayanlar değil Allah'a gidenlerden uzak.
 Bir bahar yağmuru yağmış da açılmış havayı
 Hisseden kimse hakikat sanıyor hulyâyı.
 Ahiret öyle yakın seyredilen manzarada
 O kadar komşu ki dünya duvar yok arada.
 Geçer insan bir adım atsa birinden birine,
 Kavuşur karşıda kaybettiği bir sevdiğine.

Yahya KEMAL

YAHYA KEMAL'den BİRKAÇ FIKRA

M Ü Ş T E R İ

Büyük Şair Yahya Kemal çok sevdiği Boğaziçi'nde bir tepceye tırmanıyordu. Hava sıcak olduğu için çok çabuk terlemiş, ağır vücudunu taşıyamaz olmuştu. Yolu üzerindeki bir mahalle bakkalı önünde duran iskemleyi görünce dayanamayıp oturdu. Zengin bir müşteri kazandığına memnun olan bakkal sordu:

— Birşey mi alacaksınız efendim

Yahya Kemal hiç istifini bozmadan cevap verdi:

— Müsaade ederseniz biraz nefes alacağım...

ASIL MESELE

Halit Fahri, Yahya Kemal'i ziyafete çağırdı:

— Üstad bu akşam yemeği benimle yer mısınız? Fakirhane sizi ağırlamaya pek müsait değildir ama, hocam, iyi bir hindi dolması var.

Yahya Kemal onun sözünü kesti:

— Hindi güzel ama, dedi. Sofrada kaç kişi var, sen onu haber ver.

SEVRİ İMZALAMAYA GİDERKEN

YAHYA KEMAL BEYATLI'ya AİT FIKRALAR

Osmanlı İmparatorluğunun son sadrazamı Damad Ferit Paşa, Sevr Antlaşmasını imzalamaya gidiyordu. Bebek'teki yalılarından vapura binmek üzere hareket etti. Vapur kalkacağı sırada her nedense çipası bir türlü kurtul-

muyor, zincirler Bebek şamandırasına dolanıyordu. Bu sırada Bebek gazinolarından birinde oturmakta olan Şair Hamid ile Yahya Kemal birbirlerini tamamlayan iki mısra söylediler:

Hâmid: «Söyle bir gün gelirse sırası

Kemal: Ne idi kasdın Bebek şamandırası»

DALGINLIK

Yahya Kemal Bey bir lokantaya girer, masaya oturur. Garson gelir sorar:

— Ne emir buyuruluyor, beyefendi?

Yahya Kemal elindeki listeyi okurken cevap verir:

— Şimdi söz söyleyecek bir halde değilim, yemekten sonra geliniz.

— S O N —